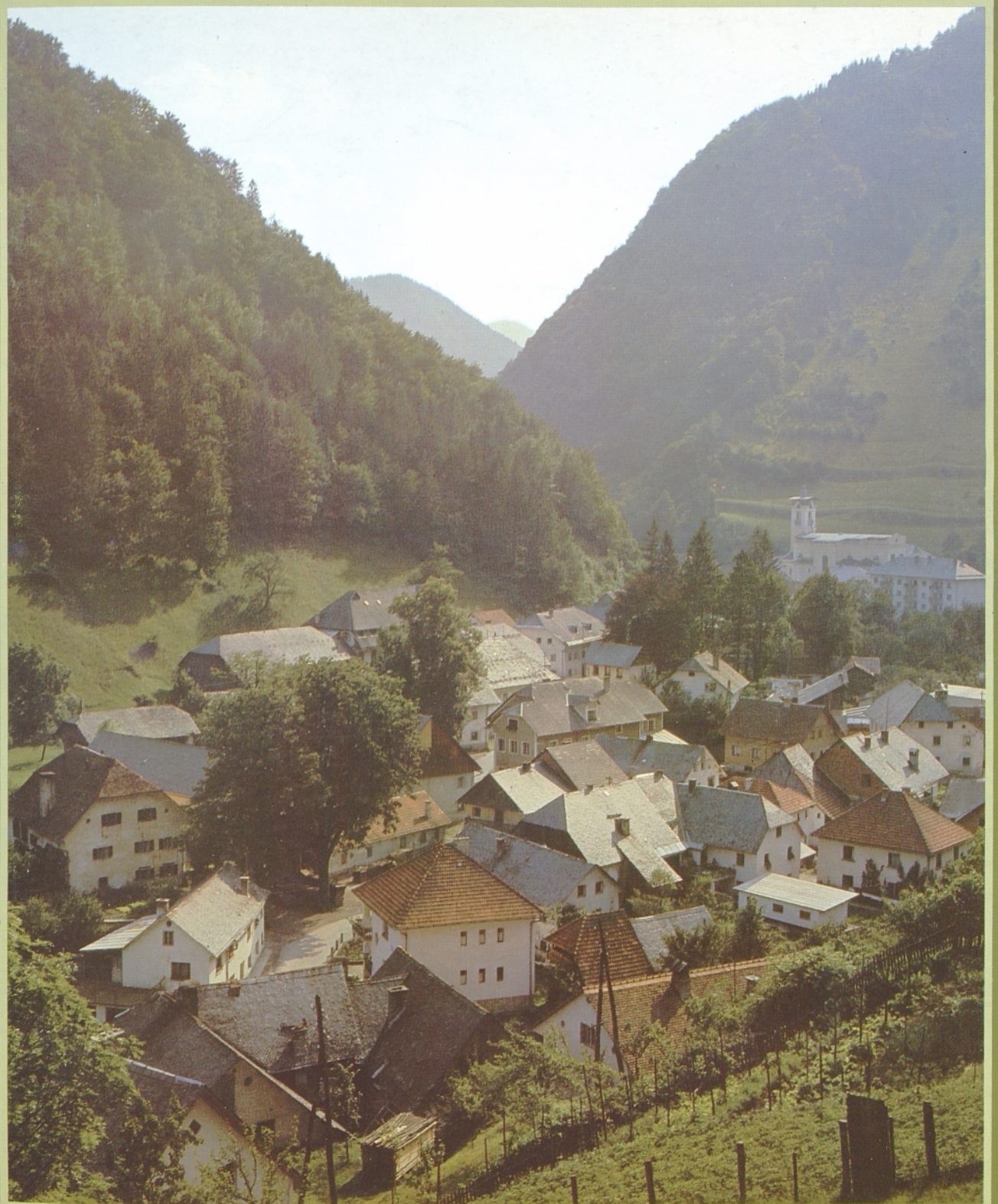

Rodna gruda

Slovenija

Slika na naslovni strani:
Železniki
Foto: Mirko Kambič

Tretja Slovenija	1
Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet, Gospodarske novice	6
Slovinci so kritični in občutljivi	8
Leteči voz na Krki	10
Intervju: Danijela Hliš-Thirion	12
Od Šentožbolta do Sao Paula in nazaj	14
Planica – naš prispevek k smučarski zgodovini	16
Po Sloveniji	18
Osebnosti	19
Turistični vodnik	20
Naravni zakladi Slovenije	21
Slovenija v mojem objektivu – Ivan Klarič	22
Slovensko ljudsko arhitekturno izročilo	24
Izselitev kot želja po napredku	26
Umetniška beseda – Anton Ingolič	28
Vaše zgodbe	30
Štiri pesmi Cilke Žagar iz Avstralije	31
Mladi mostovi	32
Naši po svetu	34
Od Porabja do Čedadada	38
Nove knjige	39
Materinščina	40
Mislimo na glas	40
Filatelija, Slovenski lonec	43

Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169, Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednik

Ivan Cimerman

Oblikovanje

Janez Reher, Franc Valetič

Uredniški odbor

Zvone Kržišnik, Tadej Labernik, Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Met
Vajgl, Matjaž Vizjak

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), Rado Genorio, Andreja Kmecl, Anna
Krasna, Milan Pogačnik, Drago Seliger, Mila Šenk

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina), Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)

Revija izhaja vsak mesec

Letna naročnina

Jugoslavija 330 din, Avstrija 170 Asch, Avstralija 10 aus. \$, Anglija
6 Lstg., Belgija 420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM, Francija 60
FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija 13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR
Nemčija 25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr, Švica 20 Sfr, ZD
– U. S. A. 11 US \$, Južnoameriške države 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna Amerika 22 US \$,
Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356

Devizni račun: 50100-620-107-257300-2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni
nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica«
priporočenem pismu.

Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

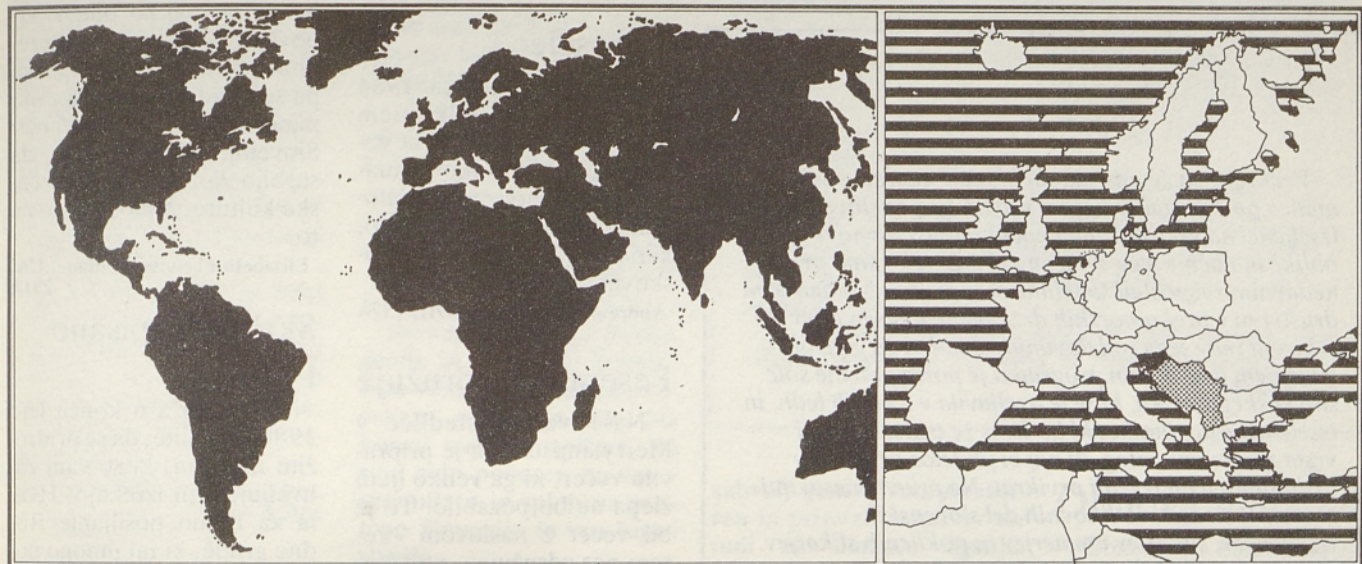
ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/173
z dne 24. VII. 1973

od kod
smo doma

where are
we from

de donde
somos

»Tretja Slovenija«

Ljubljana je glavno mesto tudi tako imenovane »tretje Slovenije«, ki je seveda najbolj zapletena in najbolj nedoumljiva. »Tretja Slovenija« ima svoje zgodovinske korenine že v davnih dneh, ko so se slovenski rojaki preseljevali na tuje, ker doma kot kulturni delavci niso imeli nikakršnih možnosti življenja ali pa so jih v množicah polovili Turki ter jih odpeljali v osrčje svoje dežele. – Najmočnejši odliv Slovencev pa smo utrpeli ob koncu XIX. in v začetku XX. stoletja, ko se je v dveh desetletjih izselilo iz Slovenije četrto milijona ljudi. V tujino so se izselili sicer na »začasno« delo, zaradi začetka prve svetovne vojne in zaradi vojaških obveznosti v zvezi z njo pa so spremenili svoje stanje v stalno izseljenstvo. In to izseljenstvo je bila prva usodna amputacija slovenstva (druga ji je sledila po prvi svetovni vojni, tretja po drugi).

»Tretja Slovenija« je razpršena dobesedno po vsem svetu in ima najrazličnejše sociološke in politične značilnosti. Ponekod se, na primer, poznajo še pradavne delitve Slovencev na avstrijske kronovine in so zato še dandanes (kot v kakšnem zgodovinskem muzeju) obdržale socialno kulturno identiteto avstrijske dobe. Ker tudi po prvi svetovni vojni matična Slovenija ni dobila svoje državnosti, so se izseljenci držali nekdanje pokrajinske razdrobljenosti Avstrije. (Slovenski dom v Frontenac v Kansasu se, na primer, še dandanes imenuje »Avstrijski dom«.) Naprednejši Slovenci so našli stik s svojo domovino že v času med dvema vojnama, med zadnjim svetovnim spopadom pa so domovini pomagali z najrazličnejšimi sredstvi in se z njo vsestransko povežali. – Nato pa se je »tretji Sloveniji« pridružila še

politična emigracija, ki je bila sprva narodno razdiralska, danes pa so njeni, v glavnem že tridesetletni otroci, dokaj blizu modernim Slovincem v tako imenovani matični domovini in Ljubljani kot glavnemu mestu Slovencev. (V Ljubljani najdeš legla »mislecev«, ki po svoji reakcionarnosti v marsičem prekašajo sinove in hčere nekdanjih izdajalcev domovine in političnih emigrantov.)

»Tretja Slovenija« je torej nastala iz ekonomskih, družbenih, političnih in ideoloških razlogov. Po svetu ni razpršena samo zaradi osnovnih nagibov svoje eksistence, ki so jo razmetali po najrazličnejših zemljepisnih širinah in dolžinah, ampak tudi zaradi politične in ideološke različnosti. Kakor je »tretja Slovenija« spočetka nastajala zgolj zaradi nuje, ki je gnala ljudi s »trebuhom za kruhom«, pozneje pa iz političnih razlogov, se je v zadnjem času gospodarskim in ideološkim razlogom pridružil še »beg možganov«. Nekoč, ko slovenska kultura še ni bila samostojna, je bil »beg možganov« naraven. Niti jezikoslovci (kot na primer Kopitar in Miklošič) se ne bi mogli razviti v Ljubljani, kaj šele drugi znanstveniki! Danes pa je trošenje slovenskih možganov zavzelo tak obseg in umsko zakladnico Slovenije iz dneva v dan tako usodno siromaši, da bi ga preprečila le hiter gospodarski in s tem civilizacijski razcvet naše domovine. A kje so te možnosti?

Kljub vsej moralni, politični in materialni pisanosti »tretje Slovenije« ostaja Ljubljana njeno glavno mesto, saj je »tretja Slovenija« neizbrisen del slovenskega občestva. Nenehoma išče stike z Ljubljano, nenehoma živi z njo, Ljubljana pa ji kljub izjemno požrtvovalni Izseljenški matici ne more nuditi, kar bi ji Ljubljana kot glavno mesto Slovencev morala nuditi...

Jože Javoršek
v sobotni prilogi Dnevnika

urednik
vam

vaša
pisma

Nezadržen
napredek

Zelo ljubim Rodno grudo in Slovenski koledar. Oboje je izredno zanimivo branje in veseli me, ko izvem veliko novega iz krajev, kjer sem bila rojena, zlasti iz mojega rojstnega kraja Trbovlje.

Kako je vse napredovalo po vojni. Saj so bila v Trbovljah že od nekdaj napredna delavska društva, zdaj pa se mladi rod še bolj zanima in napreduje po vsej naši Sloveniji. Vsa čast jim, da skrbijo za napredek slovenske kulture, ponosni smo na to.

Elisabeth Fortuna, Fontana, CA,
ZDA

Skrbno napisano
pismo

Ko se bliža h koncu leto 1984, dovolite, da se pridružim mnogim, ki se vam zahvaljujejo in izrekajo: Hvala za redno pošiljanje Rodne grude, ki mi mnogo pomeni in katero urejate kot z ljubeznijo napisano pismo. Še enkrat – hvala lepa!

Ivan Prašnikar, Mühlacker, ZR
Nemčija

Za mir na svetu

Leto se bliža h koncu in kot vsako leto ob tem času se zaskrbljeno vprašujemo, kaj nam bo prineslo novo leto. Ob rožljanju orožja vlesil se človek nehote zgrozi, kaj bi lahko sprožil en sam pritisk na gumb. V upanju na treznost odgovornih osebnosti, želim vsem znancem in vsem, ki smo z Ro-

Staroselec

Septembra meseca 1984 je minilo 64 let, odkar sem prišel v Ameriko, pa še vedno rad izvem, kako se imajo ljudje v moji stari domovini. Pošiljam naročnino, kar je več, pa naj bo v tiškovni sklad.

Andrew Vicic, Euclid, OH, ZDA

Pesem nas združuje

Naše versko središče v Merrylandsu nam je pripravilo večer, ki ga veliko ljudi zlepa ne bo pozabilo. To je bil večer z naslovom »Pesem nas združuje«, na katerem je nastopala slovenska mladina iz vse Avstralije. Vem, da se je mnogo oči zarosilo, ko smo gledali naše otroke, ki so – čeprav rojeni v Avstraliji – tako lepo peli, plesali in recitali v naši lepi materinščini. Srečni smo, da imamo tu med nami tudi tako dobre duhovnike in častne sestre, ki tako lepo skrbijo za nas. Hvala tudi vsem drugim, ki imajo zasluge za to tako lepo predstavo. Prilagam vam tudi fotografijo.

Štefan in Sonja Kupresak,
Maroubra, NSW, Avstralija

Posnetek z lanskega mladinskega pevskega srečanja pod naslovom *Pesem nas združuje* v Slovenskem verskem središču v Sydneyu.

*Večkrat sem že omenil, da Slovenska izseljenska matica poleg ustaljenih poti sodelovanja s slovenskimi izseljenci na vseh celinah nenehno išče tudi nove oblike in načine tega svojega dela. In tako smo pred nedavnim razposlali številnim slovenskim izseljenskim društvom v prekomorskih državah nekakšen novi »dnevni red« tega sodelovanja, ki naj bi ga izpeljali v letošnjem letu. V tem programu je poleg poletne šole slovenskega jezika, ki se je uveljavila v zadnjih letih, in izseljenskega piknika, ki bo letos že **trideseti**, tudi vrsta zanimivih nalog, ki naj bi jih letos oziroma v prihodnjih letih izvedli prvič. Na prvem mestu naj tu omenim razstavo likovnih del slovenskih izseljencev, slikarjev amaterjev in poklicnih slikarjev. Razstava naj bi bila že v letošnjem oktobru v Cankarjevem domu v Ljubljani. Izseljenci-športniki so dali pobudo za organizacijo »mladinske izseljenske olimpiade« – velikega srečanja mladih športnikov-izseljencev z vsega sveta. To srečanje naj bi bilo v Ljubljani leta 1986. Nekaj novega je tudi organizacija svojevrstnih turističnih potovanj po majhnih slovenskih krajih, zlasti tistih, od koder je šlo v svet veliko naših ljudi. Tem izletom smo dali naslov »Po poteh kulturne dediščine« ali za Amerikance – Heritage Tours. Pobuda za takšna potovanja je prav tako prišla z vaše strani, saj želi marsikdo izmed starejših izseljencev popeljati svoje potomce v kraje svoje mladosti, marsikoga iz druge ali tretje generacije pa že sama podzavest vleče v raziskovanje korenin. Ali je to zgolj moda? Prepričan sem, da ni, saj ljudi nenehno nekaj vleče k raziskovanju preteklosti – lastne, narodne, svetovne.*

V tem programu Matičnega dela je tudi vrsta drugih že uveljavljenih akcij – podeljevanje stipendij potomcem slovenskih izseljencev, organizacija turnej in kulturnih prireditev ter gostovanj na obeh straneh – doma in na tujem, pošiljanje kulturnega in informativnega gradiva, svetovalna pomoč kulturnim skupinam, pomoč pri pouku slovenskega jezika za mladino in odrasle...

In tako počasi izpolnjujemo obveznosti matičnega naroda do našega življa, kjerkoli na svetu živi, in širimo ta naš »kulturni prostor«.

Jože Prešeren

dno grudo tako trdno povezani po širnem svetu in doma, da nam leto 1985 prinese to, kar si vsi najbolj želimo – mir na svetu. Vsem pa, ki se trudite, da nam Rodna gruda osveži spomine na dom, pa srečo in obilo uspeha pri nadaljnjem delu

K. Kodela, Reutlingen, ZR
Nemčija

Novokračine

Najprej vam čestitam za lepo urejevanje Rodne grude. Zelo nam je všeč in jo z veseljem prejemamo vsak mesec. To je res nekaj lepega, zlasti za nas, ki smo tako daleč od domovine. Edino na ta način izvemo novice iz naše lepe Slovenije.

Zelo radi bi, da bi kdaj pokukali tudi v našo majhno vasico Novokračine ali pa Sušak pri Ilirski Bistrici in nam kaj opišite te kraje. Zahvaljujem se vam za redno pošiljanje.

Ivan Iskra, E. Keilor, Mlb.,
Avstralija

Zlatoličje

Poravnavam in obnavljam letalsko naročnino Rodne grude, ki jo redno prejemam, za kar se vsem uredništvu lepo zahvaljujem. Vsaka številka me zelo razveseli, saj vedno najdem v njej kaj novega, da jo preberem od začetka do konca. Hvaležni smo vsem, ki se trudite, da nam približate ta lepi košček naše stare domovine.

Doma sem iz Zlatoličja, med Mariborom in Ptujem, kjer je zgrajena elektrarna. Če vas kdaj pot zanese tja, bi bila zelo vesela, če bi objavili tudi fotografijo mojega rojstnega kraja. Pozdravljam vse rojake po vsem svetu.

Rozina Percan, Lane Cove, NSW,
Avstralija

Kot najboljši prijatelj

Zahvaljujem se vam za vaš trud pri sestavljanju in pošiljanju Rodne grude. Tako sem vesela, kadar jo prejmem, kakor da bi me obiskal najboljši prijatelj. Prinese mi veliko novic, ki še posebno veliko pomenijo nam, ki smo že upokojeni in

ne hodimo več na delo ter smo zlasti pozimi po cele dneve samo v hiši.

Justina Petrovsky, Hamilton, Ont.
Kanada

Ponosen sem na vse

Oprostite, da sem tako pozen z naročnino. V bodoče bom poslal prej. Imam pa še eno prošnjo – zaradi Našega delavca, ki mi ga tudi pošiljajo. Revija mi je zelo všeč, saj so v njej zelo zanimive stvari, ne vem pa, kako je z naročnino. Pisal sem jim že, pa nisem dobil nobenega odgovora. Zato se obračam na vas, da bi mi sporočili, kako in kaj je s tem.

Seveda pa sta mi Rodna gruda in Slovenski koledar zelo všeč, zato z velikim veseljem preberem vse. Na koncu naj še napišem, da sem zelo ponosen na vas v uredništvu in sploh na prelepo Slovenijo in vso Jugoslavijo.

Tone Košir, Oedheim, ZR
Nemčija

Odg. uredništva: glede naročnine za Našega delavca naj vas ne skrbi – prejimate ga namreč brezplačno vsi, ki v zahodnoevropskih državah prejimate Rodno grudo kakor tudi katerikoli drugi slovenski časnik. Naročniki Rodne grude v prekmorskih državah pa namesto tega prejimate našo angleško prilogo.

Srečna doživetja

Po končanem obisku v naši lepi Sloveniji čutilo željo, da se tudi vam javim z nekaj besedami. Nepopisno lepo je bilo doma med svojimi. Užival sem v naši lepi govoric in v stalnem objemu slovenskih lepot. Doživetja so bila eno srečnejše od drugega. Ob mojem odhodu se spomini vračajo domov, seveda pa je vse težko povedati. V dar sem prejel tudi lepo knjigo od dragega človeka in v začetku je z roko napisano: »Domovina je ena, nam vsem dodeljena in eno življenje in ena...«

Obiskal sem tudi Slovensko izseljensko matico in

Zahvala

V okviru filmskih snemanj za TV serijo dokumentarnih filmov o slovenskem izseljenstvu je TV ekipa RTV Ljubljane (Mija Janžekovič, Dorica Makuc, Ubald Trnkoczy, Frane Povirk), od 23. oktobra do 13. novembra 1984 drugič obiskala Združene države Amerike in prvič Kanado. Na dolgi in naporni poti po sledih naših izseljencev v obeh deželah so nam nesebično pomagali naši rojaki, ki so nam s svojimi dragocenimi nasveti olajšali in obogatili naše delovne načrte, obenem pa z že splošno znano slovensko gostoljubnostjo poskrbeli za domačno bivanje med njimi. Seveda nam je bila ta pomoč obenem tudi znaten materialni prispevek ob oblikovanju serije. Z navedbo krajev, kjer smo prebivali pri gostiteljih: St. Catharines, Hamilton, Toronto, Kirkland Lake – Kanada ter Chicago, Ely, Chisholm, Duluth, Denver, Pueblo – ZDA, se zahvaljujemo vsem organizacijam, družinam in posameznikom za njihovo razumevanje ob našem delu.

TV serija dokumentarnih filmov o slovenskem izseljenstvu bo predvidoma na programu TV Ljubljana v jeseni 1986, do takrat pa izkoriščamo priložnost s prošnjo za kakršnekoli slike, dokumente, časopise in podobno iz življenja slovenskih naselbin, s katerimi bi filme lahko še obogatili.

Vsem še enkrat prisrčna hvala. V imenu Dokumentarnega programa TV Ljubljana, za televizijsko ekipo

Dorica Makuc

zahvaljujem se vam za obširen in prijeten razgovor ter tudi za domače žganje. Hvala vam tudi za Slovenski koledar 1985 in za prospekte vseh naših lepot. Poslal vam bom zemljevid Južne Amerike, če bo le mogoče. Tudi slike o našem življenju vam bom poslal. Lahko rečem, da sem ponosen, da sem Slovenec in Jugoslovčan. Tudi drugod nas spoštujejo. Slovenci ne znamo ceniti tega, kar imamo. Vse to mi, ki smo po svetu, veliko bolj občutimo.

Po sili razmer sem moral na poti v Argentino ostati v Frankfurtu v ZR Nemčiji pet dni. Letalo, ki bi moralo odleteti z Brnika proti Frankfurtu, ni odletelo, zato sem moral potovati z Lufthanso preko Zagreba in tako sem zamudil letalo za nadaljnjo pot. Jat bi moral imeti razumevanje za vse to, tega pa nisem dobil. Zahvaljujem se edino Lidiji Kozlovič pri Jatu, ki mi je edina dala lepo besedo. Zahvalo pa so zaslužili vsi pri Lufthansi, ki so dobro poskrbeli za vse. Nekaj znam nemško, pa sem se z njimi lažje pogovarjal kot z našimi. Lepa beseda lepo mesto najde, ta pregovor prav gotovo drži.

Milan Hočvar, Buenos Aires,
Argentina

Obnova naročnine

Obnavljam naročnino na Rodno grudo in Slovenski koledar. Brez tega branja ne bi rada ostala. Rodna gruda me razveseli vsakokrat, ko jo dobim, prav tako komaj čakam Slovenski koledar, ki je vseskozi zanimiv in privlačen, da ga preberem po večkrat. Prinašate nam tudi krasne slike iz domovine, da je veselje.

Mary Potochnik, Troy, MI, ZDA

Spomini

Spet je prišel čas za obnovo naročnine za Rodno grudo, upam pa, da bo zadosti tudi za Slovenski koledar. Če pa bo kaj več, pa vem, da lahko »ponucate«.

Morda se me še spominjate, ko sem bil pri vas na obisku leta 1981. Takrat sem vas obiskal z bratrancem Jakobom Peternelom iz Cerknega. V treh letih se veliko spremenilo v tem času je umrl bratranec in njegova žena.

Veliko se dogaja dandanes po svetu. Človek bi lahko opisal veliko dogodkov, žal pa sem za to že najbrž prestar, zato končam.

Frank Baits, Cleveland, OH, ZDA

dogodki

Obveznosti matičnega naroda

Predsednik predsedstva SR Slovenije France Popit je 9. januarja priredil novoletni sprejem za predstavnike slovenskih narodnostnih skupnosti iz Italije, Avstrije in Madžarske. Tokrat so se prvokrat za isto mizo pogovarjali predstavniki Slovencev izven naših meja, ne glede na ideološko in politično pripadnost. V pogovorih so namenili osrednjo pozornost nerazumevanju in pomanjkanju politične volje ob konkretnem reševanju nekaterih problemov, s katerimi se spopada naša manjšina. V Italiji gre za poskuse, da bi preložili ali sprejeli neugodno zakonodajo o zaščiti manjšin, posebej pa zaskrbljuje zanikanje slovenskega značaja prebivalstva v Videmski pokrajini. V Avstriji se nadaljuje pritisk na slovensko narodnostno skupnost, kar se najbolj kaže pri izvajanju dvojezičnega šolstva. Tudi v Porabju na Madžarskem Slovenci kot narodnostna skupnost niso enakopravni na gospodarskem, šolskem in nekaterih drugih področjih.

Predsednik predsedstva SR Slovenije France Popit pozdravlja predstavnike slovenske narodnostne skupnosti iz Italije, Avstrije in Madžarske

France Popit je v svojem pozdravnem govoru med drugim posebej poudaril:

»Čutimo obveznost do povezanosti z bojem in razvojem slovenskih manjšin kot matični narod, kot slovenska samoupravna socialistična družba in kot prva moderna suverena slovenska država. Ta povezanost je zaokrožena tudi s stiki z našimi izseljenci in delavci na začasnem delu po svetu v skupnost, ki jo mogoče ne povsem primerno imenujemo slovenski kulturni prostor. Ob tem ima ta tako imenovani »prostor«, ki ga ne smemo enačiti s kakršnimikoli ozemeljskimi pretenzijami, tudi celo vrsto drugih komponent – od zgodovinske, do gospodarske, socialne, sorodstvenih vezi itd. Drugače tudi ne more biti, saj narod ni samo in ne more biti samo kulturni ali jezikovni pojem.«

Novoletni sprejem za predstavnike verskih skupnosti

Podpredsednik slovenskega izvršnega sveta in predsednik komisije za odnose z verskimi skupnostmi dr. Boris Frlec je 18. januarja priredil tradicionalni novoletni sprejem za predstavnike verskih skupnosti, ki delujejo v SR Sloveniji. Dr. Boris Ferlec je v imenu gostitelja v svojem pozdravnem govoru poudaril, da že samo ti novoletni sprejemi pričajo o dobrih odnosih med samoupravno družbo in verskimi skupnostmi, pri reševanju morebitnih problemov, ki se lahko pojavijo, pa morata prevladovati strpnost in medsebojno spoštovanje.

Ljubljanski nadškof in slovenski metropolit dr. Alojzij Šuštar je v svojem zahvalnem govoru za sprejem med drugim dejal: »Verni kristjani v katoliški Cerkvi v naši ožji in širši domovini imamo poleg drugih nalog predvsem dvojno željo. Prva je, da bi mogli po svojih najboljših močeh, iz svojih najglobljih izročil in v zvestobi svojemu človeškemu in krščanskemu poslanstvu prispevati svoj delež k človeški, duhovni, družbeni in materialni graditvi naše domovine in naše prihodnosti. Druga pa je, da bi v naši samoupravni socialistični družbi, ki nam zagotavlja svobodo in enakopravnost, mogli v medsebojnem spoštovanju in razumevanju nemoteno ohranjati, razvijati in poglobljati ter v življenju uveljavljati svojo krščansko vero. V tem obstaja tudi naš poseben prispevek za mir in za skupno blaginjo.«

Za sprejem se je s krajšim pozdravom zahvalil tudi senior evangeličanske cerkve v SR Sloveniji Ludvik Novak.

Popevka vesele jeseni 1985

Društvo glasbenih delavcev v Mariboru Harmonija je razpisalo javni natečaj za »Popevko vesele jeseni 1985«, ki bo 14. septembra 1985 v Mariboru. Natečaja se lahko udeležijo vsi ustvarjalci zabavne glasbe s skladbami, ki še niso bile predvajane ali posnete. K sodelovanju posebej vabijo tudi naše rojake, ki živijo zunaj meja SR Slovenije.

Strokovna komisija bo izbrala 16 popevk z narečnimi besedili, zato naj skladatelji upoštevajo vedrost in barvitost posameznih slovenskih narečnih območij v glasbi in besedilu.

Novo leto smo tudi Slovenci pričakali po veselih tradicijah, nekaj novega pa je bilo množično silvestrovanje, ki ga je za majhen denar – hrano in pijačo je bilo treba prinesiti s seboj – organizirala zveza sindikatov. V zabavnem sporedu je nastopil tudi naš Argentinec Alberto Gregorič s popularnim sporedom latinskoameriških pesmi.

Slovenija je lani več izvozila kot uvozila

Slovenija je lani izvozila za 4 odstotke več, kot je bila uvozila. Od tega je na konvertibilno območje izvozila za 7,7 odstotke več, kot je uvozila od tam. Leto 1984 je bilo prvo v povojnem obdobju, ko ima Slovenija presežek v zunanjetrgovinski menjavi.

V celoti gledano je bil v Jugoslaviji tudi lani izvoz manjši od uvoza, tako da je bila lanska pokritost uvoza z izvozom 85-odstotna.

O narodu in kulturi

Društvo slovenskih pisateljev je v januarju organiziralo v Cankarjevem domu v Ljubljani dvodnevno javno tribuno pod naslovom »Slovenski narod in slovenska kultura«. Razprava je privabila prek 1500 poslušalcev, ki so pozorno poslušali različna mnenja pisateljev o možnostih kulturnega življenja in svobodnega narodovega razvoja. V ospredju so bile misli, po katerih je prihodnost slovenskega naroda v odprti jugoslovanski družbi, da pa moramo zlasti sami poskrbeti za uresničevanje svojih pravic in si prizadevati za kar najširšo demokratizacijo pri odločanju na vseh ravneh kulturnega in siceršnjega življenja. Pri tem je zlasti pomembna stimulacija vrhunske ustvarjalnosti a tudi odločnosti, kadar gre za obrambo jezika in narodne samobitnosti.

Pogled na del množice, ki je sledila razpravam s skupnim naslovom »Slovenski narod in slovenska kultura«.

Predšolska vzgoja in dopolnilni pouk ohranjata materinščino na tujem

V klubu delegatov v Ljubljani se je 27. novembra 1984 zbralo nad 100 ljudi, največ tistih, ki so zadolženi za vzgojo in izobraževanje slovenskih otrok, ki bivajo s starši v tujini. Tradicionalnemu novoletnemu srečanju je prisostvovalo 30 učiteljev, 30 predsednikov slovenskih klubov, 20 predstavnikov slovenskih občin, novinarji in organizatorji srečanja republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje in socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije.

Konec leta 1984 je bilo zajetih v razne oblike slovenske predšolske vzgoje v deželah zahodne Evrope okrog 200 otrok, pri slovenskem osnovnošolskem dopolnilnemu pouku pa je bilo udeleženih 2168 učencev.

Obravnavali so zlasti vprašanja vzgoje otrok, ki doživljajo velike dileme ob vživljanju v nova okolja v tujini in kasneje pri vključevanju v naše šole ob vrnitvi v domovino. Domovinska vzgoja, krepitev zavednosti in ohranjanje materinega jezika morajo imeti nenehno podporo iz matične domovine. Učni programi za vzgojo naših otrok v tujini morajo upoštevati vse vplive, ki oblikujejo otrokovo osebnost v vrtcu, družini, družbi vrstnikov in v klubih.

Boj za ohranitev nacionalne identitete dobiva ostre oblike zlasti potem, ko se otroci vključujejo v poklice in novo okolje po končani osnovni šoli, kjer imajo prednost domačini.

Učitelji slovenskega dopolnilnega pouka dosegajo večje uspehe, če se povežejo z učitelji večinskega jezika v deželi, kjer delajo otrokovi starši, saj se pri svojih prizadevanjih dopolnjujejo.

Poudarili so tudi, da morajo slovenska društva v zahodni Evropi vzpostaviti več stikov, saj bi se na ta način mladi lažje seznanjali z akcijami, prizadevanji in idejami sovrstnikov.

Ekonomska kriza v Evropi, brezposelnost in ponekod zahteve po sprejetju tujega državljanstva po preteku nekaj let bivanja na tujem dajejo ob naraščajoči »tihim asimilaciji« prizadevanjem za ohranitev slovenstva na tujem svoj pečat.

Predsedniki društev, občin in učitelji so se z organizatorji srečanja na ločenih posvetih in seminarju temeljiteje pogovorili o nadaljnjem sodelovanju.

I. C.

Na novoletnem srečanju slovenskih učiteljev, ki delujejo v zahodnoevropskih državah.

Štirideset let pozneje

Letos bo minilo štirideset let, kar se je končala druga svetovna vojna. Dokler se je še bila, o nekaterih stvareh ni bilo velikih dvomov. Tako na primer ni bilo dvomov o tem, da lahko v spopadu zmaga samo skupen napor vseh držav, ki so bile članice protifašistične koalicije; da se boji ne bijejo samo na frontah, marveč tudi v zaledjih; in da ta vojna ni samo vojna proti nemškimi, italijanskimi in japonskimi (ter bolgarskimi, madžarskim in romunskim) armadam, marveč tudi proti sistemom, ki jih te armade branijo.

Prav to je tudi razlog, da so velike države protifašistične koalicije že od samega začetka mobilizirale ves svobodoljubni svet z gesli, ki so zanikovala tisto, kar sta predstavljala Hitler in Musolini. Narodom, ki bi se hoteli vključiti v spopad s fašizmom, so ta gesla obljubljala osebno svobodo in državljanske svoboščine, mir in možnost demokratičnega razvoja ter stabilen svetovni red, ki ne bo dopuščal, da bi se v njem veliki in nasilni širili na račun drugih.

Toda to je bila ena plat političnega dogajanja, ki je spremljalo drugo svetovno vojno. Drugo plat je predstavljalo tisto mešetarjenje, katerega najbolj plastično pričevanje sta sestaneke, ki ga je imel oktobra 1944 v Moskvi Churchill s Stalinom, in pa jaltski sestanek med tremi velikimi, Rooseveltom, Stalinom in Churchillom: na obeh sestankih je bil že govor o delitvi vplivnih območij. Zmaga nad fašizmom je bila tako sestavljena iz obeh prvin, iz demokratične vsebine in iz politike delitve vplivnih območij. Katero od obeh prvin naj slavijo narodi Evrope in sveta ob štirideseti obletnici te zmage?

Vprašanje je aktualno zato, ker se v nekaterih publikacijah – v zadnjem času še posebej v sovjetskih – že pojavljajo prispevki, ki hočejo biti analitski in ki jim je moč očitati vsaj to, da skušajo zmago nad fašizmom osvetljevati predvsem skozi tisto prvino, ki se je pojavila ob koncu druge svetovne vojne, skozi prvino delitve interesnih sfer (na podlagi česar je kasneje nastala tudi blokovska delitev).

To pa počno na različne načine. Eden od njih je razbijanje protifašistične koalicije na različne sestavne dele in prizadevanje odmeriti lasten delež ter ga postaviti v natančno količinsko razmerje do deležev drugih.

Drug način, v katerem se že odraža razvrščanje sveta v bloke in interesne sfere, do česar je prišlo kmalu po koncu vojne, pa je povečevanje operacij velikih armad in podcenjevanje vloge drugih, kamor sodimo očitno tudi Jugoslovani. To se še posebej kaže v nekaterih najnovejših sovjetskih spisih, ki brez občutka za zgodovinsko konkretnost izenačujejo narodnoosvobodilni boj v Jugoslaviji (trajal je štiri leta in je kmalu predstavljal pravcato drugo fronto v Evropi) z – denimo – takorekoč dvornim pučem, do katerega je prišlo ob prihodu sovjetskih čet v Romuniji, ali kratko vstajo, do katere je prišlo ob podobni priložnosti v Bolgariji. Rezultat tega reduciranja vloge in samostojnosti velikih narodnoosvobodilnih gibanj in vojsk pa spet kaže v isto smer – k delitvi interesnih sfer.

Če se zdaj vrnemo k začetnemu vprašanju: kako najbolje proslaviti štirideseto obletnico zmage nad fašizmom? Po vsej verjetnosti z vračanjem k tistim ciljem, zaradi katerih so se evropski narodi tako množično dvignili v protifašistični boj. To pa so bili demokracija, državljanske in osebne svobodiščine, mir in kolektivna varnost, enaka varnost za vse, sodelovanje ter razvoj.

Marjan Sedmak

Prva jabolka za tujino

Kmetijski kombinat iz Slovenske Bistrice, član sestavljene organizacije TIMA, se je letos z veliko zavzetostjo lotil izvoza. Od skupaj 1100 ton pride lanega sadja so v ZR Nemčijo, Belgijo in na Nizozemsko izvozili 400 ton jabolok izvrstne kvalitete. Izvoz so organizirali prek Ferromotove zunanje trgovine, Hmezada iz Žalca ter Vinaga in Mercatorja. Prek Vinaga so izvozili osem vagonov jabolok v Veliko Britanijo. Priprava sadja za izvoz je bila za delavce KK Slovenska Bistrica dragocena, saj so se letos izvoza prvič lotili. Vse je teklo brez kakršnihkoli reklamacij.

Svetovno priznanje Tigru

Mednarodno priznanje s področja tehnologije za leto 1984 je podelilo združenje vodilnih trgovinskih družb v svetu, s središčem v Madridu, jugoslovanskemu proizvajalcu avtomobilskih gum Tigar iz Pirota.

To priznanje je dosegel Tigar prav zaradi izvoza kvalitetnih avtomobilskih gum. Izpopolnili so kakovost svojih izdelkov tako, da jih je od 100 kar 99 prve kakovosti. Od celotne svoje proizvodnje izvozi Tigar 70% izdelkov. Njegovi največji kupci so v ZDA, ZRN, Veliki Britaniji, Franciji, Danski in Nizozemski.

Manj knjig in nižje naklade

V Jugoslaviji je bilo lani objavljenih 10.931 naslovov knjig v nakladi skoraj 66 milijonov izvodov. Pri tem gre samo pri 969 naslovih za tuje avtorje. Hkrati pa zvezni zavod za statistiko ugotavlja, da se je v zadnjih petih letih zmanjšalo tako število naslovov kot obseg naklad.

Lani je tudi izhajalo 3078 časnikov in 1537 revij (27 dnevnikov, 198 tednikov, 254 14-dnevnikov, 834 mesečnikov in drugih). Izmed časnikov jih 1367 izdajajo delovne organizacije, 329 pa je informativno-političnih. Izhaja še sto znanstvenih in strokovnih, 111 verskih in 217 otroških listov.

Novost v tekstilni industriji

V ajdovski tovarni Industrijske konfekcije IKA so letos patentirali napravo za ultrazvočno varjenje večslojnega tekstila, plod domačih strokovnjakov in zunanjih sodelavcev. Z novo napravo, prototip že izdelujejo, bodo v Industrijski konfekciji pospešili načrtovano preusmerjanje proizvodnje v izdelavo zahtevnejših izotermičnih oblačil. Nova naprava za ultrazvočno varjenje večslojnega tekstila, ki bo veljala 9 milijonov dinarjev, bo pokazala vse svoje dobre plati – večjo produktivnost in kvalitetnejšo proizvodnjo – že prihodnje leto.

S transformatorji do dolarjev

Tovarna transformatorjev Energoinvest Črnuče je ob koncu novembra izpeljala pomemben izvozni posel. V Libijo je poslala zadnjega od 64 transformatorjev, za katere je sklenila pogodbo s tamkajšnjimi kupci pred tremi leti. Polovico transformatorjev je dobavila do konca leta 1983, druge pa v letošnjih poletnih in jesenskih mesecih. S tem izvozom je tovarna skoraj v celoti uresničila letošnji načrt izvoza na konvertibilno tržišče. Libija ostaja za tovarno transformatorjev v Črnučah tudi za prihodnje leto pomembno tržišče. Za leto 1985 so že sklenili pogodbe v višini 5,5 milijona dolarjev.

Nafta iz treh novih vrtin

Pred kratkim so v vzhodni Slavoniji v bližini Vinkovcev spustili v obratovanje sistem za eksploatacijo in transport nafte in plina na treh novih naftnih poljih Đelatovci, Ilača in Privlaka. Delavci in strokovnjaki zagrebške INA-Naftaplin so dela zaključili tri in pol meseca pred predvidenim rokom, s čimer so privarčevali več milijard dinarjev. V naftni sistem za črpanje nafte in plina na treh novih naftnih poljih je vgrajene 99 odstotkov domače opreme, tehnologije in znanja. Strokovnjaki so pri podatkih o izdatnosti novih naftnih polj precej zadržani, povedo le, da se bo ogromna naložba izplačala v dveh letih.

Herpelje: Prižgana peč v steklarni

Več strokovnjakov iz Italije, Velike Britanije in nekaterih naših delovnih organizacij, ki so pomagali pri tehnološkem delu gradnje nove steklarne v Herpeljah, je pred kratkim spustilo v

Letošnji sejmi in razstave na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani in v Gornji Radgoni

LJUBLJANA

MODA 85

14.–17. januar
jubilejni 30. jugoslovanski sejem konfekcije, modnih tkanin, pletenin, usnjene in krznene konfekcije, obutve, galanterije in modnih dodatkov

SKLEPANJE POGODB ZA TEKSTILNE IZDELKE ZA SEZONO JESEN–ZIMA 85
4.–8. februar

ALPE-ADRIA 85
ČLOVEK IN PROSTI ČAS 85
25.–30. marec

6. teden mednarodnega sodelovanja Alpe-Adria 24.
mednarodni sejem Alpe-Adria in mednarodna razstava Človek in prosti čas

UČILA IN ŠOLSKA OPREMA 85
8.–12. april
8. razstava z mednarodno udeležbo

SETEX 85
23.–25. april
18. sejem vzorcev tkanin in oblačilnega pribora z mednarodno udeležbo

MEDNARODNI SEJEM OPREME 85
28.–30. maj

VINO 85

30. avgust–5. september
31. mednarodni vinogradniško vinarski sejem

SKLEPANJE POGODB ZA TEKSTILNE IZDELKE ZA SEZONO POMLAD–POLETJE 86
9.–13. september

NARAVA–ZDRAVJE 85
19.–22. september
16. razstava z mednarodno udeležbo

SODOBNA ELEKTRONIKA 85
7.–11. oktober
32. mednarodna razstava elektronike, telekomunikacij, avtomatike, robotike, računalništva in nukleonike

SKI – EXPO 85
13.–17. november
16. mednarodni smučarski sejem

GORNJA RADGONA

GRADBENI SEJEM 85
1.–7. april
3. mednarodni sejem gradbeništva in gradbenih materialov

KMETIJSKO ŽIVILSKI SEJEM
23. avgust–1. september
23. mednarodni sejem

pogon električno talilno peč. Ogrevanje peči bo trajalo tri tedne, nato bo v herpeljski novi steklarni stekla sodobna proizvodnja. Prihodnje leto bodo steklarji iz Herpelj izdelali 18,5 milijona kosov izdelkov, od tega 14,5 milijona avtomatsko obdelanih, 4 milijone izdelkov pa bo ročno pihanih.

Večino ročno pihanega stekla bodo izvozili, z izdelki iz avtomatske proizvodnje pa bodo pokrili potrebe po tovrstnem steklu na domačem tržišču.

Nepravilne reklamacije (Milan Maver, Delo):

– Tako se ne da izvažati: mi pravilno pojmujejo izvoz kot politično nalogo, oni zunaj pa takoj vse obrnejo v biznis...

Slovinci so kritični in občutljivi

»Javno mnenje je ogledalo družbe. V njem je mogoče videti eno od družbenih obličij, obličje politične zavesti skozi trenutni časovni presek.« pravi Niko Toš, nosilec projekta Slovensko javno mnenje. SR Slovenija edina v državi že 17 let redno izprašuje blizu 2500 naključno izbranih občanov, ki v obsežnem vprašalniku odgovarjajo na vprašanja o problemih v njihovem ožjem in širšem družbenem okolju.

Kaj je temeljna značilnost Slovenčevih pogledov na globalno politiko celotne družbe? Predvsem to, da politično sfero ocenjuje »blizu tal«, iz svojih neposrednih izkušenj v svoji družini, delovnem in življenjskem okolju; vzpon do širših problemov, do abstrakcij in splošnih idej, pa je počasen. Kot pravi Niko Toš, »povprečni občan« raje ostaja pri tleh in ocenjuje tisto, kar sam doživlja.

Kljub tej temeljni značilnosti pa je čedalje vidnejša občutljivost do problemov širše družbe. Ljudje doživljajo kako razočaranje, izrekajo kritiko in izgublajo oporo za angažiranje. Po drugi strani pa je kljub takšnemu doživljanju sedanjih družbenih razmer čutiti pripravljenost ljudi aktivno prispevati k reševanju ekonomskih problemov. Pripravljeni so celo neposredno finančno sodelovati pri nekaterih bodočih gospodarskih projektih.

Sedanjo krizo ljudje čutijo skozi ekonomsko razsežje. Vsi anketiranci najbolj čutijo inflacijo, naraščanje cen hrane in druginj nasploh, od lanskega leta pa vedno bolj zaskrbljeno gledajo na naraščanje brezposelnosti in pomanjkanje stanovanj. Brezposelnost je sicer nekaj, kar Slovenije trenutno ne prizadene, kljub temu pa ta problem, ki pretresa širšo jugoslovansko skupnost in zahodno Evropo, prebivalec Slovenije pozorno in prizadeto spremlja.

Ali je »povprečen« prebivalec slovenski občan konzervativnih ali naprednih opredelitev in stališč?

Odgovor bi lahko bil: eno in drugo. »Enoznačna ocena ni možna,« zatrjuje Toš. »Politična zavest je večplastna, kompleksna in celo nasprotujoča si. Kaže neko navidezno nelogičnost, ki pa je izraz realnih stališč ljudi. Politična zavest kaže vse odtenke: od radikalno naprednih in angažiranih do konzervativnih, zastarelih.« Konzervativizem je sicer zastopan v stališčih ljudi, toda to je konzervativizem, ki je vezan na tradicijo in ne vsebuje značilnosti modernega konzervativizma zahodnoevropskega tipa. Opazen je premik k pozitivnemu, kritičnemu vre-

dnotenju in razpoznavanju socialne, ekonomske in kulturne stvarnosti.

V čem se kaže prvo, v čem drugo? Konzervativne primese v politični zavesti Slovencev se kažejo v njihovem odnosu do države. Kljub razočaranjem in neuspehom, kljub jasnim temeljnim opredelitvam o razvoju samoupravljanja, mnogi ljudje vidijo v državi možnega razreševalca kriznih žarišč. To se jasno kaže v njihovih pritrditvah stališčem, naj si država vzame več pravic, kot ji gre po ustavi. To je tiha podpora etatizmu, ki jo je čutiti v Sloveniji in ki je po vsej verjetnosti še toliko močnejša v drugih delih države, kar jasno kažejo nekatere politološke raziskave.

»Drugo stališče, ki ravno tako odseva konzervativizem, je egalizem, enakostna in pravičnostna ideologija, ki zahteva enakost za vsako ceno in pomeni redistribucijo dobrin, ne izhaja pa iz predpostavke, da je te dobrine treba najprej narediti,« pravi Toš. Trdi pa, da omenjeni konzervativni prvini nimata odločilne teže v slovenskem javnem mnenju.

Drugi dve težnji – izrazita angažiranost in kritičnost – ki sta dominantni v razpoznavanju naprednosti njihovih stališč sta bolj občutni. Ljudje kritično presojujejo razmere, hkrati pa so tudi pripravljeni prevzeti bremena in te razmere razbremeniti. Kritičnost in angažiranost sta povezani med seboj, čeprav tu ne kaže preveč poenostavljati te povezave. Kritičnost je zelo angažirana in je v naraščanju. Ni pa negativistična, razbijaška, temveč graditeljska.

»Več kot očitno je,« meni Toš, »da je Slovenčeva kritična zavest dosegla najvišjo točko in da nima prostora za nadaljnjo ekspanzijo. Bolj kot so kritični, ne morejo biti, kritičnost se ne

more več kopiciti. Družbene razmere kaže tako usmerjati, da ne bo več razloga za dodatno kopičenje te kritičnosti.«

Slovinci so zelo kritični pri ocenjevanju deleža družbene moči delavca in možnosti njegove udeležbe v procesu odločanja. Pred petimi leti je velika večina delavcev menila, da je demokratičnost odločanja in samoupravljanje na neprimerno višji ravni kot v preteklosti, danes pa tako misli le vsak sedmi anketiranec.

Nekaj podobnega se je zgodilo tudi v ocenjevanju spoštovanja dela in delavca ter zakonitosti. Dokaj ugodno pa še vedno ocenjujejo možnost izobraževanja in pridobivanja kvalifikacije. Pred petimi leti sta dve tretjini Slovencev menila, da morata več delati kot v preteklosti, danes pa je tega mnenja le vsak tretji, približno toliko pa jih meni, da danes delajo slabše kot v preteklosti.

Izrazita kritičnost pri ocenjevanju svojega vpliva v procesu odločanja implicitno kaže na željo po tovrstnem angažiranju. Tu ne gre le za željo vplivati na osebne dohodke, temveč tudi na druga področja. Čutijo, da lahko nekoliko več vplivajo v svojem ožjem delovnem okolju, manj pa na ravni delovne organizacije in v širšem okolju. Menijo, da lahko vplivajo na določene zadeve (organizacija dela, delovna disciplina, osebni dohodki), čutijo pa, da je njihov vpliv zelo majhen, ko gre za odločanje o naložbah, razpolaganje z dohodkom in podobno.

Lani so prvič v javnem mnenju Slovence vprašali, kaj menijo o nekaterih bodočih investicijskih projektih. Odgovori so sila zanimivi. Kažejo na izrazito odklonilno stališče do dveh projektov »negativno do« (Gorenje in IMV), zelo pozitivno stališče do grad-

V čem so prednosti Jugoslavije pred drugimi državami

Večina anketiranih si je edina v tem (kljub vsem gospodarskim težavam), da ima Jugoslavija bistvene prednosti pred drugimi državami glede možnosti za šolanje, glede skrbi za ljudi v boleznih, glede miroljubne politike in ugleda v svetu, glede naravnih lepote in tovariških odnosov med ljudmi.

Mir in svoboda največji vrednosti

Na dve različni seriji vprašanj o njihovih dolgoročnih interesih je velika večina anketiranih dala na prvo mesto mir. Tej vrednosti, ki jo še bolj plebiscitarno poudarjajo kot pred petimi leti, pa sledijo: svoboda, poštenje, delo in družina.

nje elektrojeklarne na Jesenicah ter rekonstrukcije TGA Kidričevo ter izjemno pozitiven odnos do gradnje hidroelektrarn na Savi in Muri.

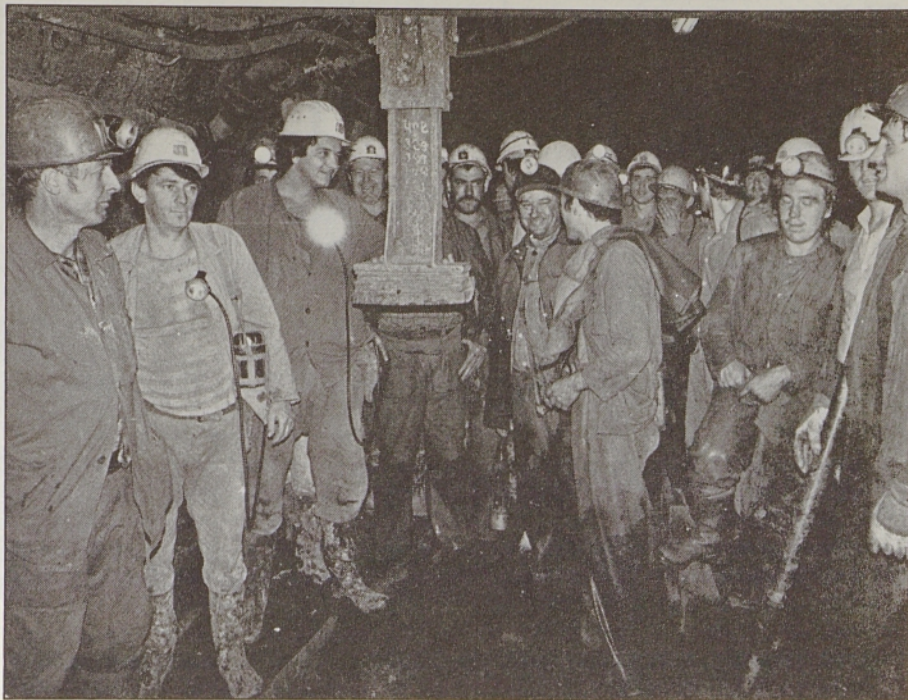
Pri tem se moramo seveda vprašati, odkod takšna stališča. Obstaja verjetnost, da negativen odnos do Gorenja in IMV izvira prej iz devizne prodaje in nekaterih dogodkov v odnosu do potrošnikov kot iz realnega spoznanja ekonomske upravičenosti. Tudi pri drugih projektih (Jesenice, Kidričevo) so v strokovnih krogih zelo kritična mnenja, s katerimi je javnost seznanjena, ki pa očitno niso naletela na pretiran odmev v javnosti. Dve petini Slovencev sta prepričani, da bi za izvedbo pomembnejših projektov v republiki morali razpisati ljudsko posojilo.

In kako Slovenci ocenjujejo delovanje političnega sistema? Odgovor na vprašanje – spremeniti ali ne politični sistem je dokaj jasen: tričetrť Slovencev meni, da ni treba nič spremeniti, naslednjih 15 odstotkov pa je prepričanih, da kaže dosledno uveljavljati tisto, kar je zapisano. Skoraj polovica je prepričana, da sta ustava in politični sistem dobra, vendar ju slabo izvajamo. Le vsak peti občan je mnenja, da so potrebni posegi v ustavo, da bi bil politični sistem bolj demokratičen. Ta stališča kažejo na veliko skladnost s stališči, ki jih zagovarja politično vodstvo republike.

Ali so Slovenci optimisti ali pesimisti? Optimizem je relativna stvar, in ni nujno, da vedno pomeni kaj zdravega in pozitivnega. Neutemeljen optimizem je slabši od pesimizma. Zanimivo je da je leta 1978 skoraj devet desetih prebivalcev Slovenije evforično ugotavljalo, da živi bistveno bolje kot pred petimi leti. Vse bilance v letu 1978 in 1979 pa so opozarjale na negativne gospodarske trende.

To sta bili leti največjih primanjkljajev plačilne bilance in leti, ko smo si nabrali polovico sedajšnjih dolgov v tujini. Pred 14 leti je bila skoraj polovica Slovencev prepričana, da se jim bo čez pet let godilo bolje kot takrat, danes pa v to ne verjame niti vsak deseti, skoraj polovica pa meni, da bodo čez pet let živeli slabše kot danes.

In kdaj naj bi bil po mnenju Slovencev konec sedanjih težavnih razmer. Le slaba desetina verjame, da se bo to zgodilo že ob koncu tega desetletja, 15 odstotkov anketiranih meni, da bo čez deset let bolje, dve petini pa sta prepričani, da bodo sedanje težave trajale do konca tega tisočletja ali pa se bodo potegnile celo v naslednje tisočletje. Ne vedo tudi, kaj je tista odrešilna bilka, ki naj bi nas potegnila iz težav. Dobra desetina meni, da je rešitev v boljšem delu in gospodarjenju, skoraj dve tretjini pa sta povsem neodločni, ko bi morali odgovoriti, v čem je rešitev težav.

Skupina rudarjev v Zagorju ob Savi – Slovenci so prepričani, da lahko vplivajo na nekatere procese v delovnem okolju. (Foto: Janez Zrnc)

Pred desetimi leti sta dve tretjini anketiranih menili, da takšne nevarnosti v naslednjih letih ni. Po besedah Nika Toša gre za nekakšen »realni pesimizem«. Ljudje ne pričakujejo bistvenih izboljšav v kratkem času, pri-

čajujejo pa urejanje sedanjih razmer in preprečitev drsenja navzdol v gospodarskih tokovih. Nobenega dvoma ni, da inflacijo ocenjujejo kot največje zlo.

Miro Simčič

Leteči voz na Krki

Še en brinjevček,« je v gostilni Jožeta Borštnika naročil čokat očanec s klobukom na glavi. »Birt«, mož v najboljših letih, je s steklenico v rokah stopil izza točilne mize in napolnil prazno šilce. »Jože, nalij še nam,« so tudi drugi moški okoli mize ponujali kozarčke proti steklenici v gostilničarjevi roki. Da ne bi bil izjema, sem tudi sam naročil žgano pijačo. »Meni prinesite slivovko, tisto, za katero ste v Spaniji, kot edini Jugoslovan, dobili zlato medaljo,« sem zaprosil. »Saj je tudi za ta brinjevec Jože prejel srebrno priznanje v Madridu,« so možje v gostilni v en glas branili svojo pijačo. Ddružbi, ki je počasi srkala zlahotno kapljico, se je zatopila v pogovor. Moški s klobukom na glavi je namreč sočno pripovedoval zgodbo o medvedu, ki je nekaj dni prej lomastil po Krki in Gradcu, tik ob izviru Krke.

Mož – močno me je spominjal na Krjavlja iz Jurčičevega Destega brata – si je klobuk pomaknil na zatilje, vaščani okoli njega pa so ga pozorno poslušali z odprtimi usti. »Sem od Gradca je mrcina prihlačala, malo po štirih, malo po dveh, se napotila mimo cerkve in tu za gostilno dol v vas. Pravim vam, da je bil medved v poltemi prava pošast. Ko je prigradil mimo naše hiše, sem se kar zgrozil,« je v dolenskem narečju pripovedoval mož. Nekdo od omizja pa je dodal, da je to zgolj sreča, da se Lojze in France nista srečala z njim iz oči v oči, saj sta prav takrat kolovratila po Krki.

Ko sem kasneje pobaral gostilničarja, ali je zgodba resnična, je pritrdil in povedal, da so kmalu po tem neljubem obisku domači lovci mrcino ustrelili in tako vaščane

rešili strahu. »Krvavelj« pa, ko se nalezje brinjevca, vedno na novo pove to zgodbo, domačinom ali gostom, ki pridejo sem v to slikovito dolinico ob izviru Krke.

NEPOZABLJENA ZGODBA

Tisti dan, ko je medved strašil po Krki, se je v vasi zbral domala ves moški svet in z domačimi lovci na čelu za vselej ustrašoval mrcino. Odrti medved je imel bojda kar 93 kilogramov okusnega mesa, kožo pa so dali strojiti v Postojno.

Seveda pa zgodba o medvedu ni bila edina, ki sem jo slišal v Borštnikovi gostilni. Čeprav se je življenje od Jurčičevih časov temeljito spremenilo – marsikateri domač običaj je že pozabljen, življenjska raven se je zelo dvignila – je v teh ljudeh ostalo veselje do pripovedništva, do oživljanja zgodb, ki so se zgodile v bližnji preteklosti, pred desetletji ali celo pred stoletji. Ob izviru Krke še živijo preprosti kmečki ljudje, ki jih sodobni svet ni okužil. Eden od takih je Anton Zabukovec, kmet po duši in srcu, ki ga ljudje iz doline Krke vedno povabijo na kolino. »Vaščanom kolje prašiče, dela zelo okusne domače klobase in salame in zna povedati marsikatero zanimivo zgodbo,« trdi Borštnik.

Takole zvečer, ko se možje zberejo v gostilni, jim najrazličnejše zgodbe in prigode kar »letijo iz ust.« Starejši radi obujajo spomine na »stare čase«, ko so se mladoporočenci še s »feder vozički« vozili k poroki, kako so vaški fantje »šrangali« svatovske sprevede, kako so se nekega večera zgrabili s fanti z Muljave, pri tem pa so jih zmotili žandarji. Skupno z Muljavci so žandarje zaprli v klet, nato pa se ponovno spoprijeli.

ZAMENJANI VEČERJI

Krčani še niso pozabili dogodka, ko so vaški fantje zamenjali večerji pri Binku in Meglenu. »Takole je bilo,« pravi krški oštir. »Onadva soseda sta vsak večer na polici odprtega okna hladila večerji. Zvečer pa se je zgodilo, da so fantje z Binkovega okna odnesli skledo močnika na Meglenovo okno, Meglenov ričet pa na Binkovo. Ker dolgo časa nista zvedela, kdo je to storil, sta se soseda precej časa jezila drug na drugega.« Prav živahno pa je postalo v Borštnikovi gostilni, ko so vaščani opazili, da si njihove zgodbe zapisujem v beležnico. Seveda mi med drugim niso pozabili omeniti, da pijejo brinjevec, ki je skuhan v njihovi vasi, se pravi pri Borštniku, pri katerem je žganjekuha (predvsem kuhanje brinjevega žganja) znana že od nekdaj. Borštnikov brinjevec so že pred desetletji pili številni romarji, ki so sem k izviru Krke prihajali iz vseh krajev Slovenije. Kot pravijo Krčani, so romarji verjeli v zdravilno vodo v izviru. Hudomušneži pa pripominjajo, da je marsikateri romar popil več njihovega brinjevca kot vode iz Krke in če je kaj pomagalo pri zdravju, je bilo to prav gotovo njihovo žganje ne pa voda v izviru.

Seveda pa Krčani ne bi bili Krčani, če mi ne bi razkazali vseh svojih zanimivosti. Peljali so me tudi k prvemu mlinu na reki Krki. Še dobro ohranjen mlin je last Ivana Smoliča.

Kot pravi, so se njega dni pri njih noč in dan vrtela mlinska kolesa, za nekatere Krčane pa so »proizvajali« tudi elektriko. Sedaj mlin že 14 let miruje. »Se ne spleča,« pravi Ivan. Čeprav ima lepo kmetijo, sta se njegovi hčerki odločili, da ne bosta kmetovali, kljub temu, kadar prideta domov, radi poprimeta za vsako kmečko delo.

STARO OKOSTJE

Jože Borštnik in še nekateri drugi domačini so me seveda peljali tudi k izviru Krke. V malem jezercu je »vrela« voda in se nižje umirjala v ravni strugi, zgoraj je pred nami »zazijala« skrivnostna podzemska jama. »Tu notri so se naši predniki skrivali pred Turki; v tisto vodo so takrat vaščani vrgli Cigana, ki je bojda vohunil za Turke. Ko smo to jamo širili, da bi ob nalivih poplavna voda iz Grosupljega tu udarila na plan, smo našli okostje jamskega medveda, ki je bilo staro najmanj 15 tisoč let,« je razlagal Borštnik. Vodili so me globoko po podzemskem hodniku. Mrzlo je bilo v njem, skrivnostno in divje. Še globlje pod zemljo so bojda tri jezera, ki so tudi do 25 metrov globoka; v njih plavajo človeške ribice.

MLADA PRI TRIINDEVETDESETIH

Proti večeru so me vaščani peljali v nižje ležeče Velike Lese k nad 90 let stari Antoniji Tihlé, ki je za svoja leta prava »koren-

Vasica Krka ob izviru istoimenske reke.

Jože Borštnik je preteklo poletje na svetovnem ocenjevanju alkoholnih pijač v Madridu prejel za slivovko zlato medaljo, za brinjevec pa srebrno. Od leta 1977 je ta zasebnik s Krke tudi na ljubljanskem vinskem sejmu za ti dve pijači vsako leto prejel zlato ali srebrno medaljo. Z nekaterimi tujimi firmami se dogovarja, da bo svoji žgani pijači tudi izvažal.

Nedaleč od izvira Krke še stojijo slikoviti mlini, žal pa že vrsto let nobeden od njih ne melje več žita. Na sliki: mlin Ivana Smoliča s slikovitim jezom na Krki.

dolg, sta morali prodati tri njive in gozd. Zato je morala Antonija že zelo zgodaj v 'tabrh' k bogatim sosedom v dolini Krke. Najbolj ji je ostal v spominu Skrun, bogat Nemeč, ki je zelo izkoriščal revne ljudi ob izviru Krke. »Neko poletje, ko je bilo zelo vroče, smo pri njem ženske žele pšenico. Za žejo so nam dali piti vodo, zvečer je domači hlapec na kamnito mizo pred hišo postavil skledo močnika. Tako sem se razjezila, da sem zgrabila polno skledo in jo treščila na tla in rekla, da se ob žetvi ne je močnik,« je pravila Antonija. Ker pa je bila pridna pri delu, jo Nemeč kljub temu ni pognal, hrana pa je bila od takrat boljša.

zalučal mast v Krko., Bojda je njegova žena še hodila na Klek, vendar ni imela več čarovniške moči,« se je med besedami smehljala Antonija.

93-letni starki se je v zakonu rodilo osem otrok; njeni vnuki in pravnuki so že zaposleni. Ponosna je nanje in nase, ker je v življenju veliko prestala in pretrpela, pa je še vedno čila in zdrava. Vesela je, če jo pride kdo obiskat, da lahko pove zgodbe iz preteklosti, da govori o običajih, ki so jih mlajši že pozabili. Vsakega gosta spremi do praga in ne pozabi povabiti: »Še pridi-te, da bom spet kaj povedala?«

Ivo Ivračič

na'. Dobro skriva leta, še zobotrebec po-maga delati; kljub visoki starosti in trdemu življenju v preteklosti, je še vedno polna humorja. Še se dobro spominja let iz mladosti, ko se je z vaškimi fanti vso noč vrtela na veselicah. Velikokrat je skozi okno gledala na dvorišče bližnje gostilne, kjer se je skupina fantov pretepala zanj, njenega izvoljenca pa ni bilo poleg. Če v gostilni ni bilo godca, je sama vzela v roke orglice, zaigrala poskočne domače viže, fantje pa so s petami udarjali ob tla. »To je bilo življenje,« se zgovorna starka nasmehne. Potem se zresni in reče: »Kdor pa pravi, da se pri nas sedaj slabo živi, ni vreden drugega, kot da mu primažem zaušnico!« Ko hčerkam ni najbolj prav, da njihova mati tako govori, jima Antonija z roko zagrozi: »Če ne bosta takoj utihnili, vama bom že pokazala!«

Antonija je bila v mladosti pravi kore-njak. Marsikaterega mladca je s svojimi rokami ukrotila, da je nemočen obležal na tleh in jo prosil odpuščanja. Ob neki priliki, ko se je 30 vaških fantov iz vasi od večernega petja pod lipo vrnilo v gostilno, je nekdo predlagal, da plača za pijačo, če kateri od njih z roko dvigne stol. Zastoj je bil ves trud in naprežanje, noben ni bil toliko močan, da bi to storil. Ko je v gostilno vstopila Antonija, je stol dvignila kot otroško igračo. Fantje so jo občudova-li; vedeli so, da z njo ni kar tako »češenj zobati.«

Antoniji je bilo komaj pol leta, ko je njen oče odšel v Ameriko, kjer je pozabil na ženo in otroke. V Ameriki se je zadolžil za 70 goldinarjev, ki jih je morala Antonija z materjo poslati prek velike luže. Da sta po očetovi in moževi smrti lahko povrnili

ZGODBE O ČAROVNICAH

Reveži ob Krki, pred destletji jih je bilo veliko, niso vedeli, kako bi se maščevali izkoriščevalskim bogatinom. Ker ni bilo druge izbire, so si izmislili najrazličnejše zgodbe. Tako so pravili, da je bogatinova žena zahtevala od moža, naj se odpravi nižje na Dolenjsko po dva soda vina. Doma mu je naročila, naj ji natoči kozarec vina iz prvega soda. Ko je odprl pipo, je namesto vina iz nje prilezel gad; ko je zahtevala vino iz drugega soda, se je iz pipe izvil modras.

Antonija ni nikoli verjela tem zgodbam in tudi ne v čarovnice, v katere pa so v času njene mladosti vaščani še verjeli; o njih pa ve veliko povedati. »Spodaj v vasi je živel kmet. Sredi noči se je zbudil in namesto žene je ob sebi na postelji otipal snop žita. V tistem hipu je skozi vrata stopila žena. 'Baba, kje pa si bila?' se je nanjo zadril kmet. 'Poglej v omaro', mu je ostro odvnila žena. V njej je bil velik lonec sveže masti, poleg pa še posoda neke črne masti. Sveža mast je za nas, črna pa za mazanje osi na vozu; je govorila žena. Naslednji dan je kmet namazal osi, pa glej čudo, voz se je dvignil v zrak, kot da bi imel peruti, in pristal na strehi. 'Coprnica', sedaj ti spravi voz s kozolca!« je vpil mož in jezno

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Tam, kjer glad mori lenuha, najde pridni dosti kruha.

Ta še tople vode ne pridela.

Ti gospod, jaz gospod – hlapec kdo?

Toliko je on za delo kot govno za brus.

Tudi lahko je težko tistemu, ki noče.

Vrag ne kopa in ne orje, ampak obresti išče.

Za pridnega za vsakim grmom petica.

intervju

Danijela Hliš-Thirion:

Moj dom je tam, kjer sem srečna . . .

Težko se je pogovarjati preko oceana, saj se še z živim človekom, ki stoji ob tebi, včasih težko sporazumeš. Če pa sobesednik govori z jezikom oceanov, gora, trav, ljudi, živali, barv, vsega, kar nas vklepa in obdaja, potem je tak pogovor neke posebne vrste pesem. Preberimo jo:

Danijela Hliš-Thirion je slovenska lastovka, ki se je naselila v Avstraliji, lastovka, ki potuje in prepeva ali bolje piše pesmi, potopise, članke, črtice. Naprosili smo jo naj pove kaj o sebi:

– Spregovoriva o Danijeli Hlišovi kot o pesnici. Kdo vas je zvalil v magijo besed, kje ste začeli objavljati? »Prvo pesem sem objavila pri 17 letih v slovenski reviji »Mladina«, nekaj let nato tudi nagrajeno črtico. Knjige so bile že od malega moja ‚hrana‘, moj ‚zrak‘, vsa otroška leta sem preživela med njimi. Že v osnovni šoli me je učiteljica spodbujala, da naj veliko pišem rekoč: ‚Tvoja domišljija je brezmejna!‘

Zakaj pišem? Hm, ker čutim, da moja pisana beseda pomeni nem pogovor z ljudmi, ki jih ne bom mogla nikoli spoznati, saj jih je preveč! In v tem nemem pogovoru delim srečo, ljubezen, sanje, izkušnje, misli, upanja . . . Vem, da sem v mojih 35 letih doživela toliko stvari, spoznala toliko ljudi in dežel, kot jih ne bodo mnogi, pa če bi živeli tudi sto let! Pišem zato, da delim, dajem, z upanjem, da koga osrečim, ga prebudim iz životarjenja, apatije, nekemu vlijem upanja in dokaz, da je življenje lepo, če ga pravilno živimo.«

– Razkrijte nam popotnico, iskalko v sebi, v čem so vaša doživetja? »V potovanjih! Odkrivanjih sveta. Živela sem v Londonu, Parizu, Rimu, Barceloni. Ženevi; potovala po Ameriki, taborila v avstralski puščavi in delila juho iz kač in krokodilov z avstralski-

mi črnci. Prevajala sem za ministre in diplomate v Rimu, službeno in osebno sem spoznala črnce iz različnih dežel Afrike, potepala sem se po Thailandu, Šri Lanki, bila v Singapuru. Zaljubila sem se v palače, katedrale, muzeje. Pri delu (zaposlena sem kot uslužbenka urada za zaposlovanje), spoznam na tisoče ljudi različnih narodnosti, ki mi v španščini, italijanščini, francoščini, angleščini . . . tožijo o svojih problemih in mi zaupajo, saj vedo, da bom naredila vse, kar zmorem, da jim bom našla zaposlitev.«

– Življenje v tujini pljuska ob vas. Kako pa doživetja zajamete v slovensko, lepo slovensko besedo, tako daleč od Slovenije, kako veste, da je napisana dobro in kvalitetno?

»V Avstraliji nam primanjkuje literarnih kritikov, mentorjev, ki bi dovolj dobro obvladovali slovenski jezik. To je eden izmed razlogov, zakaj pišem več v angleščini, ki mi dela manj težav kot slovenščina. Rabila bi potrpežljivega kritika, ki bi mi pomagal pri urejanju in popravjanju mojih del. Ali obstaja v Sloveniji kakšna organizacija, ki se zanima za literaturo izseljencev in ima možnosti in voljo pomagati nam, da bi izboljšali kvaliteto naših, v slovenskem jeziku napisanih del? Doživetij in znanja je dovolj, a to je premalo za dobro, kvalitetno pisanje. Poleg službe hodim še v večerno šolo, za branje mi ne ostane veliko časa, še manj priložnosti pa imam za pogovor v slovenščini. Rada bi si obogatila svoj besedni zaklad.«

– Katere teme vas najbolj privlačijo, kaj vas najbolj vznemirja, prizadeva, priteguje za pisanje? »Lotevam se socialnih tem – brezposelnosti, nepravilnosti, odrinjenosti človeka. Privlači me narava, ljubezen, tuje dežele. Ne trpim ljudi, ki niso nikoli in nikjer zadovoljni in samo tarnajo. Zato je v mojih delih zelo malo obupa, obtože-

vanja, črnogledosti. Že od malih nog se borim za obstoj, srečo, neodvisnost, ljubezen, notranjo svobodo. Ne hodim k pridigam in spovedi, ker ne prenesem določene hipokrizije, a kjerkoli najdem prazno cerkev, vstopim in se z lastnimi besedami na tiho pogovorim z »bogom« in sem mu za moje življenje zelo hvaležna. A moj bog nima vere, nikomur ne pripada. Moj bog je narava, sonce, NEKA SKRIVNOSTNA MOČ, ki nas dan za dnem spodbuja in nam daje moči, da vztrajamo v tem svetu . . .«

– In kaj vam ugaja v tej daljni Avstraliji? »Najprej narava in vreme. Rada taborim, se vozim z ladjico, lovim ribe, na vrtu gojim zelenjavo in rože. Tukaj vedno nekaj cveti, ne glede na to, kakšen letni čas je. Avstralija je dežela tisočerih barv, tako na celini kot v globinah oceana. Suše in požari se križajo s poplavami. Avstralci so odkritosrčni, preprosti, veseli, včasih malce leni – to bo od klime. Seveda ima dežela tudi slabe strani, pogosti so štrajki, veliko priseljencev se srečuje z izkoriščanjem in diskriminacijo, vendar vsega tega jaz nisem doživela . . . Pri mojem študiju dobim proste, plačane dneve, ki so mi potrebni za izpite, nastopam s svojimi prispevki po različnih mestih, objavljam v Svobodnih razgovorih, Novi dobi, po radiu, v časopisih matične Slovenije. Leta 1983 sem dobila drugo nagrado za prozo na natečaju, ki ga je razpisalo Združenje jugoslovanskih pisateljev v Avstraliji in Novi Zelandiji . . . Jaz ljubim življenje, sem optimistična in realistična hkrati! Moj dom je tam, kjer sem srečna, ime dežele ni važno.

A vendar odkritosrčna sem in priznam: večkrat si želim biti v družbi staršev, sestre in brata, zato tudi skoraj vsako leto poletim na obisk v Slovenijo.«

Ivan Cimerman

Avstralija

Ti – tako mlada, a tako razvajena.
Zrela, kot nedolžna devica, a nedotaknjena.
Ti, in tvoja uspavalna tišina v dolini palm,
in tvoje skrivnostne sence gore Ayers –
Kako te ljubim!

Okusila sem bogastvo Champs Elysees,
dovolila sem soncu otoka Capri
da je poljubljal moje telo.
Molila sem v cerkvah Španije in Italije,
se tresla v ostrih zimah Anglije
in se vzpenjala po švicarskih planinah.

A ti, ti si mi podarila zdrav smeh:
špageti na praženem kruhu!
Mesni ‚kolači‘, mreže proti morskim psom.
Politični neumneži, ki sramotijo drug drugega,
delavci, ki se slepo upognejo sindikatom.
A nad vsem tem je vladal tvoj čudoviti dar:
večna poletja, mavrice, ki se imenujejo ptice,
skrivnostne jame aborizinov, v katerih
je moje srce prvič začutilo
njihovo bolečino in obup.
In ta stari prijatelj, zibajoče se morje,
lačno, noseče, ki nam daje, ki nam jemlje . . .

Ti nimaš besede,
ko ministri govorijo o posvojitvi otrok,
prestrašenih, izgubljenih izseljencev daljnih dežel.
Ti ne moreš izbirati, ali boš ostala nedolžna,
ali pa te bodo izkoristili kot prostitutko Kings Crossa.*

Pa vendar, kako sem te vzljubila;
a prisluhni moji prošnji, in se zavedaj:

Ostale bodo skrite solze,
ko misli pohitijo k deželi, kjer me mati je rodila,
ostalo bo trepetanje kolen,
ko se bodo spomini vrnili na lepi Jadran.
Tako je, in tako naj ostane!

Biti raztrgani med dvema deželama
je usoda in cena sreče za nekatere.
A ti, moja nova dežela,
si mi odprla oči, pokazala pot;
zdaj vem, kje hočem živeti,
ustvarjati in deliti.

* Kings Cross: zabavišni del Sydneya

Danijela Hliš-Thirion
1984

Stoletnica Ane Lapornik

Spominja se cesarja Franca Jožefa

»Ne razmišljam o tem, da sem stara sto let. Mislim, da me volja drži pokonci, kajti nikoli, tudi zdaj ne, se nisem predala sladki lenobnosti, ki človeka počasi ugonablja,« je rekla Ana Lapornik, drobna ženica sivih živahnih oči, ki že devetnajst let prebiva v domu upokojencev v Ljubljani in je novembra lani izpolnila sto let.

Vsako jutro vstane kakor nekoč, ko je morala v šolo pouče-

vat trboveljske otroke. Sama hodi na zajtrk, na kosilo, na sprehode okrog doma in na obiske.

Učiteljišče je Ana Lapornik obiskovala v Gorici, ki je bila tedaj še slovenska.

»Leta 1900 je v Gorico prispel sam avstrijski cesar Franc Jožef. Morale smo ga pričakati v boljnih oblekah ob cesti. Moj bog, kako sem bila razočarana nad majhnim, sključenim možicljem, ki je bil cesar. Predstavljala sem si drugačnega, saj so ga fotografije kazale veličastnega, močnega, strogega. No ja, bil je že star,« se je spominjala in še dodala, kako so Slovenci tedaj vzklikali »Živijo«, Italijani pa »Evivo« in tako neznansko vpili, da se je cesar preplašil, ali ne gre morda za demonstracije.

»Razložili so mu, da so Italijani skušali prepiti Slovence, a jim to ni uspelo, ker je bilo naših več,« je razložila Ana Lapornik.

Tri leta kasneje je že stala kot mlada učiteljica pred trboveljskimi otroci. Kmalu se je izkazala za dobro učiteljico in zavedno Slovenko. Na roditeljskih sestankih je govorila slovensko s starši, kar je bilo v stari Avstriji nekaj nezaslišanega. Sicer pa so otroke že v drugem razredu učili nemško.

Prva svetovna vojna ni niti oplazila Trbovlje, nemir pa je zavladal ob spoznanju, da je Avstrija razpadla in da so Slovenci končno v svoji državi.

»Za nas učitelje pa je bilo najlepše to, da smo lahko učili v svojem materinem jeziku.«

Cesa se najbolj spominjate iz svojih časov učiteljevanja?

»Spominov je veliko. Še danes sem ponosna, da mi je uspelo ustanoviti šolsko kuhinjo v času krize, ko so otroci hodili v šolo blede, bolni, podhranjeni. Delili smo mleko in kruh, najšibkej-šim pa cel obed.«

Bila je tudi prva, ki je organizirala kolonijo za knapovske otroke in že leta 1926 poslala skupino otrok na morje v Bakar. Deset let kasneje sta skupaj z nekim učiteljem kupila dve hiši za lasten denar, ju poimenovala Trboveljski dom in tja pošiljala otroke na morje. To je dokaz, kako je živela za druge. Sama ni imela družine. Razlog?

»Že pri dvajsetih so mi rekli, da boleham za tuberkulozo pa sem verjela, da ne bom dolgo živela. A zdravniki so se ušтели in popravili napako šele leta 1940, ko sem se upokojila kot ravnateljica dekliške šole v Trbovljah.«

Tako je dokaj trdnega zdravja dočakala sto let sama. Imela je dva nečaka, ki sta šla v svet. Eden v Italijo, drugi v ZDA, kjer je deloval kot odličen znanstvenik za elektroniko. Leta 1973 so Edvarda Lapornika uvrstili med sto ameriških znanstvenikov, ki so največ pripomogli k poletu ameriške industrije.

»Njegova vdova mi še zdaj pošlje kak dolar,« je povedala.

Kdaj vam je bilo v življenju najhujše?

»To je bilo v začetku druge svetovne vojne, ko sem morala zbežati iz Trbovelj in zapustiti svoj dom in vse svoje imetje. Nemci so me hoteli napraviti za svojo sodelavko, pa sem rajši odšla k bratu v Ljubljano,« je povedala z nekaj grenkobe v glasu, saj nikoli ni mogla preboleti, kajti tako je izgubila svoj dom.

Nikoli več se ni vrnila v Trbovlje. Po drugi svetovni vojni je nekaj časa živela v Opatiji, dokler se ni odločila, da pojde v dom upokojencev, da ne bi samevala. In tu ji resnično ni dolgčas: kako pa bi ji tudi bilo, ko pa ima za seboj bogato življenje, predvsem pa veselje živeti.

Albina Podbevšek

Od Šentožbolta do Sao Paula in nazaj

Pol ure vožnje iz Ljubljane je do zaselka Šentožbolt, ki šteje pet hiš in šolo, ki je zdaj opuščena in slikovito cerkvico, po kateri je dobil kraj ime. Tu, kjer stoji velika, obnovljena kmečka hiša, se začenja vzpenjati klanec, ki se neha na Trojanah. Namenili smo se, da obiščemo družino Smrkolj, ki se je leta 1981 vrnila iz Sao Paula v Braziliji, kjer so preživeli osem let. Ker je Mihec star komaj dve leti, so postali družina šele doma, v tujini pa sta bila le Katja in Ciril.

Zgodba Smrkoljevih je nenavadna in hkrati podobna zgodbam sodobnih »lastovk«, ki letajo preko oceanov iz želje po odkrivanju sveta, boljšem zaslužku ali tudi iz čistih pustolovskih nagibov.

Katja, ki se je pisala prej Ovca, je odpotovala v Sao Paulo v februarju 1971, kjer se je zaposlila pri svojem očetu, Vladimiru Ovcu, ki ima tam uspešno tovarno specialnega reznega orodja »Ferramentas Etroc Ltda.«, kjer je zaposlenih 150 delavcev. Poročila sta se pol leta pozneje, ko je priletel za svojo lastovko še lastoviček Ciril. Tudi on se je zaposlil v tej tovarni in postal po nekaj letih tehnični direktor. Kot strojni tehnik je uvedel nov program izdelkov in vzpostavil stike z vsem svetom. Osem let sta živela razgibano, plodno življenje, kot je povedala soproga Katja:

»Otrok nisva imela, spoznavala sva deželo in kraje. Ljudje so izredno go-

stoljubni, dežela pa lepa in raznolika, polna nasprotij. Na 8,3 milijona kvadratnih kilometrov so pokrajine, kjer se menjavata revščina in bogastvo, pampe in džungla, neskončni pašniki in puščava. Naši delavci v tovarni so bili največ iz barakarskih naselij v predmestju Sao Paula in preko njih sva se seznanila z resničnim življenjem vseh plasti prebivalstva. Danes se nama najbolj toži po mednarodni družini prijateljev Slovencev, Švedov, Jugoslovanov, Italijanov, Nemcev, Japoncev... in seveda Brazilcev, s katerimi smo bili povezani preko Društva prijateljev Jugoslavije (Sociedade Amigos da Iugoslavia). Obiskala sva notranjost Brazilije, Bahio z glavnim mestom Salvador, ki se ponaša s 365 cerkvami. Poleg stanovanja sva imela še 8,5 ha veliko posestvo z dvema jezeroma, konjem, nasadi jagod in južnega sadja, svoj »Sitio«.

Ciril povzame:

»Ko je prišla iz domovine vest, da je ostal oče sam, sva sklenila, da se vrneva. To se je zgodilo 9. oktobra 1981. Čakala naju je starinska kmetija in popolna preureditev vsega dotedanjšega, že delno mehanizirane posestva. Z očetom smo uredili formalnopravne zadeve in prepustil mi je vse vajeti v roke. Naše zemlje v Črnem grabnu je 12 ha, k njej pa sodi tudi 43 ha gozda. V teh krajih sneg zgodaj zapade in kasno skopni, zemlja ne daje mnogo, le živinoreja je donosna.

Za cilj sva si zadala mlečno proizvodnjo in proizvodnjo plemenskih telic. V ta namen sva obiskala mnoge tipične kmetije od Kranja do Ptuja, da bi na izkušnjah drugih sama ubrala pravo pot. Podrla sva staro gumno, zgradila hlev za 50 glav odrasle živine ali za 100 pitancev, ob pridni pomoči zidarjev s Kosova je zrasel še silos za 180 m³, zgradili smo žago in temeljito preuredili hišo z vsemi napeljavami vred. Za ta dela sva dobila ugoden kredit za dobo 15 let po 5-odstotni obrestni meri. Lahko sva posekala tudi 150 m³ lesa za stroške pri gradnji hleva. Kmetijska zadruga Emona - Domžale ter njena pospeševalna služba so nama šli zelo na roke, saj sva dobila kredite po izredno ugodnih pogojih.

Sadovi so se že pokazali. Danes pridelamo okoli 36.000 litrov mleka, v lastni proizvodnji priredimo okoli 2000 kg mesa, 10.000 kg pas kooperacijsko proizvodnjo. Poleg brezplačnega načrta za gradnjo sva bila za pet let oproščena tudi plačevanja davka od dohodkov iz kmetijstva in gozda. Pri gnojitvi travnikov sva imela tudi ugodnosti.«

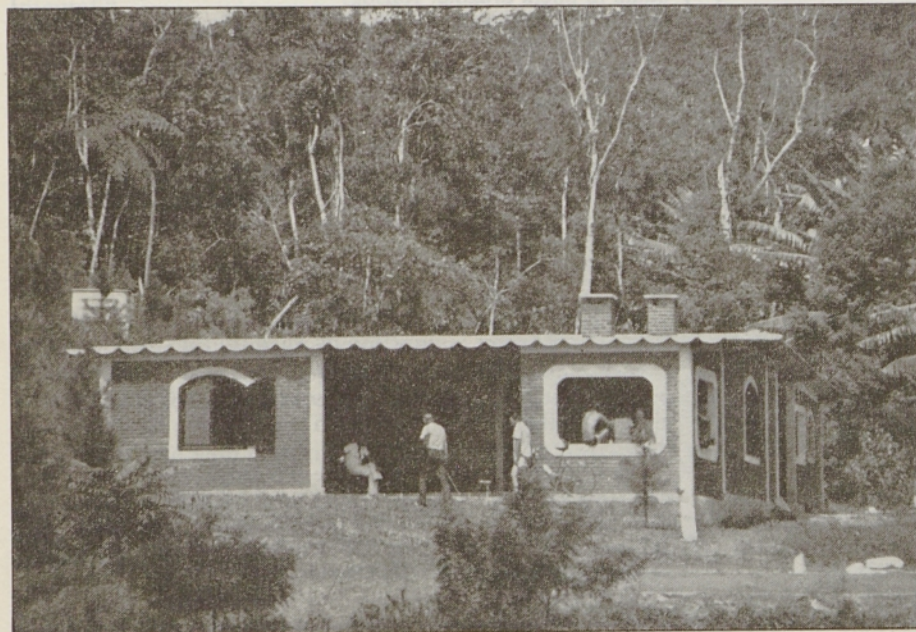
SODELOVANJE Z INŠTITUTOM ZA VZORČNE KMETIJE

Ciril Smrkolj uvaja na svoji kmetiji sodobne metode kmetovanja in sistematičnost. »Ko začnem gnojiti eno površino, dosledno pognojim vse ostale, ko začnem sekati les, ga posekam vsega, ki je določen za sečnjo; dela in moči ne smem drobiti, svojo moč za fizično delo moram enakomerno razporediti na dober učinek dela. Za naju z ženo je spodbudno sodelovanje s kmetijskim inštitutom v Ljubljani, kjer vodijo vse knjigovodstvo najine kmetije, svetujejo izbor hranil, dodatkov, načina vzreje itd. Ob koncu leta primerjamo najine in njihove rezultate vzorčnih kmetij, ki jih je poleg najine v Sloveniji okrog 30. (Lahko bi dodali: VZORNE!). Tako nastajajo primerjalne osnove za izboljšanje reje živine in pasem na gorskih kmetijah, kakršna je najina.«

KMETOV POLOŽAJ JE BOLJŠI

»Položaj kmeta se je v Sloveniji v zadnjem času močno izboljšal. Tudi socialno zavarovanje za ostarele kme-

Vikend Smrkoljevih v okolici Sao Paula

te je postalo jamstvo za brezskrbnejšo starost in kmalu se bo status kmeta izenačil z delavčevim. Naš kmet ima, tako v republiškem kot v državnem merilu, v zadnjem obdobju mnogo spodbud, ki pa jih je letos zavrila devalvacija. Tako se obeta za kmečke gradnje za kredite nova obrestna mera med 25–30%, za mehanizacijo pa od 30–36%.

Nesorazmerja med stroški, ki jih ima kmet s prirejo in ceno živine, ki jo proda, so še vedno velika, zadnje čase so tudi problemi s krmili, ker je dosegla koruza izjemno visoko ceno. Računam, da moram dati 1,5 litra mleka za 1 kg kóruze, v drugih državah je ravno obratno!

Mladim ljudem, ki se vračajo v domovino, in so voljni delati na zemlji, v zadnjem obdobju nudijo v posameznih občinah določeno podporo za začetek. Morali pa bi jih še bolj spodbuditi in jim nuditi najugodnejše pogoje, saj je hrana osnovni vir življenja.

Naši kmetje še vse premalo organizirano uveljavljajo svoje zamisli in zahteve ter predloge preko svojih delegatov, ki jih zastopajo po različnih forumih. Družba nam mnogokrat nudi ugodnosti in priložnosti, ki pa jih zaradi razdrobljenih interesov izpustimo iz rok.«

Popoldan ugaša. Iz hleva se oglašajo frizijke, vse skrbno izbrane. Ogledamo si sodobni hlev. Med bikci in teleti dvigajo glave prave kravje krasotice, da jih je res veselje pogledati in ponos vzrediti!

PEDRO DE OLIVEIRA IZ BRAZILJE POMAGA KMETOVATI

Podjetna zakonca Smrkolj sta pri povratku iz Braziliije pripeljala s seboj tudi kot mravljo pridnega delavca, 28-letnega Pedra de Oliveiro. Hrano in stanovanje ima zastonj, pa še 115 dolarjev na mesec zasluži, kar skrbno shrani. Veže ga triletna pogodba in marca se namerava vrniti v svojo rodno Ponte Alto pri Sao Paulu. »Zakaj pa niste najeli kakšnega izmed naših delavcev?« so poočitali Smrkolju, »dovolj je brezposelnih!« Gospodar pa je šel v Domžale na Zavod za zaposlovanje in med 300 prijavljenimi ni našel niti enega, ki bi bil pripravljen delati na kmetiji. Pedro, ki že razume nekaj slovenščine, pa se nasmiha: »Všeč mi je tukaj, malo mrzlo je, pri nas je večna pomlad... snega ne poznamo... oženil bi se, če bi katera...« A tudi domov ga neizmerno vleče, nam prizna.

Pred nami so razgrnjeni albumi, priče osemletnih, največ lepih spominov in doživetij. Tu je ovekovečeno družabno razgibano življenje obeh mladih kmetovalcev in delo za slovensko

Obnovljena očetova kmetija v Šentožboltu z novim hlevom in gospodarskimi poslopji

skupnost, ko je bila organizacija koncertov, zbiranja prispevkov za prizadete v potresu v Črni gori in sodelovanje pri organizaciji izgradnje spomenika maršalu Titu v mestu Campinas, ko je bil Ciril še tajnik organizacijskega odbora.

Nazadnje nam pokažejo skrivnostno dragocenost: v vitrini so zaklenjeni čudoviti, redki kosi orožja, ki so jih prinesli iz Braziliije. Nanje je zlasti ponosen oče Ciril, ki je strasten lovec in se ponaša s številnimi trofejami. Biser med njimi je winchesterka iz leta 1890 na 16 nabojev, ki še deluje! Kdo ve, kaj se lahko še zgodi, čeprav nabojev ni več! Tod blizu so v srednjem veku ropali bogate popotnike rokovnjači, ki sta jih opisala pisatelj Jurčič in Ker-

snik, danes pa so samo še pravljice za otroke.

Popoldan se nagiba. Dež je prenehala. Oglasijo se frizijke v hlevu. Tako me ne peče vest, da so si Smrkoljevi utrgali nekaj ur, da bi nam povedali svojo življenjsko zgodbo.

Ivan Cimerman

Družina Smrkoljevih ob topli kmečki peči, desno Brazilec Pedro de Oliveira, ki pomaga pri delih.

Planica – naš prispevek k smučarski zgodovini

Seveda bi bilo pretirano trditi, da brez naše Planice zdaj ne bi bilo nove smučarske discipline – poletov, nesporno pa je, da so dogodki v naši dolini skakalnic bistveno prispevali k razvoju smučarskih skokov. To, kar se je leta 1934 začelo pod Poncami, je del

smučarske zgodovine, v kateri sicer naš delež ni tako izrazit, če seveda izvzamemo bloško smučanje.

Planica slavi petdesetletnico. Proslavljanje se je začelo lani marca – prav na dan, ko je minilo 50 let, odkar so na naših tleh postavili prvi svetovni

rekord v smučarskih skokih. Dosegel ga je sloviti Norvežan Birger Ruud, dve leti prej in dve sezoni kasneje tudi olimpijski zmagovalec, z 92 m. To je bila senzacija, o kateri se je razpisal tudi svetovni tisk: sanjski skok v Jugoslaviji, ki je bila tedaj v smučanju še prava »dežela v razvoju«.

Planico so na športni zemljevid zarisali zanesenjaki, ki so se zbirali v ljubljanski Iliriji. Zgradili so smučarski dom, v njegovi okolici pa iskali primerno zemljišče, na katerem bi lahko uredili smučarsko skakalnico, s katero bi lahko tudi Jugoslavija kandidirala za tekme FIS (Mednarodne smučarske zveze), kakor so tedaj imenovali svetovna prvenstva. Inž. Stanko Bloudek se je zavzemal za skakalnico, ki bi bila tako velika, da bi lahko še dolgo služila namenu, bili pa so tudi drugi, ki so imeli v mislih manjši objekt. Nazadnje pa so se le lotili gradnje »velikanke«, za katero je načrte pripravil stavbenik Ivan Rožman, tedanji generalni tajnik Jugoslovanske zimsko-športne zveze. Joso Gorec pa je opravil vse organizacijske poteze, da so posli stekli. Ni pa manjkalo težav – od finančnih do tehničnih, vendar je bila skakalnica 4. februarja 1934 že nared za prve skoke. Opravili so jih neposredno potem, ko je bilo na manjši planiški skakalnici državno prvenstvo. Vsi najboljši jugoslovanski skakalci so bili navdušeni, kar je organizatorje spodbudilo, da so že za marec 1934 razpisali mednarodno tekmovanje.

Zanj je uspelo pridobiti tudi tedanje vodilne v tej športni panogi, Norvežane, ki pa so v Jugoslavijo dopotovali s precejšnjimi dvomi. A skakalnica jih je takoj prevzela. Tudi sami so jo začeli sooblikovati, tako da je bila za prvo mednarodno tekmo 25. marca pravzaprav že sinteza vrhunske teorije (Bloudek-Rožman) ter neposredne prakse, ki so jo prispevali norveški šampioni. Tekmovanje samo, na katerem je zmagal Birger Ruud in kasnejši skoki na daljavo so preseglji vsa pričakovanja. Večtisočglava množica gledalcev je bila prevzeta, Ljubljana pa je dan po tekmovanju planiškim junakom priredila veličasten sprejem. Planica je s tistim marčevskim dnevom pred petimi desetletji postala pojem v športnem svetu.

Naključje je hotelo, da je bila 25. marca nedelja tudi lani in še tisti dan povrh, ko so – spet v Planici – končali tekmovanje smučarskih skakalcev za

Janez Polda, večkrat jugoslovanski rekorder in prvak v smučarskih skokih in poletih, je tudi ena izmed legend Planice.

svetovni pokal v minuli sezoni. Tako se je z vrhunsko prireditvijo začelo slavlje ob 50-letnici Planice, ki pa ga bodo končali šele sredi marca 1985 – med 8. svetovnim prvenstvom v smučarskih poletih, ki bo spet – že tretjič – v Planici. Tako bo ustrezno tudi simboliki, kajti zasluge Planice in njenih ljudi za smučarske polete so velike.

Če petdesetletno obdobje preletimo prav na kratko, lahko ugotovimo, da je bila planiška velikanka, ki jo je inž. Stanko Bloudek od leta do leta izpopolnjeval, vse do izbruha 2. svetovne vojne brez konkurence največja skakalnica sveta. Na njej je leta 1936 Avstrijec Bradl kot prvi na svetu preskočil 100-metrsko daljavo (101 m), leta 1941 pa so se Nemci z Geringom (118 m) že približali novemu »zvočnemu zidu« 120 m. Tega je »prebil« Švicar Tschanen v Planici leta 1948, potlej pa je naša velikanka dobila tekmičice v tujini. Najprej v ZR Nemčiji (Oberstdorf), nato pa je v Avstriji (Kulm) in na Norveškem (Vikersund). Prireditelji tekem na velikankah so se združili tudi v posebno organizacijo (KOP), ki je nadaljevala prizadevanja, da bi Mednarodna smučarska zveza smučarske polete priznala kot samostojno disciplino. To zamisel so planiški organizatorji z Josom Gorcem na čelu skušali uveljaviti že na kongresih FIS pred drugo svetovno vojno, vendar jim to dokončno ni uspelo, četudi so zmogli vsaj zagotoviti dovoljenje, da so v Planici lahko prirejali študijske polete, kar je FIS spočetka tudi prepovedovala. Šlo je pač za to, da so zlasti skandinavske smučarske zveze na vsak način hotele biti tiste, v katerih bo nordijsko smučanje ohranilo težišče.

Na skakalnicah, ki so nastale po vzoru Planice, so do leta 1967 rekordne daljave nenehno povečevali, zaradi česar je prišlo pri nas do odločitve, da tudi v Planici zgradimo novo letalnico. Dograjena je bila leta 1969, načrte pa sta pripravila brata – inženirja Lado in Janez Gorišek, nekoč tudi sama znana smučarska skakalca. Z njuno Planico je naša dolina skakalnic spet postala vodilna, saj je že prvo tekmovanje na novem objektu leta 1969 postreglo z vrsto rekordov, »najdaljši« med vsemi pa je bil vzhodni Nemeč Wolf s 165 m.

Tedaj se je nazadnje zganila tudi FIS. V želji, da predvsem zaustavi dirko za rekordi, je na svojem kongresu 1971 v Opatiji sklenila uvrstiti posebna svetovna prvenstva tudi v smučarskih poletih. To je bila velika zmaga Planice, sad ustvarjalnosti tudi naših ljudi, nagrada za opravljeno delo pa je bila vidna za vse: Planici so za leto 1972 poverili izvedbo prvega svetovnega prvenstva v tej najmlajši smučarski disciplini.

Razmah pa s tem še ni končan. Svetovna prvenstva so pomenila novo uveljavitev panoge (Planica je bila drugič na vrsti leta 1979), vse večje pa so kljub temu tudi daljave, ki jih dosejajo letalci. Od Oberstdorfa 1983 je svetovni rekord Finca Mattija Nykänena že pri 185 m.

Planica bo svoje tretje svetovno pr-

venstvo spet dočakala pripravljena. Za to veliko slavlje, s katerim bo tudi konec vrste proslav in akcij ob njeni 50-letnici, so skakalnico pod Poncami spet izpopolnili, tako da tudi skoki okrog 190 m na njej niso več nemogoči. Športniki si pač tudi s smučmi želijo vse dalje in dalje...

Evgen Bergant

Skoki na planiški skakalnicah so tudi vsakokrat dogodek, ki pritegne številne domačine iz Rateč, kjer še hranijo izvirne gorenjske narodne noše.

po sloveniji

Tri leta že uporabljajo v Cinkarni v **Celju** novo tehnologijo za izdelavo ofsetnih plošč, ki je delo skupine šestih strokovnjakov. To so: Vanda Ružič, Marjeta Zupančič, Boris Kramberger, Emil Krivec, Nenad Novakovič in Marko Tukarič, ki so prejeli konec leta 1984 prvo nagrado odbora za inovacije predsedstva Zveze sindikatov Jugoslavije. Po novem postopku lahko 15 delavcev naredi sto tisoč kvadratnih metrov plošč, po starem postopku pa bi to delo opravilo 215 delavcev.

Na **Toplem vrhu** nad **Črmošnjicami** so začeli letošnjo pomlad urejati 60 ha velik pašnik za ovce, za katerega je že izdelan projekt in zagotovljena finančna sredstva. Kmetijska zadruga **Črnomelj** bo dala zemljišče, zagotovila družbena sredstva za ureditev pašnikov, kmetje pa se bodo organizirali v pašno skupnost.

V letošnjem marcu se bo odpravila slovenska alpinistina himalajska odprava na 8505 m visoki **Yalung Kang**, najvišji vrh pogorja **Kangchenjunge**, na tromeji **Nepala**, **Indije** in **Kitajske**. Odpravo bo vodil **Tone Škarja** iz kamniškega alpinističnega odseka, sodelovali pa bodo plezalci iz **Kamnika**, **Kranja**, **Ljubljane**, **Domžal**, **Nove Gorice**, **Idrije** in **Slovenske Bistrice**.

V temeljni organizaciji **Avtopnevmatika** industrije gumenih, kemičnih in usnjenih izdelkov »Sava« v **Kranju** so štirje konstruktorji dobili priznanje inovatorjev I. stopnje. To so: **Miloš Varl**, **Martin Rozman**, **Rafko Murovec** in **Franc Štern**. Bistvo njihove novosti je manjša poraba materiala, delno so uvoženega nadomestili z domačim, kvaliteta avtomobilskih plaščev pa je odlična. Prihranek je očiten tudi pri času izdelave in porabi energije.

Osmošolci, ki letos končujejo osemletke na območju petih občin **Ljubljane**, se največ zanimajo za nadaljevanje šolanja v šolskem letu 1985/86 na srednji naravoslovni šoli, srednji šoli tehniških strok in osebnih storitev, srednji šoli za družboslovje in splošno kulturo in na srednji šoli za oblikovanje. Veliko premalo pa je interesentov za srednjo šolo za trgovinsko dejavnost, železniško srednjo šolo in kemijsko šolo te vrste. Usmerjeno izobraževanje pa skuša želje dijakov prilagoditi potrebam gospodarstva. Odločal bo šolski uspeh dijakov. Dijaki s slabšim uspehom bodo morali iti v tisto šolo, kjer bo dovolj prostora.

Gradbeno podjetje **Gradis** iz **Ljubljane** gradi v Iraku 9 mostov. Najdaljši med njimi preko reke **Evfrat** bo dolg 440 metrov, najkrajši 20. Poleg mostov so zgradili tudi vrsto cestnih priključkov, kar je dokaz o visoki kvaliteti njihovih del, saj so jih dobili na javni mednarodni licitaciji.

Na območju Podjetja za ptt promet **Ljubljana** so v letu 1984 odprli novo pošto

v **Kosezah**, v nove prostore so preselili pošti v **Starem trgu** in **Dolenji vasi**. V začetku letošnjega leta so odprli nove poštne prostore na **Rakovniku**, pod streho pa je že dozidani ptt objekt v **Kočevju**. Letos nameravajo pričeti z zidavo pošte v **Fuzinah** ter zidati prizidek k ptt stavbi v **Domžalah** in ptt slavno v **Višnji gori**, ko bo pridobljena dokumentacija. Podjetje za PTT (Pošta, telefon, telegraf) **Maribor** je v lanskem letu zgradila štiri pomembne objekte: koaksialni kabel **Maribor-Murska Sobota** z 2960-kanalnim sistemom, telekomunikacijski stolp na **Boču**, ptt objekt **Maribor 5** in koaksialni kabel z 2960-kanalnim sistemom **Sloški trg-Tabor**. V začetku letošnjega leta pa so končali glavno telefonsko centralo, ki jo je montirala **Iskra**.

V **TAM - Tovarni avtomobilov Maribor** so izdelali nov tip teptalca snega, vozilo »TAM 190 TS 42«. Načrt zanj je izdelal **Tamov tehnični biro** v **Ljubljani**, prvi teptalec pa so proizvedli v **Integralovi delovni organizaciji Delavnice** v **Prevaljah** na **Koroškem**.

Dramska sekcija v tovarni **Zlatorog** v **Mariboru** je primer oživljanja amaterske kulture v slovenskih delovnih kolektivih, ki je prilagojena potrebam delovnih ljudi. Pod vodstvom režiserja in igralca **Marjana Bačka** in vodje sekcije **Mate Šalamunove** so pripravili veseloigro **Županova Micka**, ki so jo prikazali tudi našim delavcem na gostovanju po **Zvezni republiki Nemčiji**.

Elkroj iz **Mozirja** je eden največjih proizvajalcev hlač v Evropi. Samo v **ZR Nemčiji** je lani izvozil 500.000 hlač v vrednosti približno 6 milijonov mark. Lani maja so odprli nov obrat v **Lučah** za 50 delav. Matični obrat imajo še v **Nazarjah**, razširiti pa nameravajo tudi **Konfekcijo** v **Šoštanju**, kjer bo dobilo zaposlitev 100 novih delavcev. Letos nameravajo sešiti 1,5 milijona hlač. Jugoslovani jih pokupijo letno 18 milijonov.

Grafično podjetje »Soča« iz **Nove Gorice** nadaljuje tradicijo prve tiskarne, ki je začela obratovati v **Gorici** leta 1754. Letos poteka 26 let, odkar so se v »Sočo« združile tiskarna in knjigovoznica iz **Šempetra**, knjigotrško podjetje **Naša knjiga** iz **Nove Gorice** in list **Nova Gorica**.

SGP Pionir iz **Novega mesta** je dosegel v devetih mesecih prejšnjega leta zelo dobre poslovne rezultate. Celotni prihodek je za polovico višji kot v enakem obdobju 1983. leta in za 20 odstotkov večji od planiranega. Do sedaj so delali že v mnogih tujih državah: v **Zvezni in Demokratični republiki Nemčiji**, na **Poljskem**, v **Sovjetski zvezi** in v **Libiji**, kjer bodo dela ob morebitnih naročilih še nadaljevali. Povečanje izvoza si obetajo tudi od **Keramike** in **lesnega obrata**.

Tovarna oblačil **Labod** v **Novem mestu**, ki ima svoje proizvodne enote v **Krškem**, na **Ptuju**, v **Trebnjem**, **Ljubljani** in **Idriji**, je lani dosegla načrtovani izvoz 5 milijonov dolarjev. **Srajce**, ženske bluze in vrhnja oblačila so izvozili v **ZRN**, na **Nizozemsko**, v **Italijo**, **ZDA**, na **Češko**, **Poljsko** in v **Sovjetsko zvezo**.

Medobčinska gospodarska zbornica v Posavju je sprejela v program oživljanje lončarstva in druge domače obrti. Pridobili so mentorja za lončarske izdelke in lončarja za izdelavo.

Na **pomladanskem mednarodnem sejmu** v **Münchnu** bodo razstavili etnografske vzorce: latvico za mleko, posodo za shranjevanje olja, posodo za prenos južine na polje, lonc za mast in kavne skodelice.

Novembra 1984 je bila otvoritev nove proizvodne dvorane v **Ptuju**, kjer so začeli s proizvodnjo kolesnih zavor tovornih vozil, kar je nov program **Tovarne avtomobilov Maribor**. Doslej so v petih letih izdelali 125.000 zavor, v novi dvorani pa jih bodo več kot 50.000 na leto.

Obrtniki najstarejšega slovenskega mesta - Ptuja so konec novembra lanskega leta v **Vošnjakovi ulici** števil. 13 odprli poslovno stavbo, kjer bodo odslej prostori **Obrtnega združenja Ptuja**. Začetna **Okrajna zadruga** je bila tu ustanovljena leta 1951. V državnem, združenem in zasebnem sektorju je bilo okrog 800 delavnic s 3000 delavci, ki so delali v centrih takratnega okraja, v krajih: **Kidričevo**, **Majšperk**, **Gorišnica**, **Ormož**, **Središče** in **Videm pri Ptuj**.

V tovarni **dušika Ruše** so začeli odpadli prah, ki ga ostane vsak dan v čistilnih napravah 35 ton, predelovati v posebne premaze v gradbeništvu. Zdaj sodelujejo z **mariborskim Gradisom** v **Puconcih** in predelajo do 2000 ton prahu letno, ostalega pa izvozijo v **Avstrijo**.

Krajevna skupnost Senično, ki vključuje še vasi **Spodnje** in **Zgornje Veterno** ter **Novake**, sodi med najmanj razvite v občini **Tržič**, se znova bori za obnovitev redne avtobusne proge **Tržič-Golnik-Kranj-Ljubljana**. To progo so ukinili, ko so se avtobusna podjetja združila v delovno organizacijo **Integral**, češ da je nerentabilna, s tem pa so delavci, ki se vozijo na delo, odrezani od sveta. Prizadevajo si tudi, da bi svoje ceste asfaltirali. **Senično** sodeluje s krajevnimi skupnostmi **Pristava**, **Križe** in

Trbovlje (foto: Janez Zrnec)

Sebenje pri izgradnji novega pokopališča in mrliških vežic.

Nagrado Staneta Severja za leto 1984 so prejeli naslednji gledališki ustvarjalci **Slovenije**: Milena Zupančič, Tatjana Košir, Jagoda Tovirac, Slavko Cerjak, Branko Šturbej in Ivan Žnidaršič. Mlada slovenska likovna umetnica Sonja Lamut je prejela v Aleksandriji v konkurenci 93 umetnikov iz desetih sredozemskih držav za svoje grafične najvišjo nagrado GRAND PRIX za leto 1984. Na zadnjem grafičnem bienalu v Ljubljani pa je bila dobitnica premije za mladega umetnika.

V **Sloveniji** smo odmerili davek na vikende. Osnova za odmero davka na vikend je vrednost vikenda, ki ga ocenijo enako kot stanovanje ali hišo. Kdor ima vikend vreden 400.000 din, bo plačal v letu 1985 4.000 din davka na premoženje, kdor pa ima vikend vreden 1.100.000 dinarjev, bo odštél 13.000 dinarjev.

Skupščina Zveze stanovanjskih skupnosti **Slovenije** je sklenila, da se s 1. januarjem 1985 povečajo stanarine za 35 odstotkov, do 30. junija pa naj bi se stanarine povečale še za 67 odstotkov. Obe podražitvi skupaj bosta dosegli okrog 65 odstotkov tiste stanarine, ki naj bi predstavljala dejanske stroške obratovanja.

V **Sentvidu** pri **Ljubljani** so v decembru 1984 končali gradbeniki iz Ljubljane in **Grosupljega** gigantski objekt – pokriti vkop na novi avtocesti Naklo–Ljubljana, ki sodi v sistem ljubljanskih obvoznic. Drugo največje gradbišče je v Fužinah, predmestju Ljubljane, kjer grade v treh blokih okrog 400 stanovanj, na tretjem pa stanovanjske bloke v Spodnji Šiški.

V **Železarni Štore** so izpolnili v valjarni letni proizvodni načrt za leto 1984. Izdelali so 30.000 ton specialnih jeklenih profilov, predvsem za potrebe elektrokovinske industrije. Več kot tretjino izdelkov so izvozili, največ v Italijo in Bolgarijo. Plan 16.500 ton so izpolnili tudi v temeljni organizaciji Jeklovlek.

Od 1700 hektarjev zamočvirjene zemlje v občini **Trebnje** so doslej usposobili za

kmetijsko proizvodnjo 130 hektarjev, preostalo pa nameravajo do leta 1999. Glavni odjemalec njihovega mleka, ki ga pridelajo okoli sedem milijonov litrov na leto, so Ljubljanske mlekarnice. Cena mleka nenehno raste, Trebanjci pa kljub temu že tri leta dobivajo enako vsoto, to je sedem milijonov dinarjev premije za to mleko. Posodobili bi radi tudi tovarno krompirja v **Mirni** in izvažali otroško hrano. Pomoč pričakujejo tako od republike kot od odjemalcev njihovih izdelkov.

Pri **Veliki Nedelji** v ormoški občini so 29. novembra lani odprli dozidano in obnovljeno osnovno šolo, s čemer so pridobili 1360 m² površine, adaptirali pa so tudi 1137 m² v stari šoli. Sedaj ima 355 učencev lepo urejene prostore. Dela so stala več kot 82 milijonov dinarjev.

Preko mednarodnega mejnega prehoda **Vertojba** pri Novi Gorici so prepeljali v Italijo leta 1983 930.000 ton blaga, leta 1984 pa 1.000.000 ton. Toliko tovora beleži tudi novogoriška železniška postaja. Novogoriška carinarnica nadzoruje 150 kilometrov dolgo mejo, kjer je 76 prehodov, od Lokvice na Krasu do Predela, od teh je 6 mednarodnih, 16 maloobmejnih, 14 dvo-lastniških in 40 neposrednih mejnih prehodov.

Da bi ohranili kulturno-etnografsko dediščino v vasi **Zavodnje**, je Kulturni center »Ivan Napotnik« iz **Titovega Velenja** investiral prenovi Kavčnikove domačije, ki predstavlja najstarejšo in najpomembnejšo ohranjeno kmečko domačijo v velenjski občini. Podvige so podprle še Kulturna skupnost Velenje in Kulturna skupnost Velenje in Kulturna skupnost Slovenije. Dela opravljajo pod nadzorstvom strokovnjakov Zavoda za spomeniško varstvo v Celju.

Belgijska firma Steriabel, ki sodeluje z **Železarno Jesenice** pri načrtovanju informacijskih sistemov, komunikacijskih mrež in inženiringa, je podarila Jeseničanom devet osebnih računalnikov za izobraževanje z željo po nadaljnjem sodelovanju v letu 1985.

osebnosti

Umrli je **JOŽE PLEVNIK**, do smrti član nadzornega odbora Slovenske izseljenske matice, pred tem pa dolga leta naš sodelavec, član izvršnega odbora in nekaj časa tudi podpredsednik SIM. Kot predstavnik SIM je leta 1965 obiskal tudi rojake v Clevelandu. Jože Plevnik je bil rojen 28. aprila 1912 v Vevčah pri Ljubljani, skoraj vse njegovo življenje pa je bilo tesno povezano z delovanjem v delavskih in sindikalnih organizacijah in društvih. V prvih povojnih letih je deloval v Mariboru, kjer je deloval v sindikatu tekstilnih delavcev, leta 1947 pa se je preselil v Ljubljano, kjer je bil član glavnega odbora slovenskih sindikatov, v letih 1948 in 1949 ga najdemo ponovno v Mariboru, kjer je bil predsednik mestnega sindikalnega sveta, leta 1952 pa se je vrnil v Ljubljano, kjer je postal predsednik republiškega odbora sindikata metalurških delavcev. Od leta 1962 je bil član predsedstva Zveze sindikatov Slovenije, od leta 1972 do upokojitve pa je bil sekretar komisije za mednarodne stike pri slovenski zvezi sindikatov.

Dr. Franci Zwitter, znani borec za pravice koroških Slovencev in njihovo narodnostno identiteto, je prejel 27. novembra lani v Celovcu red zasluga za narod z zlato zvezdo. To priznanje za njegovo življenjsko delo mu je podelilo predsedstvo SFRJ, izročil pa mu ga je Franc Šetinc, predsednik republiške konference socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, ki je ob tej priložnosti dejal: »Bil je vseskozi ljudski, povezan s tovariši, za vse življenje zapisan boju Slovencev, za biti in ne biti, poln razumevanja za vsakdanje tegebe koroških delovnih ljudi.«

turistični vodnik

»LIPOV LIST«

NOVA SLOVENSKA TURISTIČNA REVIIJA

Odkar je po 25-letnem izhajanju leta 1977 zamrl Turistični vestnik, ga je 1981 nasledil dvomesečni bilten Sporočila, ki so izhajala tri leta. Ta Sporočila niso imela širšega koncepta, bila so interno glasilo Turistične zveze Slovenije, izhajala pa so v ciklostilni obliki. Turistični vestnik ni bil v prosti prodaji, saj so se morali nanj naročiti v uredništvu.

Nova revija je pred nami in nosi vabljiv naslov LIPOV LIST, ki simbolizira sloven-

stvo, saj je lipov list tudi sestavni del grba socialistine republike Slovenije.

Kaj nam prinaša, kaj napoveduje? Predsednik Turistične zveze Slovenije Leopold Krese v uvodnem nagovoru poudarja: »Lipovno in vsebinsko posodobljena turistična revija želi informirati domačo javnost o dosežkih, načrtih, dognanjih in dogajanjih na področju turizma v domovini in tujini. Že s simbolom in imenom dodaja svoj skromni delež k uveljavljanju celotne Slovenije.« Revija bo izhajala šestkrat letno.

Vsebina bo zajeta s stalnimi rubrikami, ki se začnajo s poročili in dopisi, v vsaki številki bo veliki intervju z domačimi in tujimi turističnimi delavci in strokovnjaki, prav tako pa bodo predstavili po en slovenski kraj in turistično društvo, spregovorili o turističnih knjižnih publikacijah, o abecedi slovenskega turizma, aktualnih vprašanih turistične dejavnosti v Jugoslaviji in po svetu in drugem.

Revijo LIPOV LIST izdaja Turistična zveza Slovenije, njen glavni urednik je Janez Bogataj. Za posamezne naročnike bo letoletna naročnina 500, za organizacije pa 1.000 dinarjev. Naslov uredništva: 61000 Ljubljana, Miklošičeva 38/VI, p. p. 587, telefon: (061) 312-087.

KOLIKO STANEJO JUGOSLOVANSKI KAMPI V LETU 1985?

Avto-moto zveza Slovenije je izdala knjižnico KAMPI JUGOSLAVIJE 85. Iz nje boste izvedeli o cenah kampiranja v glavni sezoni, o opremljenosti avto-kampov z vsemi potrebnimi podatki, o telefoni, poštah itd., posredovali vam bodo praktične nasvete o kampiranju v šotorih in prikolikah. Priloženi pa bodo tudi naslovi proizvajalcev opreme in pribora za šotorjenje. Tu bodo še podatki o vrstah plaž, gostinskih objektih, možnostih za ples, zabavo in šport, nakupe, o samopostrežnih trgovinah in ostalem.

Brošuro so napisali izkušeni kampisti in vnesli vanjo vse sadove svojih izkušenj, ki so potrebne drugim, tudi začetnikom.

Vsi, ki želijo naročiti opisano knjižico, katere cena bo 150 din, naj pošljejo naročilnico na naslov: Avto-moto zveza Slovenije, Turistično-informativni sektor, 61000 Ljubljana, Titova 138, tel.: (061) 342-378.

NOVO: DOLENJSKI INFORMACIJSKI CENTER

Dobrega pol leta mineva, odkar ima svoj turistično-informacijski center tudi Dolenjska turistična zveza. Ta center zbira in posreduje podatke, ki mu jih posredujejo Turistična zveza Slovenije in Jugoslavije. Pomaga organizacijam in ustanovam pri organiziranju večjih prireditev, pravljajo tudi gradivo za agencije in sejme. Zlasti zanimiva in za izseljenca privlačna pa je njihova dejavnost povezovanja izdelovalcev spominkov s trgovino in turističnimi organizacijami.

Dolenjski turistično-informacijski center ima sedež v Novem mestu, na Dalmatinovi 1; informacije pa dobite po telefonu: (068) 24-689.

INFORMATOR 1985

Celjska turistična zveza je izdala vsakoletno publikacijo TURISTIČNI KOLENDARČEK – INFORMATOR 1985, enajsto po vrsti. Najprivlačnejši deli vsebine govore o turizmu na celjskem turističnem območju. Poleg koledarskega dela z vsemi luninimi menami so objavljeni prazniki v naši državi, v Avstriji, Italiji in na Madžarskem. Za sladokusce pa nekaj posebnega: recepti slovenskih narodnih jedi s tega geografskega območja. Napotijo vas tudi na izlete po okolici Celja, seznanijo z lepotami in s spomeniki vseh vrst, cerkvami, muzeji, zdravilišči in kopalnimi bazeni. Planinci najdejo opis transverzal in planinskih poti, smučarji vse o vlečnicah in žičnicah ter domovih; lovci o lovu, ribiči o ribolovu. Sledi še seznam prireditev. Posebej so opisani vsi večji kraji.

Zanimiv je tudi pregled vseh turističnih društev in zvez v Sloveniji. Publikacija je ilustrirana z zanimivimi ilustracijami. Koledarček velja 110 dinarjev s poštino vred. Naročite ga pri: Celjska turistična zveza, 63000 Celje, Tomšičev trg 7/I, p. p. 94, tel.: (063) 22-388.

Lipov list

SLOVENSKA TURISTIČNA REVIIJA

Nadaljevanje Turističnega vestnika – Letnik 26 – Številka 1/84 – Izdaja Turistična zveza Slovenije

Ob zgornjem toku Savinje se v grebene Savinjskih ali Kamniških Alp vrezujejo tri ledeniške doline. Najbolj znana med njimi je prav gotovo Logarska dolina, mnogo manj je obiskan najmanjši, divji Matkov kot, za tretjo – Robanov kot pa je značilna še neokrnjena podoba skladne kulturne krajine.

Ko se peljemo v Logarsko dolino, se s ceste le za hip pokaže značilni koničasti vrh Ojstrice, za gozdnimi pobočji pa sploh ne zaslutimo doline. Pri Rogovilcu moramo zaviti na levo in premagati strm ledeniški vršaj Bele, hudournega pritoka Savinje. Kolovozna pot nas vodi skozi smrekov gozdič, nato pa se nam pri Govčevi kmetiji že odpre pogled na Ojstrico in Krofičko.

Kdor bo prvič na Solčavskem, bo občudoval mogočne samotne kmetije. V dolini je še Roban, na sončna in z izvirki bogata pobočja pa so se tja do 1200 metrov utrdili še Vršniki, Knezi in Haudeji. Presenetijo nas mogočna poslopja, ki tvorijo skupaj kar majhno naselje. V bližini so še njive in pašniki, obdaja pa jih gozd, sredi katerega so si predniki trmasto izsilili življenjski prostor. V stavbnem izročilu, narečju in še ohranjenih običajih, bomo opazili veliko koroških posebnosti, ki mnogokrat celo prevladajo »savinjske«. Do leta 1894 namreč ni bilo vozne ceste med Ljubnim in Solčavo, Savinjo je

naravni zakladi slovenije

Robanov kot

bilo zato treba kar 36-krat prebresti, zlasti pa je bila težavna soteska pri Igli. Torej ne preseneča, da so se preko Pavličevega sedla in Črne stakale s Koroško živahne vezi, na posledice katerih naletimo še danes.

Kmetije vztrajajo v Robanovem kotu že okoli tisoč let, kar lepo dokazujejo hišna imena, saj jih v današnji obliki najdemo vpisane že v urbarju iz leta 1426! V tem tisočletju so naravne sile in naseljenci iz leta v leto oblikovali današnji Robanov kot: samotne kmetije s celki, kilometer dolg Travnik, planina v Kotu, široko prodišče Bele, vse skupaj pa obdajajo stene Križevnika, Poljskih Devic, Velikega vrha, Blekov, Ojstrice, Krofičke in Strelovca.

Obstoj samotnih kmetij je zelo odvi-

sen od narave, zato so domačini že ves čas tako tesno povezani z naravo.

Mnogo dragocenega gradiva je iztrgal pozabi Joža Vršnik-Robanov (1900–1973), ki ni znal samo tenkočutno prisluhniti svetu okoli sebe, ampak tudi zapisati v preprostem, a tako bogatem domačem jeziku. Ljubezen do Robanovega kota se kaže tudi v Joževih prizadevanjih za ohranitev kota, saj je od leta 1950 zavarovan kot krajinski park.

Sicer pa kaj bi dolgovezil! Pridite in si Robanov kot oglejte sami! Prav gotovo bo že sprehod od Rogovilca do Robana prijetno doživetje, vredno pa ga je podaljšati do planine v Kotu. Oglasite se še pri kateri od kmetij, spoznali boste njihovo gostoljubnost, domače dobrote, morda pa bodo zavzele tudi citre. Zahtevnejši obiskovalci bodo nadaljevali pot na Korošico in Ojstrico ali na Strelovec, lahko pa si bodo ogledali obnovljeno partizansko bolnišnico Medvejak.

Robanov kot doživljamo nevsiljivo, šele takrat nam bo razkril svoje vrednote. Zato ga obiščimo peš, zapirajmo lese, kadar je živina na paši, ne hodimo po nepokošeni travi, ne puščajmo smeti in ne trgajmo cvetja. Ravnajmo se po angleškem pravilu: vzemi samo fotografije, pusti le stopinje!

Peter Skoberne

slovenija v mojem objektivu

Foto: Ivan Klarič

KOSTELSKO

1
Novi industrijski obrat je v kraj vrnil življenje.

2
Razvaline gradu Kostel. Grad je bil prvič omenjen v 13. stoletju. Po njem so poimenovali pokrajino ob jugovzhodni meji Slovenije. Za ohranitev ostankov gradu skrbi Zavod za varstvo kulturne in naravne dediščine.

3
Življenje na hriboviti kostelski zemlji je še vedno težko.

4
Kostelska domačija.

5
Rastejo nove hiše, travniki so oživel...

Rodna gruda

Slovenija

english section

Letter to the Editor

Dear Editor:

I am writing in English, since my Slovenian vocabulary is rather limited.

The articles about Dušan Valentičič in the English Section of the October, 1984 RODNA GRUDA were most interesting. He was the little youngster whose feet were amputated in a harvesting accident. This letter is about my stepmother, Marija Stroj. In Belgrade on December 2nd, 1977 she was in a serious automobile accident. The extent of her injuries was evident when the leg of her slacks was cut open in the emergency room of the hospital. Her right leg was almost amputated. Only a small section of muscle was holding the leg below her knee attached to her body.

After a conference, the surgeons who examined her decided to try to reattach the leg. Hopefully, amputation would not be necessary. In June, 1978 my sister, Ann Stroj, and I flew to Belgrade to visit our elderly father, Valentin Stroj, and to see how Mimi was progressing.

The day after our arrival was visiting day at the hospital. She was delighted to see us. Then she uncovered her leg. It was in a metal frame. Two pins had been inserted through her leg just below the knee and two just above the ankle. Two long bars on either side of her leg held the pins rigid. We saw that the leg below the knee was inflamed and swollen and Mimi was in pain. She told us that her doctor had started giving her some new medication that day. She described the colors of the capsules she was taking. When we left the hospital, my sister said she thought she knew the name of the medication.

Three days later, the next visiting day, we again visited Mimi. She pulled back the sheet. The swelling and redness were gone and Mimi told us the pain had subsided. Then she handed my sister the sample-size bottle which had contained the capsules. The label read: "KEFLEX" — Eli Lilly and Company.

That company is headquartered here in our hometown, Indianapolis, Indiana. Ann is an associate microbiologist in the Research Laboratories. She had performed potency tests on that new antibiotic years before it was named or approved for use by the medical profession. What a coincidence! — to find that one of the many new promising products Ann had been testing would prove so helpful to someone in our own family.

The surgeons' skills and experience saved Mimi's leg, and she was finally discharged from the hospital in October 1978 — ten months after her accident. When we visited her and our father again in 1980, Mimi was walking. Although that leg was now two inches shorter and she tired easily, she was walking without the aid of crutches or a cane. Her small garden was thriving and her gatrože and nageljne were in full bloom. The surgeons have much reason to be proud of their accomplishment.

I wonder if the experience gleaned from Mimi's operation and return to health was useful to the surgeons who saved little Dušan's feet. I like to think so.

Our 1980 visit had sadness, too. It was the last time Ann and I were to see our father. He passed away the following year.

Mimi now lives in Koper. In her last letter she mentioned that she

RODNA GRUDA, Magazine for Slovenes Abroad, Cankarjeva 1/11, 61001 Ljubljana, Slovenija-Yugoslavia Tel.: 061 210-716

Published by Slovenska izseljenska matica, Ljubljana

Editor: Jože Prešeren

English translations: Milena

Milojevič-Sheppard, M. A.

RODNA GRUDA is published monthly. Numbers 8 and 9 are published together as a double issue.

Yearly subscription for overseas countries is 11.—U.S., 13.—Canadian or 10.—Australian dollars. Payment can be made direct to our Account. No. 50100-620-010-32002-2818/5 at Ljubljanska banka, or by international money order, or by check — payable to »Slovenska izseljenska matica« — in a registered letter.

was having problems with her leg — the good one, not the injured one.

In light of Dušan's experience, I thought you would be interested to know about Marija Stroj.

I thoroughly enjoy RODNA GRUDA and have already extended my subscription for 1985.

Na svidenje,

Val Burnside, Indianapolis,
Indiana, U.S.A.

About the Work of "Slovenska izseljenska matica" in 1984

To maintain and continually increase contacts and cooperation with Slovene emigrants, their families and descendants, that is the main objective of the work of »Slovenska izseljenska matica«. These efforts are in accordance with the efforts made by our entire society to promote cooperation with all parts of our ethnic body, ranging from the Slovene ethnic communities in Italy, Austria and Hungary, our workers temporarily employed in West Germany, Austria, France and elsewhere, to our fellow-countrymen and their descendants in the United States of America, Australia, South America, Canada and Western Europe. They all have one common goal — the preservation of the Slovene language and of Slovene culture. In spite of different environments, different creative influences and artistic trends, they are bound by the same origin and national affiliation. In this way a mosaic of many different entities is formed, covering a wide area of the cultural creativity of Slovenes within a uniform Slovene cultural framework, regardless of where they work and live. Of course, within this cultural framework a diversity of cultural interests and needs arise, but this diversity is approached through a democratic dialogue based on equality, special attention being paid to the creative endeavours and special features of individual foreign countries. One of Matica's tasks is to ensure that our fellow-countrymen abroad be included, on an equal basis, in this uniform Slovene cultural framework. In this connection it is very encouraging that in their new homelands our fellow-countrymen find support for and interest in their endeavours to preserve their national heritage, their mother-tongue and the links with their old country.

It is difficult to provide an accurate estimate of the total number of Slovene associations, national benefit societies, schools, musical, folklore and literary groups, cultural

homes, senior citizens' homes, clubs, radio programmes, newspapers, mountaineering, hunting and other sports societies, youth clubs, churches, and numerous other forms of association of Slovenes and their descendants all over the world, but according to the available data the total number of various Slovene organizations is now getting close to 1,500. With the exception of a small number of organizations, which for political, or other reasons, are against any contacts with their former homeland, the majority of Slovene organizations and individuals strive, in various ways, for the maintenance of links with their native country, and the second and third generations of our fellow-countrymen endeavour to get to know the homeland of their ancestors.

To promote the preservation of the specific features of the cultural and national heritage of a nation among its members living beyond the borders of the homeland, to pass the heritage down to their descendants and to help to preserve the language and maintain contacts with the native-land of their ancestors, is a pleasant, but at the same time sometimes a difficult task. To contribute towards a better understanding of diversities among people and nations, towards their mutual respect and peaceful co-existence, is a universal and inevitable necessity. Our fellow-countrymen all over the world are, to a great extent, successful in pursuing the following two goals: faithful to their national origin, they make efforts to preserve their Slovene culture and language, and, at the same time, they take an active part in the social and cultural life of their new country, thus contributing towards the improvement of relations and a better understanding among people in the new environment. In this way, bridges of understanding, which link together different nations and cultures, different religions and world outlooks, reach across the oceans, mountains and state-borders. Last

year the noble Olympic idea of friendship and peace was carried all over the world by the Winter Olympics, together with the real image of the present-day Yugoslavia, the native country of nations and nationalities which have always striven for peaceful co-existence among all nations and peace in the world. The Winter Olympic Games have shown Yugoslavia to the whole world, and, judging by the great number of letters sent to Matica our fellow-countrymen abroad felt particularly proud of their native country on that occasion.

Those of us who work at Matica have had reason to feel proud, too. We are proud of the important anniversaries of activities of a number of Slovene emigrant organizations, which were celebrated in 1984. The Carniolan-Slovene Catholic Society in the United States celebrated the 90th anniversary of its successful work. The largest Slovene emigrant organization in the United States, the Slovene National Benefit Society, celebrated its 80th anniversary, and the women's organization, the Progressive Slovene Women of America, celebrated its golden 50th anniversary. Matica marked these anniversaries by organizing two concerts of the Ljubljana Octet, one in Pennsylvania and one in Ohio. These events were attended by the President of "Slovenska izseljenska matica", Matjaž Jančar, too. In Slovenia, an exhibition of materials dealing with the support given to our nations by the Slovene National Benefit Society and the Progressive Slovene Women of America during the National Liberation War and during the difficult post-war period of reconstruction of the devastated homeland was prepared in order to coincide with the previously-mentioned jubilees. The delegations of both S. N. P. J. and P. S. W. A. received, during their stay in Slovenia, a number of awards, including the Gold Medal of the Red Cross of Slovenia and the Diploma of Slovenska izseljenska matica. It was agreed that, in the future, cooperation should be even closer.

We also wish to establish closer links with all other organizations, without respect to their general outlook on world affairs, as long as through their attitudes and their deeds they prove that they really wish to cooperate with us. In South America our fellow-countrymen in Argentina have celebrated a more modest, but no less important anniversary: the tenth anniversary of the establishment of the "Triglav" Society. It was celebrated in Buenos

Aires, with a large number of events in the big, modern hall, which arose as the result of the joining together of several former societies. It would be difficult to give an exact account of all the anniversaries which have been celebrated by Slovene societies in all parts of the world, some of which have been celebrated like a real holiday whereas others of which have been celebrated through new work projects etc., so that we may, possibly, have overlooked a few. We did hear, however, that our fellow-countrymen in Paris have got together and founded a new Slovene society entitled "Lipa". Even though they are not yet celebrating an anniversary, we certainly congratulate them on their initiative and wish them every success in their future work.

During 1984 Slovenska izseljenska matica was able, with much satisfaction, to respond to the needs of our young people, and to organize a lot of activities of all kinds for them in Slovenia. These young people came to visit us from many different countries in order to get to know the land of their ancestors and in order to learn the Slovene language. In the summer, for instance, over one hundred young people, mainly the children of Slovene parents from Toronto, Hamilton and St. Catherines in Canada, visited us. Some of them took part contemporaries from Slovenia, whereas others proved that they know how to maintain the traditions of Slovene national culture through song and dance. They returned home, full of new knowledge and a new awareness, as well as with the feeling that they will always be welcome in the homeland of their parents or ancestors. We are convinced that some of them will be definitely returning to Slovenia to continue the process of getting more closely acquainted with this land and its people, and maybe they will transfer their experience and awareness to their children, too.

We are also very glad that most young people of Slovene origin take a great interest in learning the Slovene language. This is proved by the fact that every year an increasing number of young people decide to sign in for the Summer School of the Slovene Language which is held in Kranj. In 1984 over 70 boys and girls took part in the Summer School. They came from thirteen different countries, from Europe to the U. S. A., Canada, South America and Australia.

During 1984 Slovenska izseljenska matica provided ten scholarships

for study at one of the two universities in S. R. Slovenia. The majority of those receiving scholarships finished their school year successfully, and thus proved that they were able, in spite of an initial disadvantage due to their poorer knowledge of the Slovene language, to compete on an equal basis with their fellow-students. During the next academic year we hope to be able to provide scholarships for fifteen young people of Slovene origin.

As proof of the understanding shown by the authorities of other countries where our fellow-countrymen live for the preservation of the Slovene heritage in the new homelands, I must mention the visits to Slovenia of three Australian ministers, presidents of the ethnic commissions of the states of Victoria, South Australia and New South Wales. Constructive talks were held with all three ministers at Slovenska izseljenska matica, too, as a result of which it can be expected that, within the reasonably near future, it will be possible to bring about an improvement in the organized teaching of the Slovene language at state schools, as well as a strengthening of links in the field of culture.

During 1984, Slovenska izseljenska matica organized a number of visits by our fellow-countrymen from Canada and the U. S. A. around Slovenia. It also organized a number of friendly meetings and emigrants' picnics, which were attended by an exceptionally large number of our fellow-countrymen from practically all continents. The emigrants' picnic at Škofja loka, which was held on Saturday July 7th, was attended by several thousand people, who watched an all-day programme, which included emigrants' cultural and sports groups from different countries.

In the Ivan Cankar Cultural and Congress Centre in Ljubljana, in 1984 three events were held in which our fellow-countrymen from abroad took part. They were Paul Sifler, the well-known organist from Hollywood, Bogdan Grom, the painter and sculptor from New York, and the "Lipa" folklore group from Canada and "USPEH" singing-group at a joint concert. All of them received a warm reception and the enthusiastic applause of the home audience. Apart from the Ljubljana Octet, which made a trip around America, our fellow-countrymen in the countries of Western Europe were able to listen to a musical

group from Slovenia within the framework of the traditional November tour, when they join in with the celebrations of the birthday of the New Yugoslavia.

For a number of years we have been considering how to fulfill the wishes of those whose knowledge of Slovene is no longer good, but who would nevertheless like to get to know our homeland better. In 1984 we carried out quite a lot of preparatory work for the publishing of a magazine in English, which would provide a fuller picture of our homeland, its historical and cultural values, its touristic attractions, and, last but not least, the development of our economy and scientific work, as well as of the lives of Slovenes living in all parts of the world. The Slovene magazine "Rodna gruda" has been faithfully informing its readers about life in S. R. Slovenia, and we are convinced that it will continue to do so in the future, too. This year we succeeded, too, in publishing the book by our fellow-countryman Pavel Šimec, by means of which the life of our fellow-countrymen in South America has been brought closer to the Slovene public in general. His book, entitled "Na divjih rekah Bolivije" ("On the wild rivers of Bolivia") has been published by the "Borec" Publishing House of Ljubljana. Thus we are continuing successfully with our efforts to keep the Slovene general public informed about the lives of Slovenes living abroad, and have, at the same time, been able to give recognition to the creative talents of Slovenes living outside the borders of the old homeland.

In 1984 we also sent a large number of books, gramophone records and cassettes to the addresses of Slovene radio programmes and societies abroad, hoping that in this way we have helped, at least to some extent, our hard-working fellow-countrymen living abroad who write for Slovene newspapers or are in charge of Slovene radio programmes in different countries of the world. In the same way we have also tried to help, as much as we can, all those who write to us from foreign countries with questions or requests. In doing so, we have tried to make a contribution towards the feelings and awareness of our fellow-countrymen, that their old homeland, or the homeland of their ancestors (in the case of the descendants of emigrants) will always remain **their** homeland, too.

The Slovene Popular-Architectural Tradition

To other people, we like to introduce Slovenia as a land of contrasts: mountain-tops covered with snow are reflected in the sea, and fertile fields are spread out among the hills. This has given Slovenia, a country which stands at one of Europe's cross-roads, a magical kind of beauty, and its landscape a variety of different cultural styles. The contrasts which can be observed in the different landscapes are reflected in the cultural-historical picture of Slovenia. What would our country be like if its beauty were not enhanced by villages and hamlets, if it was not enriched by bigger towns and market-towns, and if the pastures on its hills and mountain slopes were not scattered with shepherds' settlements? It would be a dull landscape, in spite of the beauty endowed by Nature. We know that we are only attracted to a country when we get to know its inhabitants, and when we discover its rich cultural heritage: settlements, cultivated fields, traditional local dress, customs, people's stories, songs, music and dances — in short, everything to which the term "popular culture" is usually applied. Our respect towards this cultural heritage is increased by the realization that it has been created by hardworking hands and the talents and skills of our ancestors.

The editors of "Rodna gruda" have decided to introduce readers to this part of our cultural heritage through a series of eleven articles to be published under the title "The Slovene popular-architectural tradition". In these articles, which are based on the book "The architectural tradition of shepherds, woodsmen and charcoal-burners in Slovenia", published in Ljubljana at the end of 1984, we shall get to know the cottages, huts, shelters and farm-buildings which were used by shepherds, woodsmen and charcoal-burners in different parts of Slovenia. Why was it that we decided to present, from the rich heritage of the Slovene popular tradition, buildings from our pastures, mountains and forests? One reason is, because we know relatively little, compared with other buildings, about buildings of this kind. The other, more important, reason is, that we hope the descriptions of Slovene buildings of this

kind will, dear Readers around the world and at home, bring to life the image of your home, and your native village, and will in this way carry you, in your mind's eye, into our world of mountains and forests, where simple cottages and shelters stand below mountain-tops. Perhaps some people will just admire their simple exterior appearance and modest furnishings, whereas others will take particular interest in their cultural-historical origin. Architecture of this kind has a long tradition, and proves that we Slovenes have been firmly attached to the land we live upon, that we have built up our cultural tradition together with the other nations of Europe, and that, in spite of being subjugated by foreign powers for many centuries, we have remained true to our own ("domače") tradition.

A study of these buildings has shown us that farmers and shepherds did not build their huts and cottages in different ways simply due to different geographical conditions, but that it was a centuries-old building tradition, reaching with its roots back into archaeological times, which influenced the appearance of these buildings. Shepherds', woodsmen's and charcoal-burners' huts and cottages reveal to us the general development of buildings in Slovenia. According to researchers, at the beginning of this development we can place temporary dwelling places in caves.

These were followed, in the Prehistoric Iron Age, by buildings constructed on wooden piles, as well as circular, oval-shaped and two-storeyed huts and cottages, and later by masonry houses and farm buildings, built using mortar.

The most important trends of this development are revealed to

us by archaeology and the history of architecture, but we can also get to know them through the studies of ethnologists, who are able to discover, in today's buildings, a lot of ancient elements — archaisms. For the cottages, shelters and farm buildings just cannot hide their centuries-old lines, which cannot, today, be seen on other buildings in Slovenia.

In a series of eleven articles we intend to describe, in both words and pictures, the characteristics of individual types of buildings from the ethnological point-of-view. The first buildings to be described will be the naturally-formed shelters of shepherds in caves and similar locations. Then we shall take a look at the little houses ("hiške") — dry-stone masonry, little round buildings — on the Karst, and at the bark-covered temporary shelters used by woodsmen and charcoal-burners. We shall continue our journey by visiting buildings on the lower and higher slopes around Lake Bohinj, and then we shall turn towards the buildings used by shepherds on the high hills below Mt. Krn, as well as those on the hills in the Trenta Valley region which are used for sheep-grazing. There will be special chapters on the shepherds' huts ("bajte") on the Ukovec mountains above the Kanal Valley, on the huts ("fače") of the Alpine herdsmen (»planšarji«) of Koroško and Zilje, and on the unusual, oval-shaped mountain cottages ("bajte") of Velika planina above Kamnik. The survey will be completed by a description of the huts and cottages used by woodsmen and foresters.

It is hoped that this description of seasonally-used buildings in Slovenia will fulfill the wishes of numerous readers who feel that it is through our building tradition that we Slovenes have grown closest to the land we live upon.

Tone Cevc

About Louis Adamič's First Biography

The first biography of the Slovene-American writer Louis Adamič was written by his brother, **France Adamič**, and published by the Prešeren Society in Ljubljana. This book, which will be discussed here, is well worth writing about

since, for some time to come, it will be the only monograph about Louis Adamič, the man, the writer and the emigrant — and the supporter of our National Liberation War in Slovenia and Yugoslavia. It is also known that **dr. Henry A.**

Christian, professor at the Rutgers State University in Newark, New Jersey, has, for a number of years, been preparing the first literary-scientific book about the life and work of our great fellow-countryman. However, at the time of writing we were still waiting impatiently for this very promising biography to be published.

During the period since it was published (about 8 months from the time of writing) the biography written by France Adamič has not experienced any great response in Slovenia, neither has it been subjected to any serious critical analysis. When we view this question from Canada or from the United States, it seems to us that the critics simply do not know what to do with this book. Those of them with whom I am in personal contact have tried to convince me that the most significant fault of this book lies in the fact that the reader never knows who, on individual pages, is talking to him: is it Louis Adamič himself, various lecturers from the numerous symposiums about Adamič, or the writer and general author of the book? This is, to a certain extent, true. Sources are not quoted in the text, and accounts of events from one part or another of Adamič's time are not placed in inverted commas, even though those describing the events are different people, and in the majority of cases what is involved are the word-for-word reprints of paragraphs from various of Adamič's books (also in different Slovene translations).

Those who know Adamič's literary opus are aware of this, and it does not bother us, although we would have expected a list of the texts used at the end of the book. In Slovenia, apparently, the average reader has not noticed this, since this famous fellow-countryman of ours is (in spite of the publishing of translations of several of his works) still relatively less well-known in Slovenia. It is, on the other hand, true to say that France Adamič's task was to familiarize, by means of a popular edition, the largest possible number of Slovene readers with the life and works of his brother, for this book was published for the members of the popular Prešeren Society Book-Club, who received it as part of their regular annual collection. Thus, in this way it is possible to justify the non-scientific approach of this biographer, and to be satisfied on condition that this slip is mentioned.

However, such a situation should certainly not have caused such a long silence by the critics about this good edition of the Prešeren Society and its editor (and proposer of the book), Ivan Potrč. Why, for instance, didn't others write something "better" years ago, if France Adamič's efforts are not "literary-historical" enough for them? The fact that the first book about Louis Adamič was written by the American Carey McWilliams in 1935, whereas only fifty years later did a similar event occur in Slovenia, indicates something about the great interest in America in Adamič's life and work. It may also be noted that the verbal remarks of domestic "critics" are completely without weight, since so far nobody has put them in print.

As far as the book written by France Adamič is concerned, it is my opinion that it provides quite a dignified picture of the writer of »The Native's Return«, »Laughing in the Jungle«, »Grandsons« and "My America", as well as of a Slovene faithful to his native-land, from the time of the last great war. The story of his life has been brought together in a number of lively scenes, which the reader does not easily forget. The material from the first chapter has particular value. In it the author describes the period between Adamič's childhood in his native village, with a description of family life at that time, and his departure for America, and the publishing of his well-known book, with the attractive title »The Native's Return«. This part of the book could only have been written by Louis Adamič's brother. At the end of the book, representing a real novelty, are almost complete data about the various commemorations of Louis Adamič's life and work, held both in Slovenia and America. Almost complete,

I say, because there is no mention of the first Adamič symposium which was organized by the Progressive Slovene Women of America, headed by our well-known fellow-countrywoman Josephine Zakrajšek, in Cleveland on May 15th, 1977.

The book by France Adamič is aimed primarily at Slovenes living in Slovenia, so it is understandable that it lays particular emphasis on all that Adamič did for his old homeland. However, for the taste of us Slovenes living in America, there is too little in the book about the great merit of Adamič's efforts to help immigrants in North America. Thus the books dealing with this world of immigrants, including for instance "From Many Lands" and "What's Your Name?", as well as Adamič's numerous bulletins and similar work, are only briefly mentioned. In any later edition, readers in Slovenia would certainly appreciate a fuller description of this great work of Adamič's, as, in his later years, he was, to the greatest extent, "an American of Slovene origin".

The photographs provided in the book are certainly of no credit to the publishing-house. The reproductions are very poor, and reduce the merit which this long-awaited book deserves by at least one half. If the technical editor had decided to include these valuable photographs, then he should have used paper of better quality. The fact that a book is published as part of a popular edition does not mean that such cuts in quality have to be made.

In spite of its weaker points, the book by France Adamič entitled "Spomini in pričevanja o življenju in delu Louisa Adamiča" is a handy and telling book, which every Slovene emigrant should have on his bookshelf.

Ivan Dolenc, Canada

One Need Not be Ashamed of One's Mother-Tongue

A short while ago I received a long letter from Jack Tomšič of Cleveland, with interesting material for a book about the Slovene Language. He concludes his letter by mentioning an episode which makes a very suitable introduction to my

present reflections on the mother-tongue.

"During the exams at the university", writes Jack Tomšič, "my son Richard, now a professor of psychology, invited my wife and me to be present at the examination. During

the general conversation, after the examination was over, the professors, of course, were speaking in English — whereas he spoke only Slovene to the two of us. Later on, my wife asked him why he had spoken only Slovene to us, for we know enough English to be able to carry on a conversation. He said: "Why should I be ashamed of being the son of Slovene parents?"

Thus he said what I want to say today, too. He expressed the idea in his own way and briefly, whereas I should just like to expand on it a bit further.

Today's world is like a kind of Babylon. There is hardly a place on Earth where several languages are not or could not be present.

Some countries, such as, in Europe, Switzerland and Yugoslavia, are generally multilingual, because people of different nations and with different languages live in them. And even in places where only one language is commonly used, at any moment one may hear a radio, or a gramophone record or cassette, playing in some foreign language. And, of course, in practically all parts of the world there are times when the towns and cities are full of foreigners, visitors and tourists.

All this teaches us a general tolerance towards the use of different languages, and respect for every language, including one's own. For it is apt to happen that we Slovenes, in particular, forget this all too easily. Either by nature, or due to having become accustomed to living for centuries under the rule of foreign powers, we have got used to changing in a moment from our own language to the language of our neighbour of any particular moment. This quality has become practically an unattractive one, for which we cannot be praised. This even happened to our political representatives at Vienna, under the former Austria and Austro-Hungary, or at Rome, under Italy. In Belgrade the situation is not much different.

In this case what is involved is not the logical realization that, if one wants to be understood and obtain more easily that which one desires, one must speak in a foreign language. No, in the majority of cases the old truth holds, that we forget our Slovene even when its use would be not only possible, but also alone possible.

The real opposite of such a way of thinking are numerous other nations. Either they are aware of their greatness, widespreadness or

success of their language, or they have been brought up differently. At all times and places they remain faithful to their mother-tongue and certainly have no intention of constraining themselves to use a different language or adjusting themselves to the society of people using a different language.

Our fellow-countrymen abroad have a lot of experience concerning this question, since they live in communities where there are representatives of several nations and languages. Yugoslavia is a multinational country as well. In this connection it is interesting to mention a Serbian saying, which is not just a phrase or a joke, but it also has a deeper truth in it: "Speak Serbian so that the whole world will understand you". Try now to substitute the word "Serbian" with "Slovene" and the sentence will certainly make you want to laugh. And this is the very crux of the matter. What is involved here is a basic attitude towards language, a proud awareness of one's own dignity, one's own worth, of the fact that one's own mother-tongue is part of one's very being. And this holds true for any mother-tongue, whether English or Slovene, for either one has, as a mother-tongue, its own special position and role, regardless of how many people speak it.

Every man, by acquiring his mother-tongue, does not only acquire a language necessary for communication; through his mother-tongue he acquires the centuries' old heritage of his ancestors, their

moral and intellectual code and principles guiding life in general, his past and future, his uniqueness, strength and integrity as a human being, although as a child he knows yet little about the breadth and depth of the human mind and life.

And it is owing to the very fact that, as a child, one was able to absorb through one's mother-tongue, the above-mentioned experience, that, as a grown-up man, one is able to use, in all situations, almost always or even exclusively one's mother-tongue. For, only when one uses one's mother-tongue is one really oneself, not only as a part of society, but also as its representative in any sphere, ranging from an everyday chat to a literary work of art which has something to say to the whole world.

And it is in all this that the secret of any mother-tongue lies. Every mother-tongue has a deeper meaning and role than we are generally aware of. If it hadn't been for its mysterious and hard-to-define roots, the crude principle of power would have won over a long time ago, and languages spoken by a small number of people would have been submerged in the sea of "major" languages.

And yet, not only Europe, but also elsewhere in the world, there exist a great many different languages which will go on existing as long as the speech communities speaking them as their mother-tongue are creative and proud enough of their heritage.

Janko Moder

New Books

Slovenia-Yugoslavia: Your Economic Partner

A booklet with this title, with 125 pages, has been published by the Research Centre for Cooperation with the Developing Countries in Ljubljana. The basic purpose of this booklet has been explained in the introduction written by Marko Bulc, president of the Chamber of Commerce of Slovenia. In the international division of labour, Slovenia has great possibilities in the economic field, in exports and cooperation with the developing and developed countries. The booklet contains details about a number of the biggest Slovene working organizations, and their business asso-

ciations, including the following important data: main activities, production capacity, technology, trading figures for the domestic and foreign markets, future development trends — according to different branches of the economy, from energy, the iron and steel industry, the chemical and other industries, to agriculture and food production, transport and banking, and, finally, education. In each chapter the addresses of working organizations, factories, and institutions are given, with all the necessary details about the kinds of products made, production capacities and cooperating firms.

In a separate part of the booklet are given the addresses of Yugoslav embassies, consulates and consulate-general's, as well as those of commercial agencies abroad. This is followed by a glossary about foreign trade and crediting, about the export and import of goods, and about the various forms of trade with foreign countries. At the end there is a brief account of the laws affecting investment, and the commercial operation of foreign firms in Yugoslavia.

This glossary of data and econo-

mic facts about Slovenia can be a valuable handbook for anyone wanting to find out the basic facts about Slovenia or establishing commercial relations with its working organizations.

The booklet has been published in an edition of 3000 copies, and costs 1500 Yugoslav dinars. It can be ordered from the following address: Research Centre for Cooperation with the Developing Countries, Kardeljeva ploščad 1, P. O. Box 97, 61113 Ljubljana, Yugoslavia.

written by Feliks J. Bister, who has also written briefly about the individual poets. The book includes a map of Austria and Carinthia, showing the areas where Carinthian Slovenes live. The poems have been translated into English by Herbert Kuhner, the American-Austrian poet, novelist and translator.

página en español

El idioma también es patria!

Tercera escuela de verano de idioma esloveno en KRANJ.

Entre el 16 de julio y el 10 de agosto del comente año tuvo lugar en la ciudad de Kranj ya por tercera vez, la escuela de verano para extranjeros que quieren aprender el idioma esloveno. Estos cursos fueron patrocinados desde el año 1982, ano de su fundación, por SIM (Centro de emigración eslovena). En su iniciación se hicieron presentes 30 alumnos. En la segunda ocasión 35 y en la última 74 oyentes. La organización estuvo en manos de la SIM, la Fac. de Filosofía y letras de Ljubljana, Comité nacional para la instrucción y educación, Comuiidad Nac. de Educación y la Escuela sec. de Kranj.

Los participantes de la escuela de verano han llegado este año desde Inglaterra, Argentina, Australia, Austria, Francia, Grecia, Italia, Suecia, Holanda, Suiza, USA, Canadá y de la Rep. Fed. Alemania. La bienvenida y discurso de apertura estuvo a cargo del presidente de SIM, Matjaž Jančar. Tanto el programa de estudios como todo el resto del plan de visita, excursiones, etc. está dedicado a los jóvenes de origen esloveno que viven en el extranjero. Aparte del curso de idioma los participantes de la escuela de verano fueron también agasajados por toda Eslovenia y Yugoslavia. Se les mostró el mayor número de monumentos e instituciones culturales, históricas y deportivas. Se organizaron además visitas a institutos, escuelas, fábricas, museos y organizaciones socio-políticas. En las mismas obtuvieron respuestas a todo lo relacionado con la autogestión y el no- alineamiento de los países en desarrollo. Visitaron los centros de turismo como así también hicieron contactos con jóvenes de todas partes. Esto formará sin duda un puente de amistad entre ellos. Además se les hizo posible la

Carinthian Slovenian Poetry

The publishing of a richly-illustrated bilingual anthology of Carinthian-Slovenian Poetry by the Mohor Society of Celovec (Klagenfurt) is certainly an important cultural event. It was published shortly after the failed referendum, by means of which an attempt was made to divide the Slovene-speaking from the German-speaking schoolchildren. The chosen poems have, in these times, an ever increasing meaning, and are not just a witness of Slovene presence and cultural identity on Carinthian territory. The anthology of poems, which has been translated into English, will certainly arouse interest in the world's public at large, and

will thus surpass the designation of minority literature, since the majority nations of the world will be able to make an unprejudiced comparison with the works of their own writers.

Fourteen poets have been included in this anthology: Jožica Čertov, Janko Ferk, Maja Haderlap, Fabjan Hafner, Milka Hartman, Gustav Januš, Andrej Kokot, France Merkač, Jani Oswald, Valentin Polanšek, Erik Prunč, Karel Smolle, Olga Vouk and Stane Wakounig.

The poems have been written by authors of several different generations, from Milka Hartman (born in 1902) to Fabjan Hafner (born in 1966). The introduction has been

The mount of Storžič (photo by Janez Zrnc)

visita de familiares y parientes, amigos o conocidos que agunos de ellos tienen en Eslovenia.

El curso tuvo una duración de 80 horas efectivas. Los oyentes asistieron al mismo agrupados en seis grupos según el conocimiento previo de esloveno de cada uno de ellos. Los maestros y profesores que tuvieron a cargo el curso estuvieron bastante satisfechos. Si tenemos cuenta que representaban un verdadero crisol de cuatro continentes, de nueve países europeos y cuatro fuera de Europa — entonces podemos estar satisfechos de la labor lograda... son palabras de los jóvenes eslavistas Martina Križaj, Marja Bešter, Peter Weiss (prof. responsable), Vladimir Pirc, Slavica Pevec y Nikolaj Jež. Usaron libros y diccionarios de autores eslovenos como así también fotocopias y folletos que recopilaron con obras de conocidos escritores y poetas eslovenos. Al principio con algunos tuvimos que comenzar en inglés, agrega una de las maestras, en especial cuando había que explicar la función de los verbos y sus tiempos, conjugación, etc. En general se les enseñó todo lo relacionado con la vivienda, el cuerpo humano, el negocio, la calle... es decir todo lo que ayude a orientarse y usarse en la vida cotidiana. Lo esencial es el vocabulario y la conversación. El uso de canciones, poesías, recitado, juegos, dramatización y lectura hizo que las clases fuesen muy activas y vivaces. Lástima grande que no tengamos un compendio o manual, todo sería más fácil, agregan algunos de los enseñantes. Otros dicen que fueron pocas las horas empleadas. Algunos maestros tuvieron problemas con los que hablaban en dialecto, sin embargo después de un par de días los oyentes ya comenzaban a corregir los errores de pronunciación. El Director de la Esc. Normal de Kranj estuvo satisfecho por ser esta institución la que albergara tan interesantes huéspedes. En su discurso de despedida le agradeció e insistió a que perduraran los lazos aquí comenzados. Los alumnos de la escuela de verano estuvieron muy contentos con el programa y la atención recibida. Aquí brindamos algunos comentarios: **Amalia Molek** (Argentina): «Es la primera vez que estoy en Eslovenia y quiero estudiar el esloveno si bien no soy de ascendencia eslovena. Mi marido en cambio es esloveno. Nos gusta mucho la cultura eslovena, el idioma es muy interesante. Nos encanta todo lo antiguo, la historia, arqueología, al música popular eslovena, sus orígenes, etc. También estoy muy impresionada ante todo por la gran cantidad de artistas y por arte moderno esloveno que está a la altura

del nivel internacional. En la escuela me sentí muy cómoda, ahora hablo bastante el esloveno. También en la calle y en los negocios me entiendo bien, lo mismo que con vosotros. Mi profesión: pintora. Espero continuar mis estudios de pintura en Eslovenia.»

Diego Gómez (Argentina) «Después de haber visitado el curso de idioma esloveno me decidí quedarme aquí para continuar estudiando. He aprendido mucho, en especial a escribir. Antes ya hablaba bastante bien. Me interesan los estudios de dirección cinematográfica y TV. Espero que me acepten para estudiar, si es posible enseguida. Veo que aquí Eslovenia estas artes están bastante desarrolladas.»

Lynn Novak, USA: «Me decidí por esta escuela al saber que en ella podría adquirir las bases necesarias del idioma esloveno. En casa desde niña oí como mis padres hablaban entre sí el idioma, pero nunca lo hicieron con nosotros, sus hijos. Por ello creo que ahora me será mucho más fácil comunicarme con mi tía y todos aquellos que viajan a Yugoslavia. Justamente ella fue la que me dió ánimo y así estoy aquí con vosotros... Mis padres están muy contentos conmigo, y yo estoy muy orgullosa de ser eslovena.»

Elektra Tsigaridi, Grecia.: «Yo también me siento a gusto aquí entre ustedes. Mi madre es eslovena y desde niña hablo con ella. Creo que es más práctico comenzar con la conversación directa y no con la gramática. Yo estoy en el tercer grupo.

Ana Malone, Inglaterra. «Soy de Winchester, mi madre es eslovena, mi padre inglés. Estoy en el cuarto grupo. Creo que hay demasiada gramática, sin embargo yo no tuve problemas pues mi madre es maestra y ya desde pequeña visité los cursos que ella enseñaba.»

Irena Makše, Canadá. «Me inscribí en esta escuela para hablar más y mejor el idioma esloveno. Desde niña ya leía revistas y literatura que recibíamos de Yugoslavia. Tendríamos que dedicar más tiempo al lenguaje y a la lectura, como así también a la conversación. Espero venir neuvamente!»

Katarina Schober, Austria: «Ya es la segunda vez que vengo aquí y estoy muy contenta de estar entre vosotros. He aprendido bastante. En casa con mamá hablo el esloveno. Escucho la radio eslovena y trato de hablar lo más posible.»

Silvia Fabjan, Suiza. «A iniciativas de mi tía vine a Eslovenia. No me arrepiento pues namá me había enseñado algo. El único problema es que

papá no me comprende pues habla el alemán.»

Mirko Pelicon, Italia. «Me decidí por el esloveno pues lo hablo desde edad temprana, pero claro que lo quisiera perfeccionar.»

Vesna Kavčič, Australia. «Llegué aquí para ver las bellezas de Eslovenia como así también para aprender bien el esloveno. Ambos padres son eslovenos lo cual me permite practicar el idioma claro está, aparte del inglés. Estuve incluida en el sexto grupo, sin embargo creo que no he aprendido todo lo que se había programado. Seguramente me falton los elementos lingüísticos básicos. Trataré de mantener correspondencia con los jóvenes que conocí en Eslovenia. Mi escuela de «idioma vivo» fue sin duda también las conversaciones mantenidas con los parientes que tenemos aquí.»

Robert Lebar, Holanda. «Casi todos mis parientes viven en Eslovenia, con ellos puedo entonces hablar como si estuviera en casa. Sin embargo creo que no he aprendido lo bastante en mi quinto grupo, pues hubo poco control sobre las tareas hechas.»

Angélique Primc, Francia. «Siempre juegan un papel muy importante en la vida los abuelos. Si pienso que gracias a ellos comencé a conocer el esloveno casi jugando, entonces hoy puedo comprobarlo aquí. Además es importante si vives en el extranjero la continua comunicación con todos aquellos que son de origen esloveno. Si bien alrededor mío se habla a diario el francés, no dejo de practicar el esloveno. Antes de comenzar a estudiar un idioma tienes que comenzar a practicar sistemáticamente las tareas y ejercicios iniciales. Trato de entablar contactos con los turistas y compañeros cuando van de vacaciones.»

Renata Obu, Rep. Fed-Alemania «Vine a la Escuela de Verano pues tengo la intención de dedicarme a la literatura eslovena. En casa hablamos el esloveno. Además he concurrido durante nueve años a la esc. o cursos de esloveno. Escucho todos los domingos las audiciones radiales eslovenas. He leído ya muchos libros. También miro películas eslovenas. En este curso hemos aprendido bastante. En especial me viene bien todo lo relacionado con la gramática, las declinaciones y la perfecta pronunciación.

Stavbe na nižjih ali senožetnih planinah

Če se boste poleti namenili obiskati naše gore, Julijske, Kamniške in Karnijske Alpe ter Karavanke, vas bodo vodile poti tudi mimo ličnih, lesenih ali zidanih pastirskih koč in gospodarskih poslopij, posejanih po senožetih in planinah. Teh znanilcev kulturne krajine se zmeraj razveselim, ne nazadnje tudi zato, ker se rad ustavim pri domačinih, ki v teh stavbah živijo, saj lahko kar najbolj neposredno spoznam njihovo vsakdanje življenje, ki je v marsičem drugačno od našega. Seveda pa niso gorske poti vabljive samo zaradi prijateljskih pogovorov z domačini, lepšajo jih tudi mikavna srečanja s prvinsko arhitekturo, ki nam odkriva arhitektonsko tehnične vrednote pa tudi uglašenost stavb z naravnim okoljem.

Pozorni obiskovalec gorskega sveta sčasoma spozna, da stavbe v naših planinah niso povsod enake; na njihovo pisano oblikovanost ne vpliva samo zemljepisno okolje, temveč tudi način gospodarske izrabe tal. Tako naj ne bo odveč, če se najprej seznanimo z načini gospodarske izrabe senožetnih in visokih planin.

Senožetne imenujemo planine, ki jih kosijo; seno, ki ga pridobijo s košnjo, potrebujejo kmetje za zimsko krmno živino, hranijo ga v senikih v planini. V vas ga zvozijo na saneh, ponavadi šele po novem letu. Živino pasejo

na senožetnih planinah šele potem, ko so opravili poleti košnjo. »Gornjih« ali visokih planin ne kosijo; te planine so namenjene samo za pašo živine, ki ostane v planini približno 8–10 tednov (na primer na Velem polju v Julijskih Alpah). Visoke planine so obširne planote nad drevesno mejo. Drugačno lego imajo senožetne planine, te leže pod naravno drevesno mejo, na višini od 1000–1400 m in so nastale s tem, da so izsekali in iztrebili redek gozd. Lega teh planin je izjemno vabljiva: z njih se odpira obširen razgled na okoliške gorske vrhove, medtem ko same planine leže sredi gozdov. Takšno podobo ponujajo očem skoraj vse naše senožetne planine. Spomnim naj samo na Voje in Vogar v Bohinju, na dolino Vrat v Zgornjesavski dolini, na planino Na skali v Trenti, na ukovške planine nad Kanalsko dolino ali na Zahomške »planje« nad Ziljsko dolino. Senožetne planine so bile nekoč last vaških sosesk; konec 18. in v začetku 19. stoletja so večino teh planin razdelili med pašne upravičence. Ti so na svojih parcelah na planini zgradili majhne hišice, zraven njih še sezidali hlev ali senik. Da ne bi »vsega gor nosili«, kadar so v planini, so zorali zraven hišice kos zemlje in njivico posejali z žitom ali posadili na njej krompir, ki mu v Trenti pravijo »čompe«, v Kanalski dolini pa »hruške«. Marsikje so v

planini posadili tudi sadno drevje in tako je planinsko naselje od daleč kar podobno vaškemu.

Lastniki senožetnih planin zelo radi odhajajo v svoje »rôte« (Bohinj) in »planje« (Ziljska dolina). Tja jih ne vleče samo gospodarska nuja, ampak jih privablja tudi lepota gorskega okolja, ki je tukaj še bolj radodarno kot v dolini. Z Ukev v Kanalski dolini se selijo na senožetne planine (1200 m) že konec maja in tam ostanejo družine ali samo starejši družinski člani, dokler ne zapade sneg. V planine so nekoč odhajali tudi otroci, ki so zanje na planini sezidali celo šolo. Seveda otroci niso bili povsod deležni tolikšne skrbi; navadno ostajajo do počitnic v vasi in tam obiskujejo pouk, le za konec tedna pohitijo v »planinski raj«, kot je planinsko življenje občuteno opeval naš primorski pesnik Simon Gregorčič. V Trenti so mi pripovedovali, da vedno težko čakajo pomlad, ker jih srce vleče v gore, v »prestaje«, kamor se preselijo za več mesecev, ko skopni sneg. Trdijo, da pridelajo »zgoraj« boljše »čompe« kot doma ob stalnih naseljih.

Enako zagnano kot Trentarji so radi nekoč odhajali v »rote« tudi Bohinjci, ki imajo največ senožetnih planin. »Básali«, odhajali na pot, so že konec maja in ostali v planini do novembra, vmes pa opravili »sečnjo«, košnjo, ter znosili vso seno v rjuhah v senike nad hleve.

Čeprav živijo ljudje na senožetnih planinah samo občasno, po nekaj mesecih na leto, so si zgradili za bivanje lične in tudi trdne hišice, da so lahko v njih prebivali tudi kadar je postalo hladno. V senožetnih hišicah so si privoščili nekaj več udobja kot v planšarskih kočah, ki so obljudene samo nekaj tednov.

Ustavimo se za nekaj časa na senožetnih planinah in si oglejmo stavbe, ki lepšajo ta gorski svet!

»Hišice«, kot pravijo občasnim domovom na senožetnih planinah v Bohinju (v Vojah, Ukancu, Vogarju, na Šeh itn.), so pritlične zidane stavbice (deloma tudi lesene), z dvema ali s tremi prostori: predverjem ali »vežico«, kjer kuhajo na odprtem ognjišču; nekaj večjo »hišico«, bivalnim prostoru, kjer jedo, bivajo in tudi prenočujejo, ter shrambo, »kletjo«. Oprema prostorov je preudarna, praktična in

Bajta s skednjem in hlevom na Ukovski planini, 1980

oprava kar se da razumno razvrščena. Večino opreme so izdelali kmetje kar doma, kose pohištva tudi lepo ozaljšali, tako kot pohištvo doma v vasi. Omare so vzdali v stene. V bivalnem prostoru stoji ob vratih lončena (kahljasta) peč, nasproti nje v kotu miza s stoli in klopmi, nad mizo v kotu visi razpelo, nekoč tudi slike na steklo. Lesen strop z rezljanimi robovi podarja vedro razpoloženo tega najpomembnejšega prostora v bohinjskih »hišicah«.

Podobno so razvrščali in opremljali prostore tudi v gornjesavskih senožetnih planinah, kot nazorno kaže Poldova hišica na rovtu v Vratih.

Vendar pa niso gradili v Bohinju in tudi drugod samo hišic z več prostori. Manj premožni kmetje in kajzarji so si postavili majhne, lesene, enoprostorne »hišice« (npr. v Vojah), kjer so kuhali, prenočevali pa so kar na seniku na podstrešju.

Delno drugače so gradili hišice na Belskih rovkih na Pokljuki. Hišice so tam podobne pastirskim kočam na bohinjskih visokih planinah. Postavljene so na poldrug meter visok kamniten zidec, v odprtem prostoru pod leseno stavbico je imela živina zavetje, medtem ko so ljudje prebivali v nadstropnem delu hišice, v dveh, z leseno steno pregrajenih prostorih. V nepozabnem spominu ostaja ta planina zlasti zato, ker se rdeče-rjava barva lesenih sten staplja z zelenjem gorskega okolja v skladno in redko doživetje barvnega bogastva.

Pod Ojstrnikom in Lepim vrhom leže v slikovitem okolju ukovške planine. Z njih je nepozaben razgled na Zahodne Julijce, na romarske Višarje, na Viš in druge vršace! Pred poldrugim stoletjem so na teh planinah gradili samo lesene koče z enim ali z dvema prostoroma. »Bajte« so imele v predprostoru kuhinjo z odprtim ognjiščem, zraven pa sobico s pečjo, mizo in posteljo. Sodobne ukovške »bajte« so podobne počitniškim hišicam, tudi semkaj naglo prodirajo vplivi sodobnega turizma! Med najstarejšimi na ukovških planinah je Jokčeva bajta iz leta 1877. Ima tri prostore: v sredi kuhinjo, na eni strani shrambo, na drugi pa spalnico. Kuhinja in shramba sta zidani, le spalnica je ostala lesena. Posebnost ukovške bajte je bivalna kuhinja. V njej stoji ob steni precej veliko, nizko kamnitno ognjišče. Kuhajo na tem ognjišču v kotlu, ki visi na verigi, pritrjeni na ostreže nad ognjiščem. Notranja oprema v bajti, kot tudi lesen pribor kažejo, da so na arhitekturo na tem območju v zadnjih stoletjih segli močnejši vpliv sosednjega furlanskega ozemlja.

Svojevstvene po zunanem izgledu so trentarske »prestáje« – hišice s hlevi. Hišice imajo podobno razvrstitev pro-

storov kakor bohinjske ali ukovške bajte. Navadno imajo en prostor ali dva: kuhinjo in spalnico. Zlasti značilna za stavbe v Trenti je strma, s skodlami ali z lesenimi deskami krita streha, zgrajena z ostrejšem na škarje. Ob vhodu visi na steni zaboju podobna »mléčnica«, lesena shramba za mleko in mlečne izdelke. Podobne shrambe vidimo tudi na vhodni strani trentarske hiše. Presenetljivo spretnost Trentarjev razkriva notranja oprema v prestajah: izdelki so iz lesa, celo posode (bula) so lesene.

Ustavimo se na koncu še v Ziljski dolini, na »planjah«, kamor vodijo lepe poti iz vasi v dolini. Na Zahomški planji stoji iz kamna zidane »fačce«, ki se s svojimi neometanimi stenami izjemno skladno vraščajo v naravno okolje. Če stopimo v notranjščino, vidimo v njih dva prostora: kuhinjo z odprtim ognjiščem ter spalnico s pečjo, mizo in posteljami. Odprto ognjišče je višje kot na ukovških planinah. Po domače mu pravijo »púzad«,

tako kot ga imenujejo tudi v Reziji. Zraven fačce stoji »šupa« – lesen senik, kamor ob košnji shranijo seno.

Čeprav se nismo posebej ustavljali ob gospodarskih poslopih na senožetnih planinah, je prav, da jih omenimo, saj so ta gospodarska poslopja ena značilnosti senožetnih planin. Hlevi so bodisi zidani ali leseni, na podstrešju imajo prostor za seno. Ponavadi so dosti večji kot hišice. Na bohinjskih planinah imajo ponekod zraven hleva še »stog«, vezani kozolec, v katerem sušijo seno, predno ga zmečejo na podstrešje nad hlevom.

Ko bomo hodili po naših planinah in tam srečevali planinske kočice in gospodarska poslopja, bo to zanesljivo znamenje, da smo obiskali senožetno planino, kajti na visokih planinah senikov ne potrebujejo. Za vsakdanje življenje na teh planinah zadošča planšarska koča s hlevom v pritličju. O različnih oblikah teh koč na naših visokih planinah pa več v naslednjih številkah.

Tone Cevc

Notranjščina Jokčeve bajte na Ukovški planini (foto: F. Stele)

Izselitev kot želja po napredku

Izseljevanje Evropejcev v Ameriko predstavlja eno največjih selitev ljudi v svetovni zgodovini. Med leti 1820 in 1974, ko se je končalo svobodno, neomejeno priseljevanje, je v Združene države Amerike samo iz Evrope prišlo nad trideset milijonov ljudi, štiri milijone pa je bilo priseljencev od drugod.

Izseljevanje je bil eden od načinov reševanja osebnih problemov ljudi, vendar pa je prišel v poštev šele takrat, ko so bili dani osnovni pogoji za izselitev:

– ljudje so se morali osvoboditi fevdalnih spon, ki so jih priklepale na zemljo in se svobodno odločiti za potovanje

– razviti so se morala transportna sredstva. Šele cenejše in varnejše potovanje čez Atlantik je omogočilo začetek množičnega izseljevanja iz Evrope

– in ne nazadnje se je morala poroditi želja po potovanju.

Glavni razlog za izseljevanje pa je bilo

upanje na boljše življenje in iskanje boljših možnosti. Izseljeval se je vaški srednji sloj, saj bogati niso bili motivirani, da bi zapustili domovino, revni pa niso imeli dovolj denarja za pot.

Če primerjamo izseljevanje iz Slovenije z migracijskimi tokovi iz celotne Jugoslavije, ugotovimo, da je izseljevanje Slovencev bolj rezultat naraščajočih teženj in želja prebivalcev in ne toliko posledica težkih socialnih in ekonomskih pogojev.

O razlogih za izseljevanje je bilo že veliko napisanega. Največkrat so se ljudje izseljevali zaradi slabega ekonomskega položaja, zaradi prenaseljenosti, političnega in verskega nezadovoljstva, pa tudi zaradi avanturizma. Ameriški geograf jugoslovanskega porekla Branko Mita Colakovic je razloge za izseljevanje razvrstil v tri velike skupine: v skupino razlogov, ki so ljudi »potegnili« v nove kraje; v skupino razlogov, ki so jih tja »potisnili« in pa v skupino osebnih razlogov.

ŠIRJENJE IN PRODIRANJE IDEJE O IZSELJEVANJU V POSAMEZNE PREDDELE SLOVENIJE

Prve so se z možnostjo izselitve v Združene države Amerike seznanile evropske obmorske dežele na severu. Ideja o izselitvi je le počasi prodirala v notranjost Evrope. Povezana je bila z razvojem komunikacijskih in transportnih sredstev, z razvojem tiska in z večjo pismenostjo ljudi. Največji pomen za razširitev ideje o izseljevanju imata razvoj železniškega in ladijskega transporta, ki sta prinesla znanje o Ameriki v vse dele Evrope, tudi v notranjost. Nič manj pomembna pa sta izboljšanje poštne sistema, ter razvoj telegrafa.

Ideja o izseljevanju je iz dežel ob Severnem morju prodirala v Evropo in še posebej na vzhod. Iz Nemčije se je izseljenska ideja razširila v Avstro-Ogrsko, Italijo in Rusijo. Zaradi različnih jezikov in kultur, in zaradi prepočasi se razvijajočih transportnih sredstev, pa je difuzija te ideje v Evropi potekala zelo počasi. Velike časovne razlike v doseganju viška pri izseljevanju različnih evropskih narodov, so zato več kot očitne.

Statistični podatki kažejo, da so se v jugoslovanskega ozemlja ljudje iz severozahoda začeli izseljevati pred tistimi iz jugovzhoda. Zato strokovnjaki trdijo, da so ideje o izseljevanju na jugoslovansko ozemlje prodirale iz zahodne Evrope in z obale Jadranskega morja. Tudi Louis Adamič v svoji črtici z naslovom Manda Evanić iz Hrvaške opisuje difuzijo ideje o izseljevanju je zaradi težko dostopnega območja ter slabo razvitih komunikacijskih in transportnih sredstev zelo počasi prodirala v notranjost Balkana. Širjenje informacij pa je preprečeval tudi turški imperij, ki je do leta 1912 skrbno nadziral velik del balkanskega območja.

Leta 1890 se je začelo obdobje množičnega izseljevanja naših rojakov v Združene države Amerike in je trajalo do leta 1924, ko so ameriške oblasti začele omejevati priseljevanje z zakonom kvot. Ta zakon je v deželo letno dopuščal priliv prebivalstva, ki je ustrezal etnični podobi Združenih držav iz leta 1890. Omejiti so namepravali priseljevanje iz južne in vzhodne Evrope in dajali prednost priseljencem iz severne, oziroma zahodne Evrope. Ta zakon je veljal vse do leta 1965.

Številni izseljenci so se v Združene države Amerike odpravljali zato, da bi zaslužili denar in se z njim vrnili domov. Dobili so denar in nekateri so se vrnili, vendar pa so čez nekaj let spet prišli v Kalifornijo. V Evropi se niso mogli družiti z višjimi družbenimi sloji, pa tudi s sebi enakimi ne, saj so se nevede dvignili nad njih. V novi domovini se niso mogli ustaliti in so se zato večkrat vrnili domov, kjer so spoznali, da so postali tuji v lastni domovini.

RAZLOGI ZA IZSELJEVANJE

Razlogi, ki so ljudi »potegnili«	Razlogi, ki so ljudi »potisnili«	Osebnih razlogi
– boljše službe	– revščina	– povabilo sorodnikov
– večji zaslužek	– visoki davki	– pridružiti se staršem
– boljše življenje	– zadolženost	– pridružiti se ženi, nevesti
– avanturizem	– brezposelnost	
– verska svoboda	– slabe službe	
– politična varnost	– vojaščina	
– želja videti ZDA	– veliko otrok v družini	
	– pomanjkanje hrane	

po Colakovicu

LETA, KO JE BIL IZSELJEVANJE IZ POSAMEZNIH DRŽAV NAJVEČJE

Država	Leto, ko je od tam v ZDA prišlo največ ljudi
Velika Britanija	1851
Irska	1851
Francija	1851
Nizozemska	1882
Nemčija	1882
Danska	1882
Norveška	1882
Švedska	1882
Švica	1883
Italija	1907
Avstro-Ogrska	1907
Bolgarija, Srbija, Črna gora	1907
Grčija	1907
Rusija	1913
Belgija	1913
Turčija (evropski del)	1913
Romunija	1921
Španija	1921
Portugalska	1921

po Colakovicu

V večjem številu so se vračali predvsem ob gospodarskih krizah, ki so najbolj posepešile vračanje izseljencev v letih 1931 do 1937.

Oče Eda Lampeja iz San Francisca se je iz Amerike trikrat vrnil v domovino in vsakič prišel nazaj v San Francisco. Ko je zadnjič prišel v Ameriko, je kmalu prihranil nekaj denarja in namesto, da bi se spet odpravil v stari kraj, kot doslej, je poslal po ženo in otroke in za vedno ostal v Kaliforniji.

MIGRACIJSKE ALTERNATIVE

Izseljevanje s slovenskega ozemlja ni bilo enakomerno. Potekalo je nepretrgano, vendar pa ne vedno enako intenzivno. Poslabšanje življenjskih razmer in začetek krize na določenem območju Slovenije se je vedno odražalo v številu izseljencev.

Gibanje izseljencev pa se je pokrivalo tudi s prosperiteto v krajih izselitve. Velika gospodarska kriza, ki se je začela leta 1929, je na izseljevanje močno vplivala. Izseljevanje iz Slovenije je v času od 1931 do 1937 upadlo, povečalo pa se je število izseljencev povratnikov.

Izseljevanje je bilo Slovencem zadnja možnost za rešitev iz težav. Šele ko so izrabili vse možnosti za zaposlitev v vasi in njeni okolici, so za delom začeli odhajati v bolj oddaljene kraje in prek državnih meja. Kraji, kjer so se ukvarjali izključno s kmetijstvom, so imeli več izseljencev kot tisti, v katerih je prevladovala industrija.

V času, ko so slovenske pokrajine pripadle Avstro-Ogrski, so Slovenci odhajali na sezonsko delo po vsem ozemlju monarhije. Postopoma so se posamezniki podali tudi v druge evropske dežele, predvsem v rudarska središča Westfalije.

Ko so v Slovenijo prodrle novice o ameriškem bogastvu, so se prvi Slovenci oju-načili in se odpravili v čezmorske dežele, največ v Združene države Amerike.

Podatki o izseljevanju s slovenskega ozemlja se močno razlikujejo, saj v nekaterih občinah, kot na primer v Križah in Naklem, izseljevanja sploh niso poznali. Vendar pa so taki kraji pri nas redki. Kljub temu pa je iz vseh krajev največ izseljencev pred prvo svetovno vojno odšlo v Združene države Amerike. Odhajali pa so tudi v nekatere evropske dežele, predvsem v Avstrijo, Francijo, Italijo in Nemčijo. Svetovna vojna je izseljevanje popolnoma zaježila. V prvih povojnih letih je izseljevanje v Združene države spet začelo rasti, vendar pa predvojnega obsega ni več dosegalo. Odtlej pa je predvsem zaradi kvotnega zakona kar naprej upadalo in v tridesetih letih slednjič zamrlo. Ker Združene države niso bile več dežela neomejenih možnosti, so se izseljenski tokovi preusmerili predvsem proti Kanadi in Južni Ameriki (Argentini, Braziliji, Urugvaju in Venezueli), pa tudi v evropske države.

Na izbiro dežele izselitve je vplivala med drugim tudi propagandna dejavnost izseljenskih agentov, ki so v tekmi za čimvečjim dobičkom od prodanih kart, hodili po vaseh. Večkrat pa se je zgodilo, da ljudje, ki so potovali z agencijo, niso prišli na cilj, ker so agentje potnike med seboj zamenjali. Znan je primer iz Poljske doline ob Kolpi, ki ga je pred leti v Izseljenskem

koledarju Meta Štaudohar takole opisala: »nekdo je hotel vzeti v Ameriko sosedova sinova, a ju je agent prodal drugemu agentu, ki je delal za Južno Ameriko. Tako so ju namesto v Severno, odpremili v Južno Ameriko«.

Največ Slovencev se je nedvomno izselilo v Združene države Amerike. V čezmorskih deželah pa so se bolj množično naseljevali še v Kanadi, Argentini in Braziliji, manj pa v Venezueli, Mehiki, Urugvaju in Avstraliji. Med evropskimi deželami se jih je največ naselilo na področju današnje Avstrije, v Italiji, Franciji, Nemčiji in Švici, manj pa jih je ostalo na Madžarskem, Češkem, v Belgiji, na Nizozemskem in Poljskem, ter v Romuniji. Peščica vojnih ujetnikov je po prvi svetovni vojni ostala v Sovjetski zvezi. Ti podatki veljajo predvsem za leta od 1857 do 1937. Po tem letu se tokovi izseljencev iz Slovenije preusmerijo drugam.

Kljub videzu, da so imeli Slovenci pri odločanju za izselitev veliko možnosti, pa v največ primerih ni bilo tako. Odhajali so tja, kjer so imeli sorodnike, prijatelje in znanke iz domačih vasi in prav ti so rojakom v domovini pošiljali vozne karte ali pa jim posojali denar za pot. Tudi to je bil nagib za izbiro nove domovine.

SPOL IN STAROSTNA STRUKTURA IZSELJENCEV

Večina rojakov je v Ameriko potovala brez družin, zato najpogosteje zasledimo med izseljenci moške med štirinajstim in štiriinštiridesetim letom starosti. Med Slovenci je bilo v primerjavi z drugimi evropskimi narodnostmi le malo otrok, čeprav več kot pri drugih jugoslovanskih narodih. To pa pomeni, da so se do leta 1910 iz Slovenije izseljevali predvsem za delo spsobni moški.

STAROSTNA STRUKTURA NEKATERIH IZSELJENSKIH SKUPIN V OBDOBJU 1899–1900, v odstotkih

Narodnost	Pod 14 let	14–44 let	45 let in več
Bolgari, Srbi in Črnogorci	1,7	95,8	2,5
Hrvati in Slovenci	4,3	92,5	3,2
Dalmatinci, Bosanci in Hercegovci	2,5	94,4	3,2
Nemci	17,0	76,2	6,8
Židje	24,8	69,8	5,4

po Colakovcu

Izseljevanje je močno prizadelo tudi družinsko življenje. V glavnem so se izseljevali moški, saj so nameravali v Združenih državah ostati le nekaj let in se potem s prihranki vrniti v domovino. Zato tudi niso čutili potrebe, da bi se jim za kratek čas njihovega bivanja pridružila družina. Šele tisti izseljenci, ki so se odločili za vedno ostati, so poslali tudi po družine, brž ko je njihov ekonomski položaj to dopuščal. O tem so odločali moški, ki so poznali razmere v domovini in v Ameriki.

Tudi statistični podatki kažejo, da je bilo število žensk pri hrvaških in slovenskih izseljencih dosti večje kot pri drugih jugoslovanskih narodih, čeprav še vedno manjše od evropskega poprečja.

Majhna udeležba žensk označuje zgodnje obdobje izseljevanja, njegove začetke. Čeprav se je ravnovesje med moškimi in ženskimi izseljenci postopoma izenačevalo, pa so številne družine za vedno ostale ločene. Prva svetovna vojna in omejitve izseljevanja so jim preprečile združitev.

SPOL JUGOSLOVANSKIH IZSELJENCEV MED LETI 1899–1910

Narodnost	Skupno število	Moški	Ženske	V odstotkih	
				Moški	Ženske
Bolgari, Srbi in Črnogorci	97.391	93.200	4191	95,7	4,3
Hrvati in Slovenci	335.543	284.866	50.677	84,9	15,1
Dalmatinci, Bosanci in Hercegovci	31.696	29.252	2444	92,3	7,7

po Eterovichu

Iz podatkov Jurija M. Trunka pa se glede na silno majhno število izseljenk vidi, da je skromen odstotek poročenih moških v Ameriko prišel z družinami.

Tudi podatki, ki sta jih iz arhivskega gradiva nekaterih nekdanjih okrajev zbrala Ema Umek in Janez Kos, potrjujejo trditev, da so se iz Slovenije izseljevali predvsem ljudje, ki so bili na višku svojih delovnih sposobnosti.

Polonca Cesar

(nadaljevanje v naslednji številki).

umetniška beseda

Anton Ingolič:

Slovo

Sestajala sta se dvakrat, trikrat na mesec. Tokrat je ni videl skoraj mesec dni, zato je, kar sicer ni bila njegova navada, vso pot vozil s stokilometrsko hitrostjo in je zdaj, na klopi blizu svojega avtomobila, nestrpno listal po časopisu, vsak čas pa pogledal proti ulici, od koder bo prišla, ali gor na cerkveno uro. Brž ko je v zvoniku udarilo, je odložil časopis in se dvignil, čeprav je vedel, da je vsaj še pet do deset minut ne bo; zadnjič jo je moral čakati celo dalj kot četrt ure. Oprosti, nisem mogla z doma in na poti do avtobusne postaje me je zadržala znanka. Nič, nič, samo da si prišla. Si mar misliš, da me ne bo? Ne, ne, tega nisem mislil, vendar sem se bal. Česa si se bal? No, da te bo kaj zadržalo in da sploh ne boš mogla priti. Res, vse to se je nagrmadilo na današnji dan. Toda že prihaja! V temle kostimu lila barve je še nisem videl, najbrž ga ima prvič, v njem je vitkejša. In kako prožen je njen korak! Toda kaj ima v rokah? Torbico lila barve. Seveda, h kostimu mora imeti tudi torbico enake barve. Torbica ni večja od moje dlani. Kaj lahko spravi vanjo?

»Zdravo, Stane!«

»Pozdravljena, Ema!«

Segla sta si v roke. Na licih smehljaj, v plavih laseh toplo septembrsko sonce, toda kaj je v njenih očeh? In zakaj nima, kakor navadno, pisane pletene torbe s toaletnimi in drugimi potrebščinami?

»Si prišla samo na pogovor?« je vprašal tisti, ki je v njem neprestano stal na preži.

»Ob šestih bi bila rada doma,« je odgovorila z najbolj naravnim glasom.

»Danes ob šestih?!«

»Danes, danes!«

»Je tako nujno?«

»Je!«

»Torej nama ostaneta samo dve uri. Pohitiva!« Stopil je k avtomobilu in hlastno odprl desna vrata. »Izvoli!«

Hotela je nekaj reči, vendar je le stopila v avto in sedla. Na ulicah je bilo mnogo ljudi in mnogo še skoraj

poletnega sonca, nebo pa je bilo že rahlo jesensko.

»Je doma kaj narobe?«

»Kdaj je bilo sploh kaj prav? Povedala ti bom.«

Glas je bil nekam tuj, roka, s katero ga je pobožala po desnici, ki jo je imel na krmilu, pa je bila topla, njena. Škoda, da si jo je spet položila na krilo, kjer je počivala njena lila torbica. Torej samo na pogovor je prišla, za pogovor ji seveda ni potrebno vse tisto, kar je prinašala v pisani pleteni torbi. Navadno jo je položila na sedež, med naju. Tudi ko sva se zadnjič vračala po tehle ulicah v mesto, je počivala med nama.

»Tako nama še ni bilo, kajne, Ema?« sem jo vprašal tule nekje.

Njena levica je mehko pobožala mojo desnico.

»Od danes dalje, pravzaprav že od včeraj popoldne sva res, kar sva si že ves čas želela: človeka, med katerima ni pregraj in skrivnosti. Mislim, da bi se končno lahko dogovorila...«

»Pazi, Stane!«

»Ne boj se, Ema!«

Toliko me je le zmotil kolesar, ki se je izza vogala zapodil naravnost pred avto, da nisem mogel povedati, kar sem hotel.

Danes ji povem, danes se morava pogovoriti.

»Ema, še pomniš kolesarja, ki se nama je zadnjič tule nekje zakadil pred avto?« je vprašal, ne da bi odvrnil pogled od vijugaste ulice pred seboj.

»Tule da je bilo? V zadnjem trenutku si se mu izognil.«

»Veš, o čem sva se pogovarjala?«

»Kako naj vem?«

»Jaz pa ti lahko ponovim vsako svojo in tvojo besedo.«

»Rajši ne, naj se spet prikaže kak kolesar.«

Se res boji kolesarja? Ali pa res ne ve, o čem sva se pogovarjala?

Ko sta bila zunaj mesta, je dal v četrto in pritisnil na plin. Kmalu sta se pripeljala do počitniških hišic ob reki.

»Katero naj najamem? Tisto, ki sva jo imela prvič, ali tisto od zadnjič?«

»Ne bi rajši sedla tjele v senco?«

Nadaljeval je, kakor da je ni slišal: »Ali pa takšno, ki še ni bila najina?«

»Kakor želiš,« je rekla.

»Torej takšno, ki je še ne pozna!«

Toda ko sta stopila vanjo, jima je bilo vse znano; na levi in desni kavč z oranžno prevleko, na desni mizica in dva naslonjača s prevleko enake barve, preproga pa živo pisana, stene svetle, obe stranski brez slik, zadnja pa z vrati v kuhinjo in kopalnico, a prednja zastekljena. In na mizici pepelnik, ob njem vaza z jesenskim cvetjem.

»Pravzaprav so vse enake, samo cvetje je drugo.«

»In vselej jih je treba najprej preračiti.«

Na stečaj je odprla vrata, ki jih je bil zaprl za seboj. S soncem je v hišico planil zrak, dehteč po reki in smrekovih gozdovih onkraj nje. Potem je Ema hotela odstreti zavese, a Stane jo je zadržal.

»Ne vidiš ljudi zunaj?«

Ujel jo je za roko, jo potegnil k sebi, objel in poljubil. Sprva je imela zaprte ustnice, čez čas pa jih je le razprla, da se je lahko vpil vanje. Samo dve uri je namenila najini ljubezni? Torej je treba v ti dve uri stisniti ves popoldan, vso noč in še nekaj jutranjih ur jutrišnjega dne...

»Sedi, da se pogovoriva!«

»Sva mar res prišla sèm, da bi se pogovarjala?«

»Rekla sem, da bi lahko sedla tam zunaj na obrežje v senco, a ti si...«

»Skoraj mesec dni se nisva videla...«

Segel je proti njej, a se je presedla na konec kavča.

»Ne, ne! Morava se pogovoriti!«

Kako sive in hladne so njene oči!

»Govori!«

»Hotela sem ti pisati,« je spregovorila naglo, »pa se mi je zdelo, da po takšni ljubezni, kakor je bila najina...«

»Kakor je bila? Je ni več?«

»Mi res ne dovoliš, da povem?«

»Govori, govori!«

»Že zadnjič sem čutila, da se oddaljujeva...«

»To si čutila? To?«

»Lepo je bilo prve mesece,« je nadaljevala, ne meneč se za njegove besede, »zadnji čas pa je prešlo v nekakšno navado...«

Pravzaprav so njene oči puste in prazne kot jesenska megla. Me niso motile že od vsega začetka? Najlepša je bila v mraku ali ob močno zasenčeni luči, ko ni bilo videti, kakšne so njene oči in kaj je v njih. Zdaj sije sonce naravnost vanje, s svojo sivino in praznoto pritrjujejo temu, o čemer govore usta. Bila je ljubezen torej samo od začetka pomladi do začetka jeseni. Tedaj prvič, najprej tam zunaj hrup in trušč, vino in zdravice, petje in ples, potem pa ljubljenje v eni tehle hišic. In potem še tolikokrat v hišici, kakor je tale. A zdaj?

»Si to res ti? Ali pa si bila ti le v najinih ljubezenskih urah?« je kriknil v njene besede.

»Tisto sem bila jaz in tudi tole sem jaz!« je odvrnila stvarno, kakor je že ves čas govorila.

»Če je tako, te kljub vsemu, kar je bilo med nama, ne poznam.«

»Tudi jaz odkrijem vselej kaj novega v sebi. Prav to je bogastvo in vrednost življenja.«

»To, da sva kljub ljubezni živela vsak svoje življenje, kar si ti ves čas

vedela, jaz pa sem bil prepričan, da se najine misli in najina čustva zlivajo v eno samo misel, v eno samo čustvo, to naj bo bogastvo in vrednost življenja? Zadnjič sem ti hotel predložiti, da bi tudi pravno sklenila najini življenji, premotil me je tisti kolesar . . .«

»Zahvaljen, da nama je pripeljal tako nepričakovano na pot!« je dejala s komaj vidnim nasmeškom.

Potem je še rekla, da zaljubljenke ne more in ne mara igrati, želi pa, da bi se razšla s prijazno besedo, in če bi se še kdaj srečala, naj bi se srečala kot prijatelja.

»Torej slovo?« je vprašal temno.

»Slovo,« je pritrdila skoraj suho.

»Ne moreva se posloviti ne kot prijatelja ne kot sovražnika,« je nadaljeval čez čas z malce drhtečim glasom, »pač pa kot človeka, ki sta se ljubila. Ne, eden od naju, on, še vedno ljubi drugega, njo . . .«

Sedel je k njej, jo objel in začel brezumno poljubljati.

»Ema, to je vendar nemogoče,« je dejal zadihano.

»Zakaj bi ti lagala, zakaj . . .«

»Ne maram in ne morem poslušati tvojih besed, tvoje besede lažejo, tudi tvoje oči lažejo . . .«

Srečal se je z njenim pogledom. V njem ni bilo drugega kot sivina, praznosta, hlad. Sunkovito se je dvignil. Ne, tele oči ne lažejo. Šele tedaj je opazil, da pozno popoldansko sonce lije v sobo skozi na stežaj odprta vrata. Ne da bi se ozrl po njej, je zapustil hišico in stopil v avto. Kmalu potem je prišla še Ema. Brez besede je sedla na sedež ob njem.

Vžgal je motor in z obema rokama prijel za krmilo. Ob hišicah je vozil počasi. Kaj je ostalo od zaupnih izpovedi, vročih poljubov in strastnega ljubljenja? Nisva bila kot žejna popotnika, ki sta skupaj pila vrč vina in se zdaj, ko sta ga izpraznila, razhajata? Ona se je odzejala, on si je komaj namočil ustnice. Toda vrč je prazen. Še ena hišica, zadnja. Nisva v njej prebila prvo noč?

Pripeljal je na cesto in dal v najvišjo prestavo.

»Tako se tudi ne mudi,« je rekla. »Dovolj časa je še do avtobusa.«

»Ne maraš, da te odpeljem domov?«

»Zakaj bi se za konec zapletlo?«

»Prav imaš, zakaj bi se za konec zapletlo,« je rekel s posmehom.

Je mogoče, da je človeško čustvo tako kratkotrajno? In zakaj samo nje, zakaj ne tudi moje?

»In zakaj?« je vprašal na glas in z desnico zgrabil za njeno levico, ki jo je imela v krilu. »Zakaj, Ema?«

»Srcu ne morem ukazovati,« je odvrnila, »mu nisem mogla tedaj, ko sem šla prvič s teboj, in mu nisem

mogla prejšnji mesec, ko sem začutila, da sem s teboj zadnjič.«

Položil je desnico spet na krmilo.

»Ne smeš si misliti, da za tole srečanje ni bil potreben pogum, nič manjši kot za mojo prvo pot tja v tiste hišice.«

»Torej nisi zaradi domačih dvakrat odložila tega sestanka?«

»Nisem.«

Pripeljala sta se na trg pred cerkev.

»Zares ne maraš, da bi te odpeljal domov?«

»Čez deset minut imam avtobus.« Odprla je vrata, izstopila in mu ponudila roko. »Srečno, Stane!«

»Srečno, Ema!« je pridušeno kriknil, ne da bi segel v ponujeno roko.

Zaprla je vrata in odhitela proti ulici, iz katere je bila prišla, ko je zgoraj v zvoniku začelo biti. Tedaj je prihaja-

la vsa v soncu in smehljala se je, kakor da prinaša ljubezen, pa je prišla samo po slovo, zdaj odhaja v senci, od zadaj vidim njeno visoko, sloko postavo v novem kostimu lila barve. Še nekaj korakov in izginila bo za oglom.

Zgoraj v stolpu je udarilo. Najprej šestkrat z zvenečim glasom, potem z nekoliko nižjim, zamolklim petkrat. V pičlih dveh urah, ga je prešlo ostro in boleče, sem izgubil, kar je bilo, kakor sem bil prepričan, neločljiv del mojega življenja. Pravzaprav sem izgubil že zadnjič. Ne, sploh nisem izgubil, nisem mogel izgubiti, saj Ema nikoli ni bila moja.

Zapeljal je v stransko ulico. Nikjer žive duše . . . tudi sonca ne. Kakor da se pelje iz polnosti, ki v resnici ni bila polnost, v praznoto, ki pa je zares praznosta.

Srečanje (foto: Janez Zrnec)

vaše zgodbe

Korenine slovenskih planin

Blizu Tolmina je na malem griču stala stara hiša, katera je že začela razpadati. V njej je živela Povšetova družina, mama in trije otroci, očeta pa jim je vzela vojna. Pri Povšetovih je vladala žalost, saj so imeli samo hišo in malo zemlje, na kateri niso pridelali zadosti hrane za vse. Mama je hodila na delo k bolj premožnim kmetom in se vračala zvečer domov s kosom kruha, katerega je prinesla za svoje otroke. Tone je bil starejši sin v družini in je skoraj dopolnil sedemnajst let. Začel je premišljevat, kako bi se zaposlil in z denarjem pomagal mami preživljati družino. Dolgo je premišljeval in se končno odločil, da pove o svojih načrtih prijatelju Milanu, ki je živel v Tolminu. Takoj naslednji dan se je napotil peš do njega. Ko pride blizu njegove hiše, zagleda Milana na vrtu in Tone zavpije glasno: „Dober dan, Milan!“ „Dober dan, Tone,“ začudeno odzdravi Milan. „Kaj je novega, da si prišel k meni?“ In Tone mu začne pripovedovati o svojih načrtih, da bi se rad zaposlil in z denarjem pomagal mami prebresti pomanjkanje v družini. To je dobra ideja, mu reče Milan. Samo ne vem, kako začeti, kam naj se napotim, je preplašeno govoril Tone. Ti bom jaz pomagal, reče Milan.

Veš Tone, pred par dnevi sem čital v časopisu, da so v Ljubljani zgradili novo tovarno, katera se imenuje „Lito-stroj“ in da tam iščejo veliko delavcev. Res, se začudi Tone. Oh, vzdihne, samo daleč je in tam nobenega ne poznam.

Nato mu Milan reče: „Jaz imam strica v Ljubljani, ako hočeš, mu pišem in on ti bo gotovo pomagal.“ „Prosim, Milan, piši mu kar takoj, da ne bo prepozno.“ In res mu Milan napiše pismo in že v par dneh pride odgovor od strica rekoč, da je Tone sprejet na delo. Tone je bil zelo vesel novice, ali pozneje je začel premišljevat, kako vse te načrte povedati mami. Skrbelo ga je, kako bo ona vso to odločitev

sprejela. Kar takoj jo začne klicati. „Mama, mama“ kje ste?“ In se ni oglašila, zato je odšel za hišo in jo vidi, da tam, daleč po stezi nese butaro drv, za njo pa skačeta njegova sestra in brat. Tone je nato stekel naproti, ji vzel butaro drv in jih nesel domov. Med potjo pa ji je začel govoriti o svoji odločitvi. Mama je poslušala, obraz se ji je zresnil in je dejala: „Sin moj, pojdi v svet, ako je tvoja želja, saj veš, da ti jaz ne morem veliko pomagati. Samo rečem ti, bodi priden in pošten tako, kot je bil tvoj oče.“ Hvala mama, ji je odgovoril Tone. Takoj naslednje jutro se je Tone poslovil od domačih in se napotil proti avtobusni postaji. Še predno je prišel do ceste, se je ozrl nazaj proti domu in je videl mamo, ki je stala na pragu in si s predpasnikom brisala oči. Takrat je šele začutil bolečino svoje matere. Vendar se je tolažil s tem, da ji bo pomagal. Nato je že za ovinkom pripeljal avtobus in Tone je vstopil in se odpeljal po Soški dolini proti Ljubljani. Na postaji ga je pričakal Milanov stric in ga takoj peljal v novo tovarno. Takoj naslednji dan je nastopil službo in začelo se je za njega novo življenje, novo okolje, novi obrazi in kmalu je našel nove prijatelje. Tako so potekali dnevi in tedni in se je kar hitro privadil na mestno življenje.

V tovarni so bile zaposlene tudi ženske, s katerimi je on postal kmalu dober prijatelj. Posebno všeč mu je bila ona, zelo tiho dekle, katera se ni družila z njimi in Tone ni vedel, kako bi se ji približal. Bila je vitka in njeni kodrasti lasje so ji padali na obraz. Nekega dne gre mimo in jo pozdravi: Dober dan, kako ti je ime, jo vpraša. Rezika sem, mu odgovori ona. Kako pa je tebi ime, nadaljuje ona. Jaz pa sem Tone. Nato sta odšla vsak na svoje delo. Čez nekaj dni se ji Tone zopet približa in jo povabi v nedeljo v kino. In Rezika mu odgovori, da ne more. Zakaj pa ne, jo začudeno vpraša on. Zato, ker grem ob nedeljah zvečer v stolnico k maši. K maši hodiš? se začudi Tone. Kaj ti ne greš? ga vpraša Rezika. Seveda grem in to tudi v stolnico, ali tebe tam še nisem videl. Dobro – se dobiva pred stolnico zvečer. Potem je Rezika začela premišljevat o tistem, kar ji je govorila njena mama, ko je odhajala od doma. Rezika, bodi previdna, kadar se ti bo približal fant. Glej, da bo veren, dobro vzgojen kot otrok, dober fant in tudi dober mož. Mislila si je, mogoče je pa ravno on tisti. In prišla je nedelja. Že zgodaj se je odpravila in šla peš proti cerkvi. Že od daleč zagleda Toneta, ki se je pred cerkvijo pogovarjal s prijateljem. Ni jih pozdravila, kar mimo njih je odšla v cerkev.

Ko je proti koncu maše po vsej cerkvi zadonela pesem „Marija skoz življenje voditi srečno znaš“, takrat je za-

slišala, da nekdo v bližini krasno poje, nato se je malo ozrla in je spoznala, da je Tone. Po maši jo je spremljal do stanovanja in med potjo sta se imela veliko za pogovoriti, kajti čutila sta, da sta si vsak dan večja prijatelja. Nekega dne ji je Tone zaupal, da bi prekoračila mejo in odšla v Italijo, od tam pa naprej v Avstralijo. Ona mu na to ni nič odgovorila. Nato pa on nadaljuje: Veš, Rezika, moj sosed je v Avstraliji in on se ima doli zelo dobro. Ima že svoj avto in kaj še vse. Potem je tudi njo potegnila želja in je rekla: Dobro, greva tudi midva. In res, čez noč sta se znašla v Trstu vsa premočena, kajti bila je huda nevihta. Tam so ju poslali v skupno taborišče in sta čakala na odhod v Avstralijo. Še pred odhodom sta morala skleniti zakonsko zvezo. Po letih čakanja sta le odpotovala z ladjo proti Avstraliji. Po dolgih tednih vožnje sta pristala v Avstraliji, kjer sta morala zopet v taborišče. Čeprav se je Tone oziral za sosedom, kateri je že tu in je slišal, da ima avto, ga ni bilo od nikoder, da bi mu pomagal. Takrat se je šele zavedel, da je bil prevaran. Pozneje sta našla delo in malo sobico in tako sta sanjala o lepši bodočnosti in da se bosta nekoč za vedno vrnila nazaj v svojo rojstno domovino Slovenijo. In res sta pridno delala in varčevala. In čez leto dni je prijokala na svet mala hčerkica, kateri sta dala ime Mary. Zelo sta je bila vesela.

In Mary je rasla, kričala in se smejala ter bila staršem v veselje. Ali kaj hitro je morala iti v varstvo k čisto tuji ženski in mamica se je morala vrniti nazaj na svoje delo. Še naprej sta pridno delala in varčevala z željo, da bi si čimprej kupila hišo. In res, čez nekaj let so se vsi preselili v prav novo hišo. Tam so si zopet našli nove prijatelje. Tudi Mary se je kmalu navadila na nove prijatelje in se vsak dan igrala z njimi. Nekega dne je bila povabljena k prijateljici Janet, katera je bila Avstralka in stanovali so čez cesto. Ona je praznovala svoj rojstni dan. In mamica je Mary lepo oblekla, ji zavila v lep papir darilo ter spremila čez cesto. V hiši, kjer je stanovala Janet, je bilo že zelo živahno. Kar naenkrat je bilo vse tiho. Vsi so bili zbrani v hiši ter občudovali darila. In Janet čita: To darilo je od moje mamice in očka, naslednje je bilo od njene stare mame in ata. Ko mala Mary to sliši, povese glavo in se pomika proti vratom, kar naenkrat zbeži ven in steče proti domu. Mama je takoj opazila, da nekaj ni v redu in jo vpraša: Kaj je Mary? In ona plane v jok in reče: „Veš mami, Janet ima staro mamo in starega atka, kaj pa jaz, nimam pa nič.“ In mamica jo je potolažila: Tudi ti imaš še stare starše, tam daleč čez morje. In kdaj jih bom videla, je vprašala Mary. In mamica je nadaljevala: ko bomo imeli

zadosti denarja, takrat se bomo z avionom odpeljali tja, kjer živita onadva. Ko je Mary že hodila v šolo, so se odločili, da odpotujejo na obisk v Slovenijo. Mary od veselja ni mogla spati in štela je dneve, ko bo prvič videla svojo staro mamo.

In prišel je dan, ko so sedli na letalo in se odpeljali proti domovini. Mary je bila vožnja z avionom zelo všeč, saj se je prvič vozila z njim in kar hitro je prišel čas, ko so pristali na Brniku. Nato so sedli na avtobus in se odpejali proti Tolminu. Mala Mary je občudovala lepote Slovenije, posebno so ji bile všeč planine, katere so jih pozdravljale, ko so potovali po Soški dolini. Kar hitro so se znašli pri stari mami na Tolminskem, ali ona je že bila onemogla in je ležala v postelji. Utrnila se ji je solza, ko je spoznala svojega sina, kateri se je vrnil po dolgih letih čakanja, snaho Reziko ter malo vnukinjco Mary je pobožala po laseh.

Na Tolminskem je takrat bila še polmlad in na senošetih je bilo polno rožic vseh barv, katere je Mary natrgala in je šopek odnesla stari mami. Nato je stekla ven, poslušala ptico kukavico, katero je prvič slišala. Potem je zaslišala potrkovanje zvonov po cerkvah in je vprašala: Očka, zakaj zvoni in ji je razložil, da zvoni, ker bo jutri nedelja in pojdemo v cerkev. Vse to je bilo novo zanjo in se je počutila, kot da živi v pravljični deželi.

In čas jim je potekel in morali so se posloviti od prelepe Slovenije in od domačih in znašli so se zopet v novi domovini Avstraliji.

In leta so minila hitro in Mary se je vpisala na srednjo šolo, jo končala in nato nadaljevala na višji šoli. Tam je spoznala fanta, kateri je bil po rodu Avstalec. Z njim sta si bila dobra prijatelja. In sčasoma se je med njima vnela ljubezen in spoznala sta, da sta drug drugemu všeč. Veliko je Mary njemu govorila o Sloveniji, deželi, od koder prihajajo njeni starši in Robert, kakor mu je bilo ime, jo je z zanimanjem poslušal. Ko sta čez leta diplomirala, sta sklenila, da se bosta poročila. In Robert je dejal: Svatbo bova imela čimbolj skromno, nočem nobenega razkošja ali na poročno potovanje pa želim potovati tja, v tisto deželo, o kateri sem toliko lepega slišal: to je Slovenija.

Marica Birsa
Vestnik, Melbourne, Avstralija

Štiri pesmi Cilke Žagar iz Avstralije

Draga teta

*Draga teta
Vsa mlada leta
smo se veselili bodočnosti
in sveta
v pričakovanju paketa
iz Amerike.*

*Draga teta
na stara leta
sem prišla
okrog in okrog sveta
in zdaj nikjer
nisem več doma
in nič se mi več
ne obeta.*

*Zdaj sem le še teta
in upam,
da se kdo veseli
mojega paketa.*

Svetovne novice 1984

*Za vero in mir umirajo v Indiji.
Od lakote umirajo v Afriki.
Atomske bombe
in heroin ima ves svet.
Nove metode hujšanja prodajajo
časopisi in medicina
ponuja operacije starostnih gub.
Bankirji dajejo nasvete za
investicije,
policija odkriva državni kriminal
in korupcijo
po vsem svetu.
Princ William je naredil prve korake
in Sofija Loren je napisala knjigo
o večni mladosti.
Arabci potapljujejo ladje
in pobijajo druge Arabce.
Civilizacija je na višku kot vedno.
Prvo srečanje Aboriginov in
belcev
v Annhem landu.
Kamena in atomska doba na
televiziji.
Prvo srečanje komunistov in
kapitalistov
v vesolju.
Primitivne ljudi je treba šolati,
da bodo živeli kot mi.*

*Obljubljena dežela je še vedno
obljubljena.*

Slovo

*Noč je vzela sinove.
V ranem jutru
moje mladosti
ponujam
ovelo cvetje
ko sonce odpira sveže rože
jutrišnjega dne.*

Sopotnik

*Nosiš torbo prizorov iz moje
mladosti,
ki se svetijo kot sonce
avstralskega poletja.*

*Jaz nosim potrdila,
da mi dolguješ srečo,
ljubezen, bodočnost
in vsakdanji kruh.*

*Brskaš po moji torbi.
Iščeš moje oblube,
pogrešaš moje poljube,
nočeš sprejeti izgube
in nočeš verjeti,
da je poleg cigaret
in tablet
v torbi le malo upanja,
da ti nosiš ljubezen za dva.
Celo Boga ni.
Celo on se boji moje torbe.*

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Ne neha beračiti, komur
se palica v rokah ogreje.

Ne stori kruha moka,
ampak roka.

Od svojih žuljev je
malokdo obogatel.

Pogače ni brez muke.

Redko ume gospodariti,
kdor se ni učil služiti.

Rokodelstvo je gotovo
jelstvo.

Samo valj je debel od
dela.

Staro je pravilo, da delo
zahteva plačilo.

mladi mostovi

»Žena Photography« – sredi Clevelanda

Prisemeje se s tistim šarmom, ki ga sredi te atomske ihte tako redko doživiš in v njenem naglasu zapoje nekaj kot bled odsev gorenjskega narečja. Pritegne te z neposredno vedrino, ki veje iz nje, predstavi se za Nancy Hribarjevo. In že razpredeva njen rodovnik. V juliju 1982 je umrl v Lazah pri Tuhinju njen ded Jernej Hribar, star 100 let! Slovenijo je zapustil z dvajsetimi leti in se udeležil burskoangleške vojne v Afriki, nato pa je prispel v Cleveland. Bil je lep, postaven slovenski fant in začel se je ukvarjati z – boksanjem. Ker so bili takrat

najbolj popularni pretepači Irci, si je nadel »umetniško ime« Mike Murphy. Na nekem usodnem dvoboju je bila tudi bodoča šampionova žena 17-letna Alice Turk. Ta ga je »knockoutirala« takoj, v prvi rundi! Z lepoto! Mike Murphy se je moral odpovedati boksanju, če je hotel dobiti za ženo Alice, katere mati je bila Slovenka, doma v Loškem potoku.

Jerneju se je rodil Pavel, moj oče, ki je imel v zakonu poleg Nancy še dve dekleti, Jeanette in Joyce ter brata Johna in Paula. Nancy z otožnostjo in obžalovanjem pove:

»Od petih otrok sem edina, ki se bori za to, da bi ohranila materin, slovenski jezik! Oktobra leta 1980 sem se vpisala na Filozofski fakulteti v Ljubljani v tečaj slovenščine za tujce, nato pa na Delavsko univerzo, kjer sem začela od začetka.«

Med lepotami, ki so kar deževale vanjo, se spominja obiska Slovenije s svojo ma-

mo: »Leta 1977 je bilo, tako sem si želela, da bi se naučila slovenščine, vsaj toliko, da bi me ne sram pred sorodniki, mojimi domačimi. Povedati moram, da sem doživela to lepo deželo najprej kot domovino mojih staršev, nato pa kot redek biser, vreden fotografa – umetnika, ki se mu poskušam pri svojem poklicu fotografije približati. Najbolj me privlačijo zaselki sredi bujnega zelenja, odmaknjeni od sveta in kvarnih vplivov uničujoče civilizacije, ki mi sesa prvobitne moči sredi Clevelanda, kjer imam svoj fotografski studio, imenovan »ŽENA PHOTOGRAPHY«. Etnografske posebnosti, globoke gube kmečkega starca, košnja in zlasti prelivi barv med žitom, mehoba Dolenjske, razkošje gorenjskih Julijcev, svetovi ljudi in živali, vse to me privlači s silno močjo. Tega leta, 1977, sem ostala tri tedne v Sloveniji in sanjala, da bi posnela folklorni film. Bila sem utrujena od življenja v Ameriki, hlepela sem po preprostosti, svežini, prvobitnosti. Slovenska izseljenska matica mi je omogočila s štipendijo enoletno bivanje in bila sem presrečna ob mojih odkrivanjih.

Jezik? V Clevelandu imamo časopis »Ameriška domovina«, kjer imajo Slovenci svoje strani. Živ pogovor z ljudmi da največ, jezik začutiš, zadahaš z njim in začutiš človeka, ki ga posreduje. Kot živ organizem je, v nenehnem gibanju in spreminjanju.

Med petimi otroki, potomci slovenskih staršev, sem torej edina, ki se je naučila slovenščine in predstavljam vez med mojimi v matični domovini in izseljenimi v Ameriki. Le preko jezika lahko začutim moj drugi dom, tu, nad Tuhinjsko dolino, v Lazah. Hiša starega očeta, slavnega boksarja Jerneja v Lipljah 5 še vedno stoji, v njej pa stanuje Tone Strojšek, bratranec mojega očeta. V čudoviti vasi Dol pa me očetova teta Rozalija, ki ima 81 let, vedno pričaka z razprostrtimi rokami...«

Nancy rahlo zardi, ko prizna: »Tudi na medene mesece bom prišla v moj rodni kraj. Privlačnost Slovenije je v njeni heterogenosti – v dveh urah si že na morju, v eni pa na smučiščih nekje na Gorenjskem, če bivaš v Ljubljani.

Domač, v kmečki peči pečen kruh mi diši, in sadne kupe, bureki, sadje. Vegetarijanka sem in že 12 let nisem zaužila živalskega mesa. Le kaj so nam storila ta uboga bitja, da smo jih dali na jedilnike?! Ljubim živali, nočem jim jemati življenj! Naj mi dajo mleko in sir in me pobožajo z mokrim smrčkom!

Veste, v našem svetu businessa ni lahko! V Clevelandu je 25 fotografskih studijev in konkurenca je neizprosna. Slikam za revije, časopise, reklamne hiše. Začela sem po študiju in diplomii v septembru 1982. Prvo leto sem zaslužila 12000 dolarjev. S partnerjem plačava vsak mesec 325 dolarjev za najemnino. Veliko moram potovati, hoditi po terenu in iskati stranke, kupe. Sama svoj menedžer sem in trdo delo je edino, kar lahko ponudiš svetu, ki te presoja in ocenjuje le kvaliteto. Napak pri delu si skorajda ne smem privoščiti... Svet je velikansko bojišče in nihče na njem ne šteje padlih in neuspešnih!«

In se nasmeje s tistim »kako – si – kaj« smehom, skorajda dekliskim, ki nima pridiha poslovnosti zdaj, ko odkriva svojo

staro domovino, da jo bo na diapozitivih ponudila Amerikancem kot kruh in sol za svoj obstoj tam čez lužo, v Clevelandu.

S svojih veselih potepanj in odkrivanj lepot nam je Nancy prinesla mavrične barve Slovenije za rubriko »Slovenija v mojem objektivu.« Dokaz občutenja in doživljenjskega pogleda skozi kamero in orošeno žensko oko, ki se poslavlja od domovine z motivi iz Tuhinjske doline in drugod, polnimi sonca in neke strokovnjaške miline, pogleda, ki vidi več in globlje, tudi za druge.

I. C.

Nordijski nadih

Najprej zavihra dolga, neukročena griva, drzno nakodrana v majhne svedre, ki nagajivo padajo po ramenih. Odsmehe se ti z neko ženskostjo, ki naredi razgovor drugačen, kot si pričakoval.

Milena Franceus, 19 let, je končala klasično gimnazijo v Malmöju in s ponosom pove, da se je prostovoljno učila vsega sedem jezikov: švedščino, nemščino, angleščino, francoščino, latinščino, leto dni italijanščino, in še – slovenščino v dopolnilnem pouku. Obide me misel, da kot dragoceno posebnost.

»Slovenščine sem se učila vsega sedem let. Mama, doma iz Ilirske Bistrice, oče iz Žižkov pri Črenšovcih, sta mi dala vse osnove. Mama je učiteljica slovenščine pri dopolnilnem pouku in poleg tega sem se hotela naučiti slovenščine, da bi se lahko sporazumevala z domačini v domovini in s prijatelji, ki sem jih srečevala. Vsak večer smo poslušali radio Ljubljana, ob obiskih pa sem kupovala tudi slovenske knjige.

Na Filozofski fakulteti sem vpisala slovenščino in angleščino. Moj hobby je folklorni ples. Tudi tega je vodila v društvu Planika moja mama. Poleg tega sem v Malmöju plesala tudi »jazz balet«, polnih sedem let, slovenske narodne plesne pa že v prvem razredu. Ta vrsta baleta je zmes sodobnega izraznega plesa s strogimi ele-

menti klasičnega baleta in je neka vrsta sinteze med različnimi obdobji plesnega izražanja.

Slovensko društvo Planika iz Malmöja se je pobratalo s Cerknico, Ilirsko Bistrico in Postojno in takrat so nam poslali v dar eno žensko in eno moško gorenjsko nošo.

V Slovenskem klubu Lipa – Landskrona smo plesali samo prekmurske in gorenjske plesne, zdaj se bom na tem polju izpopolnila. Na prireditvah sem tudi recitala.

Ob vpisu na fakulteto se mi Slovenija zdi tako domača. Starši so od tu, nekajkrat sem bila pri stari mami v Ilirski Bistrici, kjer imam mnogo prijateljev.

Vse, vse me zanima, od politike, književnosti, filma, gledališča, do športa, predvsem pa jezikoslovje. Sem študentka Titovega sklada, mesečno dobivam 15000 din študentskega. Razmišljam o tem, da bi se pridružila »jazz ballet« skupini ljubljanske televizije... Toda najprej moram kot začelnica »brucka« kot pravite tukaj, še mnogo spoznati. Najbolj mi je všeč morje, sama sem vodila v počitnicah, ko sem prišla v Jugoslavijo, trikrat tečaj plavanja za otroke iz Ilirske Bistrice.

Še nasmeh in posnetek, in odsmeji se življenju nasproti, brhka, kot je. Nekaka drobna zadrega jo navdaja ob prvih predavanjih, ki jo čakajo to leto na fakulteti. Življenje se ji odpira kot školjka, in radovedno kuka vanj.

Slovenski glas seže tudi v avstralsko vas

Mara Mericka: Radio 8 TOP FM

Živahna hči primorskih staršev, rojena v Kamnici pri Mariboru, jo je po končani komercialni šoli mahnila v svet, potem, ko je deset let opravljala delo, ki ji ni bilo pri srcu. Anglija, Nemčija, domovina. Pa zopet Nemčija, nato Avstralija, kjer se je poročila in zdaj stalno živi v Darwinu, kjer poleg svojega dela na mestni občini vodi slovensko šolo za otroke naših izseljencev. Na radijskih valovih etničnega radija 8 Top FM v sestavu Jugoslovanskega kulturnega društva pa vodi slovensko govorno oddajo. Oglašja se tudi na slovenski strani časopisa »Novo doba«.

Ob njenem obisku v Sloveniji smo se v prostorih Slovenske izseljenske matice zapletli z njo v pristrčen pogovor.

»Moje radijske ure niso sestavljene le iz suhih vesti in podatkov. V mislih imam vse tiste Slovence, ki niso vključeni v družbo, ki jim nekako ne gre od rok, in v tujini niso uspeli kot drugi, samce, puščavnike, celo vrsto malodušnih in žalostnih, ki nimajo nobene povezave z drugimi Slovenci v Avstraliji in ki žive v odmaknjenih, samotnih krajih. Med njimi se spominjam Ljubljancana, ki se je sramoval iti domov, ker ni uspel. Dala sem mu tudi denar za na pot. Vseh seveda ne moremo pritegniti v slovenske klube, doseže pa jih naš glas. Poleg naše postaje so podobne še v Summer Hillu, Adelaidi, Brisbaneu, Melbourneu, Woodnu, Perthu, v Burleigh Headsu, West Endu. Otroci teh neprilagojenih pri-

seljencev se čutijo izobčene, starši pa se sramujejo stika s Slovenci v klubih. Saj veste: slovenske duše so občutljive in sentimentalne.

Gradivo za radijske ure vzamem iz Dela in drugih virov, jugoslovanska oddaja pa traja enkrat tedensko zvečer od 20³⁰–21³⁰ in v njej se sliši moja beseda za rojake. Gradivo, ki ga objavljam po radiu, vključujem tudi v šolo za slovenske otroke, ki jo vodim. Rada bi dobila več gradiva, zelo malo ga pride preko konzulata, RTV Ljubljana nam pošilja narodno zabavno glasbo, nekaj travok z otroškimi pravljičami mi je poslal pesnik Ervin Fritz. Zdaj jih učim pesmice in ko bodo dovolj dobri, jih bomo posneli na radiu. Večina staršev teh otrok, ki jih učim, govori doma slovenščino, obstajajo pa tudi mešani zakoni med Jugoslovani, kjer se tudi eden od obeh staršev, ki ni Slovenec, poskuša naučiti slovenščine, da bi se globlje razumeli med seboj.

Vesela sem tudi pošiljke knjig, ki jo je poslala Založba Obzorja iz Maribora, za kar je bil pobudnik urednik Dialogov Marjan Pungartnik, ki se je povezal s Francotom Filipičem iz Obzorij, kar 36 knjig smo dobili! Z njimi smo zelo obogatili knjižnico za slovenske otroke v Darwinu.

Sicer so učenci stari od 8 do 12 let. Pravkar se učimo sklanjati in spregati. Kako rada bi imela priročnik za popolne začetnike in tiste, ki nadaljujejo dopolnilni pouk slovenščine. Nekdo bo moral napisati slovensko-angleško slovnico za naše otroke, saj se ne moremo učiti iz tiste, ki jo je napisal dr. Jože Toporišič za odrasle. Slovenske slovnice za osemletke v matični Sloveniji pa se ne opirajo na angleščino, ki se jo otroci slovenskih izseljencev uče v Avstraliji in jo obvladajo na knjižni osnovi. Tudi sama nisem po poklicu pedagog in zato je potreba po takem priročniku še večja.

Spomladi 1984 je bilo ustanovljeno tudi v Darwinu Jugoslovansko kulturno društvo, njegov predsednik pa je Dalibor Krajšek, ki je tudi vodja jugoslovanske radijske oddaje v Darwinu.

Mara Mericka s svojimi učenci pred knjižnico v Darwinu

Moja program na radiu obsega kulturne novice iz Slovenije, aktualnosti doma in po svetu ter drobne zanimivosti, ki zadevajo naše ljudi in kraje, v katerih živijo. Vmes predvajam glasbo.

Mesto Darwin je postalo šele pred kratkim prestolnica Severnega teritorija (Northern Territory) in ima okrog 80.000 prebivalcev, zgrajeno pa je na skrajnem severu Avstralije. Severni teritorij zavzema skoraj petino avstralskega kontinenta in je velik za tri Jugoslavije. Slovenski izseljenci, ki so prihajali sem, so našli delo pri kopačju železa, bakra in urana, močan pa je tudi pomorski promet in turizem. Število Slovencev v Darwinu ni veliko, po uničenju ciklonu, ki je to divjal leta 1974, se jih je mnogo izselilo, saj je bilo porušenega 80 odstotkov mesta. Klima je to skoraj tropska in dosega skozi vse leto okoli 34° C.

Bistveno za zvezo med Slovenci, ki živijo v Avstraliji, pa je, da ohranjajo žive stike – vsaj po radiu in publikacijah, saj je med posameznimi mesti več tisoč kilometrov. Da so radijske zveze pomembne, pa kaže tudi število postaj in živahna aktivnost. Le matična Slovenija z vsemi institucijami in posamezniki bi morala temu posvetiti več pozornosti in pomagati na različne načine.

Ivan Cimerman

Popravek

V prispevku Slovensko arhitekturno izročilo – Zijalke v Rodni grudi 1/1985 je bil po pomoti izpuščen del stavka v 3. stolpcu na str. 26., ki se pravilno glasi: Med prvimi, ki je omenil v svojem popotnem dnevniku pastirska zavetišča v gorah, je bil graški profesor Johannes Frischauf, za njim jih omenja tudi Boris Režek, avtor knjige Stene in grebeni (1959).

naši po svetu

ZR NEMČIJA

Mladi iz Grevenbroicha pozdravljajo domovino.

Tudi mi praznujemo naš največji praznik dan republike. Združeni smo v mladinski sekciji pri našem Slovenskem društvu Celje.

Nobena proslava ne mine brez našega sodelovanja. Za naše požrtvovalno delo smo letos dobili tudi društveno priznanje. Zelo smo ponosni na to priznanje, zato bo v naših sobah na vidnem mestu.

Radi pojemo, plešemo, deklamiramo, pa še več tega se bomo naučili, če bomo dobili dopolnilno šolo. Voditeljica naše sekcije je Ana Novak, njej se imamo zahvaliti za marsikako novost, katere nas nauči. Zato smo pa tembolj žalostni, ko nam je zbolela. Želimo ji skorajšnje okrevanje.

Komaj je za nami praznik dneva republike, pa nas loči le še par dni, ko nas bo kot vsako leto doslej obiskal Dedek mraz. Že vnaprej se veselimo tega prijetnega Dedkovega večera.

Vsem mladim v domovini in tujini pa želimo veselo praznovanje in srečno novo leto.

**Člani mladinske sekcije
Slovenskega društva Celje**

Ob podelitvi priznanj

Slovenska šola in društvo

Sredi septembra 1984 sem prišla v Berlin kot učiteljica slovenskega dopolnilnega pouka. Poučujem na petih šolah, otroke različnih starosti. Delo je pestro. Posebno prisrčni so mlajši otroci, v 8. in 9. razredu pa se srečujem že s podobnimi problemi kot doma. To je namreč tista starost, ko učenci niso več otroci, pa tudi zreli ljudje še ne. Pri pouku ni vedno dovolj časa za vsa vprašanja, ki se porajajo v mladih glavah, zato pa nam ni dolgčas v prostorih društva, saj se lahko pogovorimo o vsem.

Člani društva »Slovenija« se srečujemo vsak petek na Palasstr. 35. Ob šesti uri zvečer siva stavba zaživi. Najmlajši so prišli v malo šolo po prvo učenost. Ob slovenskih pravljicah, pesmicah in igrinah se malčki razživijo. Njihovi starši in drugi pa si izmenjujejo novice, prelistavajo Delo, Pavliho in druge časopise iz domovine. Enim je ljubši šah, drugim namizni tenis. Različna so zanimanja in tako so različne tudi aktivnosti. Nekoliko mlajši se navadno

zberemo v drugem prostoru, kjer se sprostim ob plesu in prijetni glasbi. Vedno je tudi dovolj časa za prijeten klepet...

Ob petkih imata vajo tudi otroška in odrasla folklorna skupina. Otroci vadijo ob zvokih harmonike Renate Gardin, nato pa raztegne svoj meh Lojze Kuder. Vaja odraslih se pogosto sprevrže v majhno veselico.

Ples in šport sta aktivnosti, ki pritegneta največ ljudi. Poleg namiznega tenisa, šaha in kegljanja pa se najde čas tudi za šivanje, risanje, za fotografijo in pred prazniki tudi za recitacijo.

Moje mnenje je, da lahko vsakdo najde v društvu tisto, kar ga najbolj veseli in tako polno preživi svoj prosti čas. Prepričana sem, da se moramo še bolj povezovati med seboj in se srečevati v društvu Slovenija in tudi v drugih jugoslovanskih društvih. V tem kratkem času, ki sem ga preživela med Slovenci v Berlinu, sem spoznala, da se tisti otroci, ki redno prihajajo v društvo, lepo slovensko izražajo in imajo dokaj bogat slovenski besedni zaklad.

Martina Konda, slov. učiteljica v Berlinu

ŠVICA

KRANJCI

Skoraj na vsaki prireditvi so. Samo štirje so, a njihovi glasovi so tako ubrani, da prevzamejo slehernega poslušalca. Kako se je začelo? Naši ljudski običaji tudi v Švici niso pozabljeni. Možje se po maši podajo v gostilno, žene pa pripravljajo kosilo. Prej suha grla se ob poliču vina toliko poplaknejo, da lahko vsakdo »pritakne« svoj glas in zapojó kakšno domačo vižo. Tako židane volje so fantje leta 1970 ugotovili, da bi lahko ustanovili zbor. Prva jim je s svojim tenkim posluhom in bogatimi glasbeno-pevskimi izkušnjami priskočila na pomoč sestra Avrelija. Pa ne samo ona, ampak tudi gostilničar Hofer v Oftringenu. Na razpolago jim je dal zapuščeno, toda ogrevano keglijšče, kjer lahko neomejeno vadijo.

Leta so tekla, pevci so prihajali in odhajali. Končno so ostali samo štirje, ki si s

petjem priključijo v spomin košček domovine. Volja je bila in uspeh je tu! Julij Vidmar, Janez Šerjak, Lojze Šmid in Miro Česen pridno vadijo enkrat tedensko, pred nastopom pa tudi dvakrat. Na vaje v svojem prostem času ne morejo hoditi peš. Razdalja petdesetih ali sedemdesetih kilometrov je prevelika. Tudi na nastope prevozijo več kot sto kilometrov (seveda v eno smer). Tu pa dožive obilo odobravanja in potreben je velikokrat dodatek ali ponovitev. Misel, da pojejo samo slovenske narodne pesmi, je zgrešena. V njihov obširni spored sodijo tudi pesmi drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti. Pojo pesmi od Triglava pa do Djevdjelije.

Pregovor: »Dober glas seže v deveto vas!« popolnoma drži. Zato so Kranjci nepogrešljiva točka na vsaki prireditvi.

Žaelimo jim še v bodoče toliko uspeha, kot so ga imeli do sedaj!

Barbara Turk-Smrekar

Jugoslovanska mladina v Parizu na lanski proslavi dneva republike. Med njimi znani rojak in naročnik Rodne grude Toni Pastorčič.

KANADA

V gosteh smo imeli ansambel iz domovine

Slovenci v Britanski Kolumbiji, v Vancouveru, smo imeli 1. decembra v gosteh ansambel »Slavček« iz starega kraja, iz naše rodne domovine, lepe Dolenjske. V imenu nas vseh je drage goste iz domovine pozdravil predsednik našega društva Stane Baudash, ki je med drugim dejal:

»Ob vaših pesmih in lepih zvokih se nam bodo spomini vrnili nazaj v našo zemljo, v našo rojstno domovino, na domače kraje. Še dolgo vrsto let razveseljajte slovenske rojake, ki živijo širom po svetu, in naše drage prijatelje.

Vsem prisotnim se iskreno zahvaljujem za številno udeležbo. Hvala vsakemu posebej, odboru društva in vsem tistim, ki so sodelovali, da bi ta večer kar najlepše uspel.«

Ob koncu svojega pozdravnega govora je predsednik zaprosil člane ansambla, naj ob vrnitvi prenesejo v domovino tople pozdrave vseh kanadskih Slovencev.

Med gosti v dvorani so bili tudi drugi naši prijatelji, veliko Hrvatov, Nemcev, Avstrijcev, beneških Slovencev, ki so se vsi pohvalno izražali o tej priložnosti, tako o samem programu, kakor tudi o izvrstni hrani, ki je bila pripravljena pod vodstvom skrbrne slovenske gospodinje I. Fidelove.

Za uspeh prireditve so izjemno prispevali predvsem člani ansambla, ki so resnično znali razvedriti publiko in zadostiti vsem željam poslušalcev. Najlepša jim hvala za prijeten večer.

Poleg tega pa ne smemo pozabiti na zahvalo vsem gostiteljem, ki so sprejeli na svoje domove člane ansambla. To so bili Gorškovi, Kofolovi, Daničičevi in Rutarjevi. Hvala vsem za gostoljubje.

Za rojake, ki ne vedo točno, kje je naše mesto, naj napišem: Vancouver je mesto ob Pacifiškem oceanu, na skrajnem zahodu Kanade. To je ena izmed najlepših kanadskih provinc. Mesto slovi tako po svoji legi kakor tudi po lepih modernih zgradbah in čudovitih parkih. Ni čudno, da se je sem preselilo tudi precej Slovencev.

V Britanski Kolumbiji živi okrog 1.000 Slovencev, medtem ko jih je v našem dru-

stvu okrog 400. Kadar imamo kake večje prireditve, kot so gostovanja ansamblov iz domovine ali vinske trgatve, moramo najeti večjo dvorano, ker je naša za takšne prireditve premajhna. Na naše prireditve prihajajo tudi rojaki iz oddaljenih okoliških krajev, ki jim ni žal dolge poti, da lahko prisluhnejo lepi slovenski pesmi.

Dory Spanko za odbor Slovenskega društva Vancouver, B. C., Kanada

Novo slovensko društvo v Montrealu

V Montrealu, Quebec, je bil v novembru 1984 ustanovljen nov slovenski klub z imenom »Ribnica Hunting and Fishing Club«, za katerega so dali pobudo slovenski podjetniki, ki delujejo na območju tega mesta. Predsednik kluba je znani podjetnik Louis Lovsin, člani odbora pa so tudi znani montrealški Slovenci: Anton Kreuh, Vinko Petkovšek, Tony Godina, Frank Sotelsek. Namen tega kluba je povezovanje slovenskih rojakov v Montrealu, sodelovanje z drugimi jugoslovanskimi priseljenci in tudi posredovanje slovenske kulture kanadskim prijateljem.

Prva akcija novega kluba je bila organizacija gostovanja slovenskega narodnoza-

bavnega ansambla »Slavček« iz Novega mesta, ki ga je spremljal humorist Lojze Ambrož. Ta prireditev je bila 24. novembra 1984, kar je hkrati datum začetka delovanja novega kluba. Koncerta se je udeležilo več kot 450 obiskovalcev. Posebnost prireditve je bil »moos golaž« (golaž iz losa), ki ga je pripravil slovenski mesarski mojster Tony Godina. Losa pa so prav tako ustrelili slovenski lovci.

Presenečenje večera je bil telegram, ki ga je novemu društvu na pot poslal kanadski premier Brian Mulroney z ženo Milo. Premier je v telegramu obžaloval, da se ni mogel udeležiti tega srečanja in je zaželel novemu slovenskemu društvu veliko uspehov v prihodnje.

Vladimir Urbanc, Montreal, Q.

ZDA

Umrla je Minka Alesh

V visoki starosti 99 let je 4. decembra 1984 umrla Minka Alesh, ki je zadnja desetletja preživela v Fontani v Kaliforniji. Rojena je bila 18. novembra 1885 v Dolah pri Kamniku.

Minka Alesh je bila vse življenje tesno povezana s slovenskimi bratskimi, podpornimi društvi Slovenske narodne podporne jednote, ki je zvesto izvajala njihova temeljna načela. V Kaliforniji je bila tudi aktivna članica Slovenskega ženskega kluba, upokojskega kluba, sodelovala je v odboru slovenskega doma v Fontani, zlasti pa je bila znana kot ena izmed ustanoviteljev Slovenskega doma za ostarele v Fontani.

Letos odkritje spomenika slovenskim rudarjem in delavcem

Letošnje poletje bodo v Minnesoti v Združenih državah Amerike odkrili spomenik slovenskim rudarjem in delavcem, za katerega je dala pobudo Slovenska ženska zveza, pozneje pa so se pridružile tudi druge slovensko-ameriške bratske in podporne organizacije. Prvotno je bilo predvideno odkritje tega spomenika že v juliju 1984, pozneje pa je bilo odloženo na poletje 1985. Minnesota je bila izbrana zaradi tega, ker se je tam naselilo veliko slovenskih delavcev, zlasti rudarjev, ki so tam delali v izredno težavnih okoliščinah, mnogi pa so izgubili tudi svoja življenja. Kljub temu pa je spomenik posvečen vsem slovenskim delavcem v Združenih državah Amerike, ne samo tistim v Minnesoti. Postavljen bo v turističnem in muzejskem središču Minnesote.

Izvedba spomenika bo delo slovenske umetnice Lillian Brulc, ki je pred nedavnim dokončala drugo fazo – veliko fresko, ki predstavlja Slovence med kmetovanjem v starem kraju, potem pa prihod v novi svet in delo v rudniku. Umetnica se je zdaj lotila še zadnjega dela spomenika – velikega mozaika, v katerem bo vgrajen tudi odlomek iz Župančičeve Dume v angleš-

kem prevodu. Lillian Brulc bo za mozaik uporabila kamnite drobce iz vseh Združe-

nih držav Amerike in tudi iz starega kraja – s samega Triglava.

Umetnica Lillian Brulc med končavanjem zadnjih del pri veliki freski, ki bo sestavni del spomenika slovenskim rudarjem in delavcem v Združenih državah Amerike.

bil takrat skromen, zato Marcela sama se be upravičeno imenuje za samorastnico tako glede slovenskega jezika kakor tudi glede pesnjenja. Pobudo za pisanje ji je dala slovenska radijska oddaja v Melbournu, pozneje pa tudi prve objave pesmi v izseljenskih listih v Melbournu. V zbirki je Marcela Bole zbrala več kot osemdeset svojih priložnostnih in prigodnih pesmi, katerih motivi zajemajo snov tako iz vsakdanjega življenja avstralske Slovenke kakor tudi iz slovenskega društvenega delovanja v novi domovini.

BRAZILIJA

Teden dni proslav dneva republike v Sao Paulu

Društvo prijateljev Jugoslavije v Sao Paulu (SAIUG) od srede lanskega leta vodi novi odbor, ki mu predseduje Alexander Stanič Milat, sin izseljenca, ki je po rodu s Korčule. Novi odbor se je v zadnjem času posebno izkazal z uspešno organizacijo proslave dneva republike, ki je trajala kar sedem dni. V tem času je prostore SAIUG obiskalo več kot tri tisoč obiskovalcev. Proslava se je začela 26. novembra 1984, ko je bila odprta razstava del petnajstih slikarjev jugoslovanskega porekla. 27. novembra je bil na sporedu večer jugoslovanskih filmov, ki se je odvijal pred prepolno dvorano. 28. novembra je nastopil novoustanovljeni zbor, ki šteje 22 pevcev, za njim pa je nastopila tudi 60-članska folklorna skupina, v kateri sodelujejo člani SAIUG raznih generacij. Skupina si je tudi sama izdelala lepe narodne noše.

29. novembra je konzul Milorad Bosanac priredil sprejem, ki se ga je udeležilo okrog 600 povablencev. Sprejemu je prisostvoval tudi jugoslovanski ambasador v Braziliji Vojislav Pečić, ki je izročil visoka jugoslovanska odlikovanja Društvu prijateljev Jugoslavije ob 25-letnici, brazilskemu zveznemu poslancu dr. Franciscu Amaralu in nekdanjemu udeležencu narodnoosvobodilne vojne v Jugoslaviji, Janezu Hlebanji, slovenskemu industrialcu v Braziliji, in Jorgeju Franuliću, avtorju spomenika Josipu Brozu Titu, ki ga je postavila jugoslovanska naselbina v mestu Campinas.

30. novembra je bil večer jugoslovanske in brazilske poezije, na katerem je sodelovalo 12 recitatorjev, ki so brali pesmi Njogoša, Prešerna, Desanke Maksimović in drugih jugoslovanskih pesnikov. Med drugimi so brali pesmi tudi trije univerzitetni profesorji iz Sao Paula.

1. decembra 1984 je bil folklorni festival, na katerem so nastopili predstavniki grške, italijanske, nemške,

AVSTRALIJA

Kraški izlivi Marcela Boletove

Avstralska Slovenka Marcela Bole, ki živi v Melbournu, je tik pred lanskimi božičnimi prazniki v Melbournu izdala pesniško zbirko z naslovom Kraški izlivi. Sama avtorica je v uvodu h knjigi zapisala, da je »ta knjiga preprostih misli nastala iz ljubezni do slovenske besede in iz spoštovanja do rodne dežele in do nove domovine.«

Marcela Bole je bila rojena 18. junija 1914 v Šepuljah pri Sežani in je bila vse do svojega odhoda v Avstralijo leta 1955 tesno povezana z ožjo okolico sežanskega Krasa. Mladost je preživljala v najhujšem obdobju fašizma, ko je bila njena ožja domovina pod Italijo. Pouk slovenščine je

KRAŠKI IZLIVI

Marcela Bole

španske in bolivijske naselbine in folklorna skupina SAIUG. Naslednjega dne, 2. decembra pa je bil družabni večer, na katerem so stregli z jugoslovanskimi specialitetami, pijačami in izvajali našo glasbo.

Joao Miklos

Jugoslovanski ambasador v Braziliji pripenja jugoslovansko odlikovanje industrialcu Janezu Hlebanji. Na desni predsednik SAIUG Alexandre Stanič Milat.

Skupina slikarjev jugoslovanskega porekla, ki so razstavljali svoja dela v Sao Paulu. Med njimi Pedro Šeman, slikar in rezbar, Jorge Franulich, slikar in kipar, na desni strani pa sta jugoslovanski ambasador v Braziliji Vojislav Pekić in industrialec Vladimir Ovca.

MED NAŠIMI V BUENOS AIRESU:

Sanje ostajajo v daljavah

»Povsod so naši ljudje« je skorajda že slovenski pregovor, pomešan z vzdihom in drobcem ponosa. Z vzdihom, ker nas je tako malo in še ti odhajamo – ali smo odhajali –; s ponosom, ker nas je še vedno tako malo, a vendar so naši ljudje res menda skorajda povsod. Skozi dolgo pot preko obeh Amerik so se mi skorajda kot rdeča nit vlekla slučajna ali pa že dolgo pričakovana srečanja z ljudmi in jezikom, ki je ostajal tako majhen in drag nekje na drugi strani Oceana, a je vendar vedno

znova tako prijetno zazvenel v redkih trenutkih kratkih srečanj . . . Marinka Gorenc v New Yorku, Jožica Gabič v Houstonu, Francka Veilleux v Arizoni, Anton Strah v Panami, Nande Orehek in njegova družina v Ekvadorju, Boris Bitenc v Peruju . . . Da, potem pa je tukaj že Argentina in v Argentini bi bilo res skorajda nemogoče omeniti eno samo ime ali samo nekaj imen. Preveč jih je!

Prišel sem, utrujen in naveličan po letu dolge in naporne poti v Buenos Aires, skorajda brez denarja sem kot ubog študent stanoval v najcenejšem hotelu v središču desetmilijonskega mesta in računal vsak dan potihem, če bom imel še dovolj,

da preživim do prihoda ladje, ki me bo potegnila v domovino. Vedel sem sicer, da je Buenos Aires poln Slovencev, toda kdo bi jih našel v vsej tej neverjetni množici velemesta? Po enem tednu sva se s prvim Slovincem, ki sem ga spoznal v Argentini, konzulom našega veleposlaništva Edvardom Kopušarjem, odpravila proti obrobju mesta in po skoraj uri vožnje sva končno prispela. Ulica M. P. de Peralta številka 1458, A. M. E. Y. »Triglav«. Za drobnim napisom nad vhodom v slovensko-jugoslovanski klub se je odprlo življenje, za katerega sem prevzaprav šele v tistem trenutku začutil, kako zelo sem ga pogrešal ves ta čas. V veliki restavraciji je bilo za mizami nabito polno ljudi, ob strani je z odprtega ognjišča vela toplota prasketajočega ognja in nekje na robu se je dvigala pesem v tako čudnem in prijetnem jeziku:

*Kje so tiste stezice
ki so včasih bile . . .*

Posadili so naju za mizo, okoli naju se je španščina mešala s kleno primorsko slovenščino in po kozarcih vina je prišel na mizo mate, vroči in močni argentinski čaj, ki je dišal po travah iz naših gora.

– Čakali smo vaju že prej, vsi smo upali, da prideta na kosilo, so nama rekli in stari, zgubani obrazi predvojnih priseljencev so bili skorajda užaljeni: – Dejte, ma voštja, teku malu naših pride sejm . . . in kje spite?

Povedal sem, da v hotelu, najcenejšem pač, ki sem ga našel, možakarji so staknili glave, vedel sem, da se pripravlja nekaj resnega in res so se čez čas obrnili spet k meni:

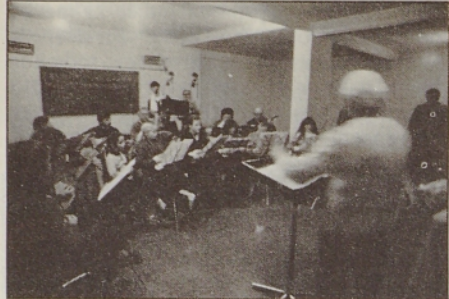
– Poslušaj fant, kaj boš plačeval tam, eno prazno sobo imamo tukaj v klubu, pa lahko prideš k nam, če ti je prav . . . –

Seveda mi je bilo prav, še kako prav in tako sem postal za mesec dni eden najbolj stalnih članov »Triglava«, slovenskega kluba v daljni Argentini.

– Res, tukaj je Slovenija in tukaj si lahko doma, so mi rekli. – Bazen imaš, keg-ljišče, telovadnico, restavracijo, vse ti je odprto in veš, da ti nudimo to iz srca. –

Bilo je iz srca, čutil sem to. Med tednom je bil, posebej ob dopoldnevih, klub prazen in takrat sem taval po neskončnih ulicah Buenos Airesa, odkrival njihove duše in spoznaval ljudi, ki so mi po čudnih naključjih križali pota tako daleč od doma.

– Tako je, no, mi je rekel včasih kdo od njih. – Dolgo smo že tukaj, po petdeset, šestdeset let, v tistih najhujših letih pred vojno smo prišli kot najrevnejši delavci in vsi smo takrat še upali, da si bomo v treh, petih letih nabrali denarja in se potem bogati in ponosni vrnili domov, med sosedje. Vidiš, pa ni šlo, še za kruh ni bilo velikokrat dovolj. In smo ostali . . . deset, dvajset let, vedno znova smo upali, kako se bomo nekoč vrnili, toda potem je bilo tudi tega čedalje manj. Otroci so se nam rodili tukaj, slovenska kri je v njih, toda njihova domovina je Argentina, v njej ostajajo njihova otroštva, njihove korenine, prijatelji, vera, ljubezni . . . Mnogi ne znajo več slovensko, toda to ne pomeni veliko. Slovenci so, tudi oni, to pa je čustvo, ki ostaja v duši, tudi če jezik ne zna več govornice staršev. Mi pa še vedno sanjamo, vsakdo od nas sanja, da se bo nekoč vrnil domov in ostal tam, v krajih, kjer so ostale naše korenine in naše ljubezni –

Tamburaški zbor društva »Triglav«

V veliki in prijetno urejeni restavraciji kluba je dovolj prostora za zbiranje in zabavo članov.

toda vsi vemo, da so to le še sanje. Tuji smo in Argentina nam je postala domovina. Toda mnogi ostajamo še vedno tuji. ... in tuji bi verjetno ostajali, če bi se zdaj, na zatonu življenja vrnili ponovno v lepe kraje nad Jadranom. Takrat bi sanjali o Argentini. Taka je usoda izseljencev in njihovo prekletstvo.

V juliju so bile ulice Buenos Airesa mrzle in včasih je v neprijetni zimi južne poloble dež cele dneve spiral sivi asfalt. Je mogoče, da se zdaj na Jadranu ljudje kopljejo in da je morje toplo in vablivo? V notranjosti slovenskih domov so kamini ogrevali sobe, iz kuhinje je dišalo po mesu in včasih, ko so me vedno znova vabili rojaki k sebi na dom, sem pomislil, kako močna vez je pravzaprav čustvo pripadnosti istemu narodu. Tako majhnemu narodu; popoln tujec sem bil, rojen nekje na drugi strani zemljine krogle in po nekih čudnih naključjih in iskanjih vržen v ta konec sveta – in vendar je bilo v prvih trenutkih in v krepkem domačem »dober dan« že začutiti tisto domačnost in bližino, ki je nobena razdalja ne bi mogla razvrednotiti. Je to tisto, o čemer sem že tolikokrat bral učena in zapletena razmišljanja: Slovenec sem...

– Pozdravi nam domovino, so mi naročali, ko sem odhajal. – Saj se kmalu vidimo tam. Čez leto. Ali dve, tri leta najkasneje... –

Bo ponovno ostalo le pri sanjah, ki trajajo mnogim že desetletja? Pozdravil sem Slovenijo, res sem jo pozdravil, v imenu vseh. Toda mogoče je res, da je narod kot oče in domovina kakor dobra mati. Ni mogoče tudi zanjo težko, da dobivata vedno znova le pozdrave? Res, rojaki iz Argentine – toliko topline sem prejel od vas. Vam bom lahko vrnil kdaj del tega tukaj, v naši domovini...?

Zvone Šeruga

od porabja do čedada

Predlog za reformo koroškega manjšinskega šolstva

Celovška univerzitetna profesorja dr. Peter Gstettner i dr. Dietmar Larcher sta predložila javnosti »Predlog za reformne pobude v okviru koroškega manjšinskega šolstva«. Ta predlog je izšel tudi v brošuri v začetku letošnjega leta. Široko zasnovana avstrijska šolska reforma zadnjih let je namreč prezrla potrebo, da bi v manjšinskem šolstvu preizkusila regionalne modele in uvedla strukturna izboljšanja, zlasti kar zadeva slovensko manjšino. Zato sta pobudnika predloga zapisala, da je »nujno potreben hiter in dosleden začetek znanstveno zastavljenih reformnih pobud, ki upoštevajo regionalne potrebe«.

Njun predlog zajema ukrepe, ki jih je treba izvršiti za »notranjo reformo«, kot jo omogočajo obstoječi avstrijski šolski zakoni, obenem pa priporoča, da bi ustanovili vrsto strokovnih organov in skupin ljudi, ki bi to notranjo reformo in njeno uredničenje spremljali v praksi. Vsi ukrepi, ki jih predlagata avtorja v predlogu reforme, so v soglasju s splošnimi zahtevami učnih načrtov za manjšinsko šolstvo, ki zadeva Slovence v Avstriji. Didaktična načela predpisujejo med drugim tudi »seznanjanje otrok z jezikom in kulturnimi vrednotami druge narodne skupnosti; vodenje k medsebojnemu razumevanju s ciljem, ohraniti in okrepiti notranji mir«.

Predlog poudarja, da je treba v šolah na dvojezičnem območju še posebej krepiti socialno učenje, to je tisto, ki pospešuje komunikativnost med ljudmi različnega etničnega socialnega in verskega izvora.

Tržaški, goriški in furlanski gospodarstveniki

Ob koncu leta 1984 so se srečali v hotelu Europa v Trstu predstavniki krajevnih uprav, tržaških in goriških parlamentarcev, političnih sil in sindikalnih vodstev z zastopniki deželne vlade, ki je sklicala sestanek. Osnovna misel sestanka je bila: »Gospodarskega razvoja v Furlaniji – Juljski krajini in zlasti v tržaški in goriški pokrajini si ni mogoče zamisliti brez podjetij z državno udeležbo, ki so bila ustanovljena nalašč za oživljanje proizvodnje in utrjevanje gospodarstva obmejnih pokrajin. Ob tem ne gre samo za odpravljanje hude krize, v kateri so ta podjetja že nekaj let, temveč tudi za načrtovanje in uresničevanje njihovega razvoja v prihodnosti.«

Na tem sestanku so preverjali položaj na tem območju po preteku petih mesecev, ko so 4. julija zastopniki političnih in gospodarskih sil dežele sklenili sporazum s predstavniki rimske vlade. Hkrati pa so se na tem srečanju konkretno dogovarjali o usodi javnega proizvodnega sektorja na Tržaškem in Goriškem.

Sodelovanje med tržaško in ljubljansko univerzo

Jugoslovanski anesteziisti so ob otvoritvi katarske bolnišnice navezali stike z ekipo univerzitetnega profesorja dr. Mocavere, ki uporablja nove metode zdravljenja bolečin. Direktor onkološkega inštituta na ljubljanski univerzi dr. Stojan Plesničar in njegovi sodelavci na Kliničnem centru v Ljubljani so uglednega tržaškega docenta povabili v Ljubljano. Predaval je o lajšanju bolečin rakastih bolnikov in opravil na pacientih vrsto kirurških posegov.

Kmečko stavbarstvo na Krasu

Z razstavo »Kamnita hiša« je začela ob koncu lanskega leta tržaška pokrajinska uprava izvajati program kulturnih prireditvev, ki bodo dokaz o bogastvu našega Krasa, ki je velika kulturna dediščina obeh narodov, ki živita na tem območju in jo moramo zaščititi in ovrednotiti. Na razstavi so bili poleg fotografij še reliefi, katastrske mape in dokumenti iz državnega arhiva, ki govorijo o nekdanjem in sedanjem lastništvu zemlje mnogih slovenskih prebivalcev, ki tod živijo. Ob razstavi je izšel bogat katalog slikarjev Lojzeta Spacala in Avgusta Černigoja s študijo slovenskega etnologa Naška Križnarja. Arhitektonske in dekorativne študije za razstavo sta zasnovala arh. Lorenza Galluzza in prof. Gianfranco Scubbi.

Slovenske korenine v Dobrovniku

Sodelavci inštituta za narodnosti iz Ljubljane in državne knjižnice Maksim Gorki in Budimpešte so v lanskem letu zaključili skupno raziskavo v Dobrovniku, podobno kot je bila že na Gornjem Seniku v Porabju – o življenjskih razmerah pripadnikov slovenske in madžarske narodnosti, njihovem kulturnem utripu, razmerah na področju šolstva, navadah, običajih in drugem. Dobrovnik je prekmurska vas, dva kilometra oddaljena od madžarske meje, mnogo njenih prebivalcev pa je madžarskega porekla.

Raziskavo je vodil Silvo Devetak, ekipa pa je zbrala obsežno gradivo, iz katerega mora za vsa območja, ki so jih proučevali, izbrati bistvena dognanja in izluščiti ugotovitve, ki so jih zanimale kot cilj raziskovanja. Prekmurje je primer dobrega sožitja med Slovenci in Madžari, ki se kaže najbolj v dvojezičnih šolah.

nove knjige

Janez Kajzer: Obljubljeni kraj

Številni naši rojaki, ki so pred desetletji odhajali na tuje za boljšim kosom kruha, so iskali tudi »obljubljeno deželo«, kjer bo dovolj dela, streha nad glavo in tudi še kaj drugega. In eden od krajev v tej »obljubljeni« deželi je bil nedvomno tudi Cleveland v ZDA, saj bi se sicer ne naselilo tam toliko slovenskih ljudi. Tako si je najbrž zamislil Janez Kajzer, ko je izbral naslov svoje nove knjige, ki je v celoti posvečena ameriškim Slovincem, točneje Slovincem v Clevelandu in njegovem predmestju Euclidu.

Zgodbe naših ljudi na tujem so ga mikale že od nekdaj, še zlasti pa je imel Janez Kajzer priložnost, da se je z njimi temeljiteje seznanil med službovanjem v uredništvu Rodne grude, kjer je bil za stalno res le krajšo dobo, vendar pa jo je znal dobro izkoristiti. Veliko se je pogovarjal z ljudmi, se poglobljal v njihove življenjske poti, znal je poslušati in prisluhniti. Odpravil se je tudi v njihov »obljubljeni kraj«, kjer je preživel nekaj tednov v razgovorih z znanimi in neznanimi rojaki, kjer je poskušal razjasniti nekatere predsodke, ki jih ima še danes mar-

sikdo pri nas doma o »teta in stricah« iz Amerike.

In tako je nastala ta knjiga, pravzaprav prva knjiga o slovenskih izseljencih v Clevelandu in tudi na sploh o ameriških Slovincih. V odkrivanju tega življa se Janez Kajzer ni ustavljal samo pri prvi generaciji, temveč se je spoznaval tudi s potomci, z mladimi ljudmi, ki jim je »Slovenija« zgolj oddaljen pojem. S posebnim poslušanjem pa se je poglobljal v »asimilacijske« težave prve generacije.

Knjiga je izredno zanimiva za vse naše ljudi po svetu. Izdala jo je založba Borec, cena pa je 950 dinarjev.

Ivan Hribar: Moji spomini

Ivan Hribar, rojen 1851 v vasi Trnovče nad Črnim grabnom, sodi med najpomembnejše politike pred prvo svetovno vojno, med in po njej, vse do začetka druge svetovne vojne. Bil je ljubljanski župan, ki so ga zaradi gorečega slovanstva odstavile avstroogrške oblasti, liberalni voditelj, diplomat in zagovornik slovanstva in združene Slovenije. Za svoje ideje je šel v zapor, se ponovno vključil v burno politično življenje po konfinaciji na Salzburškem, sodeloval v strankarskih bojih, doživljal izdaje, spletkarstva in zvižahnosti in vplival na mnoge ključne dogodke v boju za slovenski jezik in položaj našega naroda v okviru stare Jugoslavije. Slovel je kot zagovornik slovanstva, ki je videl v Rusiji »predstaviteljico neizčrpane slovanske moči« in užival v Srbiji kot svobodni državi, ki je skoraj izkrvavela v balkanskih vojnah s Turki.

V treh delih Spominov se nam razkriva Slovenija z vsemi strankami in medsebojnimi trenji, popisana je vrsta usod in osebnosti, ki so odločilno vplivale na nastajanje naše novejšje zgodovine, Hribar pa kot vsestranska osebnost – gospodarstvenik, deželni in državni poslanec, predsednik izvrševalnega odbora Narodno – napredne stranke, član osrednjega odbora Narodnega veča v Zagrebu, jugoslovanski poslanik v Pragi, pokrajinski namestnik za Slovenijo, senator in častni doktor ljubljanske univerze, za razvoj katere ima – poleg skrbi za narodno galerijo in akademijo, velike zasluge. Poskusil se je tudi kot pesnik in prevajalec in skupaj v Lipetom Haderlapom 1872 izdal zbirko »Brstje«.

Njegovi spomini so edinstven zapis akterja in soudeleženca velikih zgodovinskih prelomnic – od sarajevskega atentata, zedinjenja s Srbi in Hrvati v eno državo SHS, preko šestojanuarske diktature, vse do dveh slovenskih nacionalnih katastrof, ko smo izgubili Koroško in dele Primorske. Svoje

občutenje tujstva je ob tej boleči izgubi takole izrazil: »Tem huje sem moral vse to doživljati jaz, ki sem bil nasilno izruvan iz domače zemlje, iz katere sem črpal vse svoje odporne sile; jaz ki sem moral pogrešati tolažbe, katero daje občevanje z ljudmi istega jezika in krvi ter bil postavljen med tujerodni, moji narodnosti sovražni živelj.«

Vse tri dele Mojih spominov je izdala Slovenska matica v Ljubljani v dveh knjigah, ki staneta 1400 in 1600 dinarjev.

Borut Loparnik: Biti skladatelj

Glasbeni kritik in publicist Borut Loparnik je v KNJIGI BITI SKLADATELJ opisal v desetih poglavjih svoje pogovore z enim največjih skladateljev na Slovenskem – Primožem Ramovšem. Zapisi izzvenijo kot razkrivanje tistih silnic, ki pripeljejo ustvarjalca do umetniškega dejanja, stvaritve. In avtor se mu (in nam) razkriva kot subtilen, tankočuten zapisovallec tistega bistvenega, kar loči njegovo komponiranje, njegova glasbena dela od vseh drugih in jim daje pečat enkratnosti in svojskosti. »Važno je, da si v trenutku, ko odložiš pero, prepričan, da je skladba primerena za javnost, da si vanjo položil vse in jo izdelal, kolikor si mogel,« nam pove o sebi.

Skladatelj pa ni samo skladatelj, pač pa tudi strasten ljubitelj slovenskih gora, ki jih doživlja kot prijateljice, ki žive z njim, ne pa kot mrtvo stvar. In tudi v vzponu na vrhove zazna glasbo, nekaj plemenitega, levega in dobrega.

Vplivi Evrope in širšega sveta, skladateljeva prijateljstva in vzgledi, ki so ga vodili pri ustvarjanju, nam našo revno vednost o tem področju umetnosti še razširijo.

Zanimiva je rast in vzgoja talenta, ki ga je razvijal ob sovrstnikih in glasbenih pedagogih kot je bil Slavko Osterc, Samo Hubad, Bojan Adamič, Jurij Gregorc... Sledijo dela in zrela rast od prve opere »KAKO JE PRIDNA MICIKA PRIŠLA V NEBESA« leta 1932 pa vse do del, nastalih v letu 1982. Mnoge med njimi so posneli na RTV Ljubljana in v tovarni gramofonskih plošč Helidon založbe Obzorja v Mariboru.

Knjiga ima na koncu povzetek v angleškem jeziku in kronološki pregled nastanka kompozicij. Izdala jo je Slovenska matica v Ljubljani, na 277 v platno vezanih straneh, stane pa 920 dinarjev.

JANEZ KAJZER

Obljubljeni kraj

materinščina

Prijetna novica

Ko sem lani premišljeval o tem, da bi se kdaj spodobilo tudi o jeziku proti koncu leta napraviti malo pregleda ali inventure, kakor temu pravijo v trgovskem svetu, se mi je mahoma najbolj živo oglasil občutek, da se v preteklem letu stanje v slovenščini ni poslabšalo, nasprotno, prej bi lahko rekel, da se je izboljšalo. Kljub izraziti gospodarski krizi so založbe izdale sorazmerno kar primerno število knjig in njihova jezikovna raven na splošno ni zaskrbljiva, izhajalo je tudi zelo veliko število časnikov in časopisov. Celo tu je čutiti napredek: vrnitev k naravnejšemu, bolj razumljivemu jeziku. Podobno razveseljivo stanje je bilo tudi v gledaliških in še prav posebej se je postavil slovenski film. Vendar je treba pri gledališču in pri filmu opozoriti na zanimivo značilnost, da slovenski dramati in scenaristi glede jezika ravnajo skoraj vsi enako: do zdaj so zlasti »močne« besede, kletvice in zmerljivke dosledno prevzemali kar iz srbohrvaščine (kakor smo jih svoj čas iz italijanščine), zdaj pa se je delež srbohrvaščine v slovenskih dramah in filmih že povečal, in sicer v tem smislu, da je skoraj v vsako delo uvrščena vsaj ena oseba, ki govori v celoti ali vsaj na pol srbohrvaško.

Zato pa je treba reči, da se je sicer jezik, naj bo že na radiu, na televiziji ali sploh v javnosti, precej izboljšal. Čutiti je večjo zavest med ljudmi in tudi večjo zavednost, češ da jezik le ni kakor klobuk ali obleka, ki ju po mili volji lahko menjavaš ali zametavaš. Ne, jezik je del tebe, del tvojega bivanja, del tvoje trajne notranje podobe, kateri si že bodi jezik, ki ga govoriš, še posebej pa materinščina. In še posebej materinščina v domovini, v matici, torej na območju, kjer smo Slovenci, ne glede na meje, bolj ali manj strnjeno naseljeni.

Zunaj državnih meja pa je bil lani, zlasti na Koroškem in Tržaškem, trd boj za priznanje temeljnih človeških pravic materinega jezika. To se je na kulturnem področju mogoče še pose-

bej jasno in ostro pokazalo ob poživilnem delovanju dveh založb, namreč Založbe tržaškega tiska iz Trsta in založbe Drava iz Celovca. Posrečen, narodnostno tehten program obeh založb je že sam po sebi zgovoren, kar prodoren pa je postal ob tiskovnih konferencah, prirejenih v Trstu in Celovcu. Tam se je – zlasti ob knjigi Josipa Vidmarja *Slovensko pismo* – razgrnilo vprašanje slovenstva v obliki, ki prestopa meje enodnevnih politike.

Še drugače odmevno in še odličnejšo potezo pa je napravila založba Drava iz Celovca proti koncu leta, ko je izdala kar pet slovenskih knjig ob enem, pa ne v slovenščini, temveč v nemških prevodih, in ob izidu pripravila o njih tiskovno konferenco – na Dunaju. Tako je bila dogodku v trenutku odvzeta krajevno ozka obarvanost, še posebej, ker je po srečnem naključju eni od knjig, Kardeljevim spominom, napisal uvod Bruno Kreisky, dovcerajšnji dolgoletni prvi človek avstrijske politike in državne uprave, in na tiskovni konferenci tudi sam nastopil in sproščeno povedal nekaj resnic o manjšinah na splošno in še posebej o slovenski manjšini na Koroškem.

Tudi če smo šele ob tej priložnosti ali mogoče celo samo ob tej priložnosti slišali take besede iz njegovih ust, smo jih le slišali in dnevni tisk jih je zapisal, zgodovinski spomin pa si jih bo zapomnil, saj niso prazne puhlice, temveč obnovitev ali ponovitev globokih spoznanj, kakor jih že ves čas ponavljajo vse evropske, ne le slovenska manjšina: da mora država že iz spoštovanja do same sebe, do svoje moči in ugleda posebej skrbeti za svoje manjšine in njihove pravice. In ena od takih neodtujljivih pravic je prav gotovo materinščina, zato je vsaka nestrpnost v tem pogledu voda na mlin temnih sil, ki ne želijo dobro ne državi ne miru v njej, ne njeni notranji in zunanji moči.

Res, tiskovna konferenca na Dunaju je dosegla in odkrila marsikaj. Pet knjig slovenskih avtorjev (med katerimi sta ob Josipu Vidmarju in Edvardu Kardelju zlasti Ivan Cankar z *Martinom Kačurjem* in Ciril Kosmač s *Tantadrujem*) je stopilo med nemške bralce, in sicer ne le v Avstriji, temveč tudi v obeh Nemčijah in v Švici. Ta slovenski korak v svet sicer ni prvi in edini, in vendar je po svoje bolj pomemben od marsikaterega dosedanjega. Mogoče predvsem zato, ker je bil napravljen zavestno in s posebnim poudarkom: tudi slovenščina je jezik, v katerem se skrivajo umetniški biseri, samo treba se je seznanjati z njo in z njimi.

In tu smo pri zanimivi ugotovitvi: manjšina je večinoma vselej in povsod kulturno bogatejša. Nemški in avstrijski bralci bodo šele zdaj, ob prevodih,

lahko primerjali svoje in slovenske avtorje in ugotavljali, za kaj vse jih prikrajuje njihova večinskost, ko se dostikrat iz gole domišljivosti, napuha in nečimrnosti, če ne celo nestrpnosti ne seznanjajo s svojimi sosedi.

Tako je tiskovna konferenca na Dunaju tudi širše zanimiva in bo še lep čas ostala v spominu: vsaka materinščina je vredna spoštovanja in upoštevanja; v vsaki nastajajo dela, ki pomenijo obogatitev, samo treba jih je strpno priznati.

Janko Moder

mislimo na glas

Ljubezen na obroke

Mali drugošolček Matic je otrok ločenih staršev. Tak je, kakršnih je veliko na tem našem okroglem svetu. On in ona sta se vroče zaljubila, se vzela in ko je prišel Matic, so bili nekaj let srečna družina. Potem pa se je zapletlo. On je srečal drugo in se spet vroče zaljubil, mali Matic pa je namesto pravljic za lahko noč poslušal doma kreg in jok, dokler se tudi mama ni zaljubila v drugega in sta se starša razšla. Od takrat se je Matic spremenil v žogo, ki si jo ljubeči sorodniki mečejo iz naročja v naročje. Najprej je pristal pri stari mami, ki ga je sprejela s poljubi, toplim pomilovanjem in ogorčenimi obtožbami njegovega očeta, ker je pač bila njegova babica po materini strani. Razumljivo je, da je čisto drugačne obtožbe doživljal potem, ko je »gostoval« pri drugi babici, očetovi materi. Potem so prišli na vrsto strici in tete. Vsi so bili dobri in ljubeznivi z njim, kupovali so mu dragocene igrače, stregli z dobrimi jedmi in zabavljali ali na očeta ali mater. Pri nekaterih je ostal delj, pri drugih manj časa. Ko je bil vsega sit, je začel sitnariti in ker so bili vsi zaposleni, se niso prav posebno zavzemali, da bi ostal pri njih in so ga odposlali kakor poštno pošiljko naprej.

Kako je želel, da bi spet srečal mamo, kljub vsemu zabavljanju, ki ga je slišal čez njo. A srečanje ga je bridko razočaralo. Mama je postala tako drugačna. Živela je s prijateljem in kmalu

(nadaljevanje na str. 42)

POLETNA ŠOLA SLOVENSKEGA JEZIKA 1985

Poletna šola slovenskega jezika, ki je bila za potomce naših izseljencev organizirana v letih 1982, 1983 in 1984, je doživela lep uspeh, zato nameravamo z njenim delom nadaljevati tudi v letu 1985.

V poletni šoli slovenskega jezika nudimo možnost mladim ljudem slovenskega rodu, potomcem izseljencev, pripadnikom slovenske narodne skupnosti v zamejstvu, da se učijo slovenskega jezika, da spoznajo slovensko kulturo in zgodovino in da se seznanijo z življenjem v Sloveniji in Jugoslaviji. Šola je namenjena zlasti dijakom in študentom od 16. leta dalje. V šolo bomo sprejeli 80 udeležencev.

Poletna šola slovenskega jezika bo trajala 26 dni, od 15. julija do 9. avgusta 1985. Izobraževalne oblike poletne šole slovenskega jezika so predavanja in lektorske vaje, posebej pripravljene in vodene ekskurzije po Sloveniji, obiski kulturnih prireditev in ustanov, obiski delovnih organizacij, diskusijski večeri, športna in družabna srečanja.

Program poletne šole obsega:

- 20 dni po 4 ure, skupaj 80 ur pouka in vaj slovenskega jezika;

- 3 enodnevne ekskurzije;

- 12 poldnevni programov;

3 prosti dnevi in 8 prostih poldnevo.

Ves program poletne šole je namenjen spoznavanju in utrjevanju slovenskega jezika, obenem pa se bodo udeleženci seznanili s kulturnimi, zgodovinskimi, geografskimi, družbeno-ekonomskimi in drugimi značilnostmi Slovenije in Jugoslavije.

Poletna šola poteka v slovenskem jeziku. Glede na predznanje slovenskega jezika pri udeležencih, bo pouk organiziran v več težavnostnih stopnjah za popolne začetnike in udeležence, ki že obvladajo slovenski jezik. Podroben raspored predavanj, vaj, ekskurzij in drugih oblik izobraževanja bodo udeleženci prejeli ob začetku šole.

Poletna šola slovenskega jezika bo na Srednji šoli pedagoške, računalniške in naravoslovno-matematične usmeritve Kranj (prej Gimnazija Kranj), 64000 Kranj, Koroška cesta 13. Dan prihoda v Kranj bo nedelja, 14. julija 1985, dan odhoda pa sobota, 10. avgust 1985. Udeleženci šole imajo zagotovljeno oskrbo v Domu učencev Ivo Lola Ribar v Kranju, 64000 Kranj, Kidričeva cesta 53.

Kandidati naj prijavnici priložijo priporočilo slovenskih društev, s katerimi so povezani. Potne stroške do Kranja in nazaj plačajo udeleženci sami. Udeleženci sami ali pa njihova društva pa plačajo tudi del stroškov v višini 200 USA dolarjev. Prispevek bodo udeleženci plačali, ko bodo prispeli v šolo. V izjemnih primerih je na priporočilo društva udeleženec lahko oproščen plačila tega prispevka.

Vodstvo šole zagotavlja udeležencem oskrbo v domu učencev, didaktična sredstva, poravnava stroškov, povezanih z ekskurzijami in poukom ter predavanji.

Prijave zbira:

Slovenska izseljenska matica

Cankarjeva 1

61001 Ljubljana

Jugoslavija

tel. št. (061) 210-647, 210-732

Na tem naslovu dobite tudi podrobnejše informacije. Rok za prijavo je 15. marec 1985. Kandidati bodo dobili odgovor do 15. maja 1984.

PRIJAVNICA APPLICATION FORM

Ime / Given name

Priimek / Surname

Datum rojstva / Date of Birth

Spol / Gender

Šola, letnik, naslov (za dijake in študente)
School or university, grade or year, address (applies to pupils and students)

Kje je zaposlen, ime podjetja, naslov (za zaposlene)

Employed by (state the name of the firm and its address - applies to the employed applicants)

Poklic / Profession

Zasebni naslov (kraj, ulica, država)
Full home address

Članstvo in sodelovanje v slovenskih društvih
Membership, or activity in Slovene associations

Posebni interesi: folklor, glasba, gledališče, šport
(ustrezno podčrtaj!)

Special interests: folklore, music, theater, sports
(underline the appropriate item).

Znanje slovenskega jezika: 1. ne razumem, 2. razumem, 3. deloma govorim, 4. dobro govorim
Knowledge of Slovene: 1. do not understand, 2. understand, 3. speak a little, 4. speak well.

Datum / Date

Podpis / Signature

je spoznal, da ima le zanj oči in lepe besede. Matic ji je bil odveč. Nikoli ni utegnila zvečer posedeti pri njem in povedati lepo pravljično za lahko noč, kakor je to delala včasih. Pa saj si že prevelik za pravljičnice, se je opravičevala, on pa je vedel, da je to le izgovor.

Podobno je bilo pri očetu, ki se je preselil v drug kraj, kjer si je ustanovil novo družino. Res ga je pohvalil, da je postaven, velik in pameten fant, nakupil mu je lepih oblek in bicikel, ga peljal v slaščičarno, a kaj ko je bila vselej poleg tista tuja nalepotičena ženska, ki se je neprestano vtikala v pogovor, da nikoli nista bila sama.

In tako mali Matic potuje, potuje od babice do babice, od tete do tete, od mame k očetu, pa spet naprej in naprej. Zrasel je, prerasel malo šolo (ko jo je obiskoval, je živel pri babici Ančki). Prerasel je prvi razred (ko je tega obiskoval, je živel pri babici METKI). Zdaj obiskuje drugi razred in živi začasno pri tetki Majdi.

Postal je dolgonog molčec fantič, ki se malo družijo s sošolci. Še najraje ima sošolca Gregorja, ki tudi stanuje pri svoji teti.

Za zimske šolske počitnice ga je Gregor povabil, da gre z njim domov na Dolenjsko. Domačija je na griču in do doline se da krasno sankati in smučati. Matic se je hitro odločil, da bo šel z Gregorjem, čeprav sta ga povabila tudi mati in oče. Teta Majda mu je namazala smučke, mu kupila nov dress in darila za Gregorjeve bratce in sestrico in odpotovali so z Gregorjem in njegovo teto na Dolenjsko.

Tistih počitnic se bo Matic še in še spominjal, saj je bil tako srečen, kakor že dolgo ne. Domačija na griču in Gregorjevi domači, vse je bilo zanj tako novo in obenem tako domače, da je od veselja kar prepeval. Kako bridko je bilo potem slovo, ko se je bilo treba spet vrniti v mesto. Matic je zajokal bolj od srca kakor Gregor sam. Gregorjeva mati ga je objemala, božala in tolažila, pa ni nič pomagalo. Še v avtomobilu, ki ju je vozil proti mestu, je globoko ihtel. Potem pa se je domislil in zgrabil Gregorja za roko: – Daj mi svojega očeta in mamo, pa ti dam harmoniko in bicikel. Gregor pa je modro odkimal; to se pa ne sme, ker sem jaz od njih otrok. Posodim pa ti ju lahko, pa tudi brate in sestro ob počitnicah, kadar prideš k nam.

In Matic se je skozi solze nasmehnil in stisnil Gregorjevo roko.

In kako je bilo potem? boste vprašali. Res ne vem. Zato lahko ugibate. Zgodba pa je resnična. Slišala sem jo prelito v pesem. Pel jo je mlad fant z dolgimi svetlimi lasmi in prek čela si je prevezal rdeč trak. Njegov obraz je bil resen, ko je pel in s prsti prebiral strune kitare. In tudi tisti okrog njega,

ki so ga poslušali, niso kričali in se smejali, bili so tihi, nekam vase zagledani.

Kaj pa vi rečete k temu?

Tako in podobno pojejo mladi po vsem svetu.

Drži. Toda ali se vam ne zdi, da bi morali biti njegovi spomini na otroška leta lepši, da bi pesem in kitara bolj toplo in sproščeno zvenela pod njihovimi mladimi prsti?

Prav lahko. Le včasih bi bilo treba... kaj no? Morda da bi starši malo manj mislili samo nase.

INA

filatelija

Jugoslavija si je z organizacijo XIV. zimskih olimpijskih iger v Sarajevu 1984 pridobila velik športni ugled v svetu. Nič manjši pa ni bil ta ugled dosežen na XXIII. poletni olimpiadi v Los Angelesu, saj so vsi jugoslovanski športniki, ki so se borili v 17 športnih panogah in disciplinah, dostojno predstavljali barve Jugoslavije. Na tej olimpiadi je bil dosežen eden največjih dosedanjih uspehov, saj so kar v 8 športnih panogah in disciplinah prejeli jugoslovanski športniki neko odličje.

Skupnost JPTT je zaradi tega izdala serijo 8 priložnostnih poštne znamk, na katerih so športniki dosegli takšno

odličje. Motivi na znamkah predstavljajo rokoborbo, boks, kajak, roko-met, nogomet, košarko, vaterpolo in veslanje.

Vse znamke imajo nominalno vrednost 26 din. Natisnjene so v polah po 8 znamk v tehniki večbarvnega ofseta. Na sredini pole je slika olimpijske medalje. Znamke je likovno obdelal Dušan Lučić iz Beograda, natisnil pa Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu. Izšle so 14. novembra 1984.

15. novembra 1984 pa je ob 140-letnici ustanovitve Narodnega muzeja v Beogradu izdala Skupnost JPTT serijo 5 priložnostnih poštne znamk. Serija je izšla v okviru večletne izdaje Umetnost – dela tujih umetnikov v muzejih in galerijah Jugoslavije. Vsa dela so iz zbirke Narodnega muzeja v Beogradu, motive pa je izbral Vladimir Popović, umetnostni zgodovinar. Na znamkah so prikazana naslednja dela:

– Za 6 din delo avstrijskega slikarja Ferdinanda Waldmüllerja »Portret gospe Tatiček«, ki je najpogosteje slikal prizore iz vsakdanjega življenja, še posebej iz podeželja.

– Za 26,00 din je delo francoskega slikarja Pierra Augusta Renoira »Kopalka«.

– Za 26,00 din je prav tako delo Francoza Henryja Matissea »Ob oknu«.

– Za 38,00 din je delo francoskega slikarja Paula Gauguina »Dekle s Tahitija«.

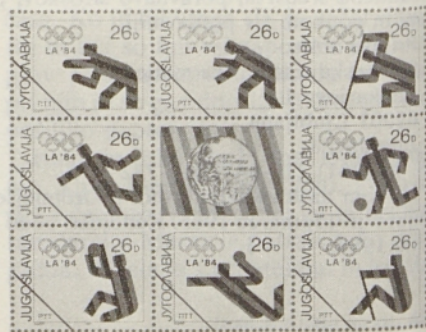
– Za 40,00 din prav tako Francoza Edgarja Degasa »Balerine«.

Znamke so bile natisnjene v tiskarni »Forum« v Novem Sadu v tehniki večbarvnega ofseta in polah po 25 znamk. Likovno jih je obdelal akademski slikar Dimitrije Čudov.

V decembru 1984 pa je DO Jugomarka pretiskala redno frankovno znamko za 4 din na 6 din, kot znaša poština za pismo prve težnostne stopnje v domačem prometu.

V izdaji Loškega muzeja in Filatelističnega društva v Škofji Loki je izšlo zelo zanimivo delo, posvečeno 85-letnici slovenskega slikarja Božidarja Jakca in prispevkom, ki jih je dal s svojim delom filateliji.

V brošuri so poleg besedila predstavljene reprodukcije, delno barvne.

delno pa v črno-beli tehniki in kataloška obdelava vsega, kar je v svojem plodovitem življenjskem opusu ta umetnik podaril filateliji: predloge za znamke, znamke, ovitki prvega dne, priložnostni ovitki in priložnostni žigi.

Prvega novembra 1984 je Skupnost JPTT izdala masovni ovitek in dopisnico z novo natisnjeno znamko za 6 din na ovitku in 5 din na dopisnici. Na obeh natisnjenih znamkah je motiv poštnega roga.

slovenski lonec

Domače pecivo s sadjem

SADNI NARASTEK

Potrebujemo: 9 žlic olja, 9 žlic sladkorja, 7 žlic moke, ½ pecilnega praška, sok polovice limone, malo nastrgane limonine lupine in 2 jajci.

Vse sestavine zmešamo v tekoče testo. Potem vlijemo dve tretjini testa v namazan in pomokan pekač, prek njega pa posujemo 2 polni pesti (pol kilograma narezanega poljubnega sadja – jabolka, češnje, slive, marelice, borovnice, breskve, jagode) sadja, ki smo ga prej v skledici dobro zamešali z dvema žlicama sladkorja in malo cimeta. V preostalo tretjino testa dolijemo 2 žlici mleka, prelijemo prek sadja in testa v pekaču in pečemo približno pol ure. Še vroče potresemo s sladkorno moko, zrežemo pa na poljubne koščke šele ohlajeno.

SADNO PECIVO

Potrebujemo: 20 dag sladkorja, 3 jajca, 20 dag moke, 1 vaniljin sladkor, 1 pecilni prašek, 2 kavni skodelici olja, 1 kavno skodelico mleka in ½ kg poljubnega sadja.

Najprej dobro zmešamo jajca s sladkorjem (v mešalniku), potem postopoma dodajamo druge sestavine in na koncu mleko. Testo vlijemo v namazan in pomokan pekač, naložimo nanj drobno zrezano sadje (jabolka, hruške, slive, marelice...) in pečemo pri 150 Celzijevih stopinjah približno pol ure. Še toplo pecivo potresemo s sladkorno moko, režemo pa šele ohlajeno.

SADNA TORTA

Potrebujemo: 6 jajc, 6 kavnih skodelic sladkorja, 4 kislja jabolka, 4 kavne skodelice olja, 6 kavnih skodelic moke, 10 dag zmletih orehov, ½ pecilnega praška, 1 vaniljin sladkor in malo nastrgane limonine lupine. (Skodelica za mero je velikost skodelice za črno kavo.)

Rumenjake dobro zmešamo s sladkorjem in postopoma dodajamo ostale sestavine, na koncu pa sneg šestih beljakov. Testo vlijemo v dobro namaščen in pomokan pekač in pečemo pri temperaturi približno 220 Celzijevih stopinj. Še toplo torto potresemo s sladkorno moko in jo režemo ohlajeno. Ponudimo jo s stepeno sladko smetano.

SADNA PITA

Četrtno masla zmešamo s 5 žlicami sladkorja, 3 rumenjaki, 5 žlicami moke, ki ji dodamo za kavno žličko pecilnega praška, snegom 3 beljakov in malo nastrgane limonine lupine.

Testo zlijemo v namazan pekač, ga obložimo s sladkanim in z rumom pokapanim poljubnim sadjem, lahko pa tudi s sesekljanimi orehi ali rozinami, in pečemo približno pol ure. Še toplo pito potresemo s sladkorno moko in jo pustimo ohladiti, sicer se bo drobila pri rezanju.

vaš kotiček

Prodajam vseljivo starejšo **stanovanjsko hišo** z vrtom in gospodarskim poslopjem v Mariboru, primerno tudi za obrtnike. Informacije po telefonu 063/770-198.

Portorož – prodajamo dvosobno **stanovanje** v velikosti 65 m². Vseljivo v aprilu 1985. Informacije po telefonu 066/76-257 po 8. uri zvečer ali na naslov: Franko Licul, XXX. divizije 20-2, Portorož.

Vdova, 52, 170 cm, 63 kg, po poklicu šivilja, vesele narave, poštena in skrbna, z lastno hišo in šoferskim izpitom, želi spoznati dobrega moža za skupno življenje. Morda se želite vrniti v domovino, zato se oglasite na naslov: Nada Varga, Na gaju 1, 61210 Ljubljana-Šentvid, Slovenija-Jugoslavija.

Albini Ovčar v Avstraliji želim veliko užitka ob branju Slovenskega koledarja '85 in Rodne grude ter srečno novo leto 1985 vsem skupaj! Sestra Pavla iz domovine.

Poizvedba

Pred kratkim sem izvedela, da imam brata po očetu. Star naj bi bil približno 70 let. Njegova mati je bila učiteljica, oče pa Franc Škoda. Bratu je ime Vlado, njegov priimek pa mi ni znan. Živi nekje v ZDA, odkoder je pred leti poslal sliko, ki jo prilagam. Kdor bi karkoli vedel o njem ali njegovi družini, lepo prosim, da to sporoči na naslov: Helena Škoda-Pučnik, Teslova 9, 61000 Ljubljana, Slovenija – Jugoslavija.

Dopisovanje

Vse mlade slovenske rojake, zlasti šolarje, ki obvladajo slovenščino ali tudi ne, obveščamo, da si želijo številni slovenski šolarji iz domovine dopisovati z njimi v angleškem ali slovenskem jeziku. Slovenski tednik za šolarje od 5. do 8. razreda osnovne šole, Pionirski list ima posebno rubriko, kjer si izmenjujejo naslove mladi dopisovalci. Vsi, ki se želite dopisovati, se lahko obrnete neposredno na uredništvo tega lista, katerega naslov posredujemo: PIONIRSKI LIST, Nazorjeva 1. 61000 Ljubljana, Slovenija-Jugoslavija.

Radenci

ZDRAVILIŠČE RADENCI SE PREDSTAVLJA

Radenci, turistični kraj v Pomurju, žitnici Slovenije, tam, kjer se slovenska zemlja iz alpskih predgorij spusti v panonsko ravnino, so postali znani po vrelih mineralne vode in njenem simbolu treh src.

Tu je sredi zelenja in cvetja zraslo svetovno znano zdravilišče Radenci, kjer s pomočjo najsodobnejših metod, teama zdravnikov-specialistov in moderno urejene terapije s pokritim bazenom nudijo uspešno preventivo in zdravljenje bolezni

- s kopalnimi kurami bolezni srca in ožilja
- s pitnimi kurami bolezni ledvic, sečnih poti in prostate, managerske bolezni, bolezni presnavljanja ter živčne bolezni
- z ustnimi kopelmi bolezni ustne votline.

Posebno mesto zavzemajo shujševalne kure, bodisi kot del zdravljenja srčnega in sladkornega bolnika ali kot preventiva.

V treh dneh lahko opravite v Radencih kompletni internistični pregled in po priporočilu zdravnika nadaljujete zdravljenje v zdravilišču.

Zdravilišče Radenci se vse bolj uveljavlja tudi kot pomurski center za kongresni turizem.

Gostje bivajo v prijetno razčlenjenem kompleksu hotelov s 620 posteljami v objektih A in B kategorije.

Ob hotelih je vrsta rekreacijskih objektov od teniških igrišč, mini golfa, zunanjih in pokritega bazena, igrišč za odbojko, košarko, mali nogomet in kegljišče.

Radenci so izhodišče za privlačne izlete v vinorodno okolico, termalno kopališče Banovce, Moravske Toplice. Povsod vas bodo pozdravili prisrčni in gostoljubni ljudje, ki se jih boste z veseljem spominjali.

Informacije: Zdravilišče Radenci, 69252 Radenci

Tel.: (069) 73-040, telex 35 218 Yu slrci

DRAGI ROJAKI!

Izkoristite del svojega bivanja v stari domovini za potovanje po Jugoslaviji. Naša letala vas bodo udobno in hitro prepeljala v Beograd, Dubrovnik, Mostar, Sarajevo, Skopje, Split, Titograd, Zagreb. Pišite nam, podrobnejše informacije vam bomo poslali po pošti.

Začasno zaposleni v ZR Nemčiji in sorodniki doma! Potujte z rednimi tedenski linijami namenjenimi vam, ki so do 60% cenejše od rednih linij.

Iz Düsseldorfa, Frankfurta, Hamburga, Hannovera, Münchna in Stuttgarta letimo v Zagreb, Beograd, Sarajevo, Skopje, Split in Mostar.

Prodaja kart: GRIMEX, Frankfurt, Wilhelm Leuschner str. 25, tel.: 2573250 s turističnimi agencijami v Düsseldorfu, Hamburgu, Hannoveru, Stuttgartu.

NOVA KNJIŽNA ZBIRKA

M založba
mladinska
knjiga

HRAM

PETDESET SLOVENSkih ROMANOV IN POVESTI V 52 KNJIGAH

NOVO!

Nova zbirka slovenskih romanov bo pravo bogastvo vsake osebne ali družinske knjižnice, saj prinaša petdeset izbranih del slovenske romansirane proze — od Ciglerjeve Sreče v nesreči do Jančarjevega Galjota, od Tavčarjeve Visoške kronike do Kavčičevega Zapisnika, od Stritarjevega Zorina do romana S poti Izidorja Cankarja.

Pripravljalci zbirke dr. Matjaž Kmecl, dr. Jože Koruza in prof. Janez Mušič so vanjo uvrstili najpomembnejša dela vseh značilnih vrst ali tipov slovenskega romana, med katere sodita tudi zgodovinski in biografski roman, kot sta Finžgarjev Pod svobodnim soncem in Slodnjakov Pogine naj pes.

Vsa dela imajo spremne študije, ki so jih napisali slavistični in drugi strokovnjaki, ter pomembnejše življenjske in bibliografske podatke o avtorjih.

Zbirka Hram bo izhajala v svežnjih po pet knjig spomladi in pet jeseni — skozi pet let. V vsakem svežnju pa se bo prepletalo staro in novo, zahtevnejše in »lažje«.

Vse knjige so enotno oblikovane in vezane v temno rdeče umetno usnje. Naslovi in okraski na hrbtih in naslovnih straneh platnic so vtisnjeni z zlato folijo, kar daje knjigam izjemno lepo celostno podobo, ki jo je zasnoval Julijan Miklavčič.

I. LETNIK

SREČA V NESREČI,
Janez Cigler
CIKLAMEN IN
AGITATOR,
Janko Kersnik
ŠENTPETER,
Juš Kozak
MENUET ZA
KITARO,
Vitomil Zupan
GALJOT,
Drago Jančar
ZORIN,
Josip Stritar
POŽGANICA,
Prežihov Voranc
POMLADNI DAN,
Ciril Kosmač
APRIL,
Mira Mihelič
ZAPISNIK,
Vladimir Kavčič

II. LETNIK

ABADON,
Janez Mencinger
S POTI,
Izidor Cankar
GADJE GNEZDO,
Vladimir Levstik
VISOŠKA KRONIKA,
Ivan Tavčar
PLEBANUS
JOANNES,
Ivan Pregelj
OVČAR MARKO,
Janez Jalen
ČRNI DNEVI IN BELI
DAN,
Dominik Smole
SVETI PAVEL,
Pavle Zidar
GRMADA,
Beno Zupančič
LJUBEZEN,
Marjan Rožanc

III. LETNIK

DESETI BRAT,
Josip Jurčič
V KRVI,
Fran Govekar
KONTROLOR
ŠKROBAR,
Alojz Kraigher
LUKARJI,
Anton Ingolič
ALAMUT,
Vladimir Bartol
SENČNI PLES,
Alojz Rebula
POT NE PELJE
V DOLINO,
Ignac Koprivec
MOJA DRAGA IZA,
Ivo Zorman
OČETA VINCENCA
SMRT,
Peter Božič
TRIPTIH AGATE
SCHWARZKOBLER,
Rudi Šeligo

IV. LETNIK

GOSPODIN FRANJO,
Fran Maselj Podlimbarski
KAPLAN MARTIN
ČEDERMAC,
France Bevk
NA KMETIH,
Ivan Potrč
ONKRAJ PEKLA
SO LJUDJE,
Boris Pahor
INKVIZITOR,
Mimi Malenšek
BRUSAČ,
Smiljan Rozman
RESNIČNOST,
Lojze Kovačič
NIOBA,
Karel Grabeljšek
STENA,
Tone Svetina
JOŽEF,
Jože Snoj

V. LETNIK

DALAVE,
Matej Bor
MILOVA ZALA,
Jakob Sket
HIŠA MARIJE
POMOČNICE,
Ivan Cankar
POD SVOBODNIM
SONCEM,
Franc Saleški Finžgar
POGINE NAJ, PES,
Anton Slodnjak
VODNIK
PO LJUBLJANI,
Jože Javoršek
STRICI SO MI
POVEDALI,
Miško Kranjec
OBNEBJE
METULJEV,
Andrej Hieng
NOČ DO JUTRA,
Branko Hofman
ODSTRANITEV MOJE
VASI,
Florjan Lipuš

Podrobnejše informacije o novi knjižni zbirki HRAM in o vseh drugih naših izdajah vam bomo poslali po pošti, če boste želeli. Pišite nam na naslov: MLADINSKA KNJIGA, Izvozni oddelek, Titova 3, 61000 Ljubljana, Jugoslavija. Na ta naslov sprejemamo tudi naročila za zbirko HRAM.